رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتیە

له دار الجماهير دەرئەچێو له دار الحريه چاپ ئەکرێ

هاوکاری

التضامن

ژمارە ١٦٠ ٣٠-٣-١٩٧٣

نرخی (٢٠) فلسە — تەلەفون ٢٠٣٦٠

مامۆستا صدام حسین پیشوازی کاك یاسر عرفات ئەکات

ئێوارەی چوار شەممەی رابوردوو مامۆستا صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش لە بارەگاکەیا لە ئەنجومەنی نیشتمانی پێشوازی کاك یاسر عرفات سەرۆکی لیژنەی بەریوەبەری رێکخراوی رزگاریخوازی فەلەستینی کردوە . وە لە چاوپێکەوتنەکەدا کە نزیکەی ٤٥ دەقیقەی خایاندوە أبو جبار ئەندامی مەکتەبی فەلەستین و خەباتی چەکدار ئامادە بووە .

ئا.د.ع

سەرۆك احمد حسن بكر نامەیەکی لەسەرۆکی میسرەوە پێگەیشتوە

رۆژی چوار شەممەی رابوردوو دوکتور محمد حسن زیات وەزیری دەرەوەی میسر بەسەر دانێکی سێ رۆژی هات بۆ عێراق . وەلە فروکەخانە لەلایەن کاك مرتضی سعید عبدالباقی وەزیری دەرەوە پێشوازی کرا . کاك زیات وتویە ، کە نامەیەکی لە انور السادات سەرۆکی میسرەوە هێناوە بۆ سەرۆك بەکر وە لەسەر دانەکەیا لەگەل کاربەدەستانی عێراق دەربارەی پەیوەندی دووقۆلی هەردوو ولات گفتوگۆ ئەکات .

ئا.د.ع

شۆرشگێرانی کەمبۆدیا لە پایتەخت نزیك ئەبنەوە

١٣٧٥ ملیۆن دینار بودجەی ئەم ساڵی وڵاتە

١٩ ملیۆن دینار بۆ ئاوەدان کردنەوەی ژوورووی وڵات تەرخان کراوە

رۆژی چوار شەممەی رابوردوو بودجەی دارایی سالی ١٩٧٣ دوای ئەوەی لەلایەن ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرشەوە پەسندکرا ، لە رۆژنامەی رەسمی‌دا بلاوکرایەوە .. وە لە بودجەی ئەمسالا ١٣٧٥ ملیۆنو ١٨٤ هەزارو ٩٠٦ دینار تەرخان کراوە ، ئەمەش ١٤١ ملیونو ٧٤٢ هەزارو ٩٤٥ دیناری لەبودجەی پار زیاترە .

هەروەها داهاتی دەولەت بە ١٢٩٠ ملیونو ٣٠٠ هەزارو ٢٨٠ دینار خەمل (تخمین) کراوە . جگە لە داهات‌و پارەی نەخشەی داوو دەزگاکان کە بە ٧٨ ملیونو ٧٧٤ هەزارو ٣٨٨ دینار دانراوە .

دیسانەوە بریار دراوە کە بەشی نەخشەی پەرەپێدانی بەتەوەیی لەداهاتی ئەو نەوتەی بۆ دەرەوە ئەنێردری بەرادەی ٥٠٪ی بەشی (حصـه)ی حکومەت بێ .

لەلایەکی تریشەوە لەم بودجەیەدا ٢٠ ملیونو ١٠ هەزارو ٩٦٠ دینار بۆ وەزارەتی پەروەردەو ١٩ ملیونو ١١٥ هەزارو ٢٩٠ دینار بۆ وەزارەتی تەندروستی‌و ٢ ملیونو ٤٥٧ هەزارو ٥٢٠ دینار بۆ وەزارەتی خویندنی بەرزو لێکولینەوەی زانستی‌و ملیونێك‌و ٣٢١ هەزارو ٨٨٠ دینار بۆ وەزارەتی لاوان‌و دوو ملیونو ٢٢٢ هەزارو ١٦٠ دینار بۆ وەزارەتی راگەیاندن‌و ٣ ملیونو ٥٢٦ هەزارو ٧٣٠ دینار بۆ وەزارەتی اشغال‌و اسکان‌و دوو ملیونو ٤٥٩ هەزارو ٨٣٠ دینار بۆ وەزارەتی رەی . وە ٣٧٩ ملیون‌و دووهەزارو ٢٨٠ دینار بۆ بودجەی ئاسایی‌و ٢٩٦ ملیون دینار بۆ بەرنامەی استمثاری دانراوە .

هەروەها ٧٠٠ ملیونو ١٨٢ هەزارو ٦٢٦ دینار بۆ دەزگاکانی دەولەت‌و ٢٥ ملیون دینار بۆ مووچەی تەقاویتی دانراوە . وە (١٠) ملیون ٩٠١ هەزارو ٥٧٧ دینار بۆ کارگەی جگەرەی سلێمانی‌و ملیونیك‌و ٧٦٤ هەزارو ٢٨٠ دینار بۆ کارگەی چیمەنتۆی سەرچنار و ملیونێك‌و ٢٠ هەزار دینار بۆ زانستگای سلێمانی‌و ٣٤١ هەزارو ٦٧٧ دینار بۆ کارگەی مافوری هەولێر دانراوە . لەلایەکی تریشەوە .

دکتور جواد هاشم وەزیری نەخشەکێشان وتویە ئەوەی پارەی جاران بۆ لیژنەی ئاوەدان کردنەوەی ژوورروو تەرخان کرابوو لە ٩ ملیونەوە کراوە بە ١٩ ملیون دینار . وە (٧) ملیون دینار بۆ شارەوانیەکانی ولات تەرخان کراوە بۆ قیرتاوکردن‌و راکێشانی رێگاوبان‌و پرۆژەی ئاوی خواردنەوەی لادێکان .

ئا.د.ع

یاسر عرفات گەیشتە بەغدا

رۆژی ٢٧-٣ کاك یاسر عرفات سەرۆکی لیژنەی تەنفیزی رێکخراوی رزگاری خوازی فەلەستین بەسەردان هات بۆ بەغدا .

وەلە فرۆکەخانە لەلایەن ماموستا عبدالخالق السامرائی ئەندامی هەردوو سەرکردایەتی نەتەوەیی‌و قطری پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب‌و محمد فاضل ئەندامی سەرکردایەتی قطری‌و أبو جبار لێپرسراوی مەکتەبی خەباتی چەکدار و ابو نضال بەریوەبەری مەکتەبی رێکخراوی رزگاری خوازی فەلەستین‌و ئەندامانی لیژنەی سیاسی شورشی فەلەستینەوە پێشوازی کرا .

کاك عرفات وتویە ، کە لەگەل کاربەدەستاندا دەربارەی باری ناوچەی عەرەب بەگشتی‌و مەسەلەی فەلەستین بەتایبەتی گفتوگۆ ئەکات .

ئا د ع

رژێمی سایگۆن رێککەوتننامەی تەقەراگرتن پێشێل ئەکات

هانۆی : ٢٩-٣ نۆڤۆستی : ئاژانسی دەنگ‌وباسی بەرەی رزگاری خواز بلاوی کردەوە کە کاربەدەستانی رژێمی سایگۆن بێشەرمانە رێککەوتننامەکەی تەقە راگرتن پێشیل ئەکەن‌و دەست درێژی ئەکەنە سەر ناوچە رزگار کراوەکان .

وەوتویە لەم چوار رۆژەی دواییا هێزەکانی سایگۆن لە بەرزاییەکانی ناوەراستدا ١٥٠ جار هێرشیان بردۆتە سەرخواروو ژووروی ناوچەی کونتوم‌و رێگای ژمارە - ١٩ - وە فروکە بۆمبا هاوێژەکانیش ١٠٠ بومبای گەورەیان بەناوچەی چوتخوی‌دا کێشاوەو داوودەزگا ئابوری‌و خانوبەرەکانی ناوچەکەیان کاول کردوە .

وە لە ناوچەی بوونخووژووروی کوانگ‌نخیو کە لەژێر دەستی حکومەتی وەختی شورشی خواروی ڤیتنامدایە دوژمن سێ جار هێرشی کردوەو زیانێکی گەورە لە باخ‌و بێستان‌و کشت‌وکالی جوتیارانی ناوچەکە داوە . لەلایەکی تریشەوە تیپی ١٥ هەمی لەشکری سایگون لە ناوچەی میتهو ویستویەتی ئەو ناوچانە داگیر بکات کە شۆرشگێران حوکمی تیا ئەکەن . وە بەرەی رزگاری هێنەری نیشتمان پەرووەرو لیژنەی شۆرشگێری گەلی هەرێمی بینزیونگ بەیاننامەیەکی دەرکردوە تیایا بەتوندی نارەزایی خۆی دەربریوە دژی ئەو دەست درێژیانەی هێزەکانی سایگۆو ئەیکەنە سەر ناوچە رزگارکراوەکان .

بەیاننامەکە وتویە لەو رۆژەوە رێککەوتننامەی وەستاندنی شەری ڤیتنام مۆرکراوە تیپی ٥و١٨ی سایگۆن بەتانك‌و تۆپ‌و فروکەی هەلیکۆپتەرەوە ٢٠٠ جار هێرشیان بردۆتە سەر ناوچە رزگارکراوەکان‌و ١٠٠٠ خانویان روخاندوەو زیانێکی گەورەشیان لە کشت‌وکال‌و مەرەزەی ناوچەکە داوە . بەیاننامەکە لە کۆتاییدا داوای لەرژێمی سایگون کردوە کە رادەیەك بۆ ئەم دەست درێژیانەی دابنێ .

گەلی کەمبۆدیا بەرەوپێش ئەچێ

بەپێی دەنگوباسی ئاژانسە گەورەکانی دنیا هێزە شۆرشگێرە چەکدارەکانی کەمبودیا لەهەموو لایەکەوە تەنگیان بە هێزە بەکرێ گیراوەکانی حکومەتی فنوم بنە هەلچنیوە .

وە بە گورجی بەرەو پێش ئەرۆن‌و جێگای تازە بە هێزە بەکرێ گیراوەکان بەجێ ئەهێلن‌و کۆمەلانی خەلکی کەمبودیا رزگار ئەکەن .

لەم رۆژانەدا شۆرشگێران نزیکەی ١٧ کیلومەتریان لە رێگای ژمارە یەك کە ٢٤ کیلومەترە لە پایتەختی کەمبودیاوە دورە رزگارکردووە هەروەها هێزەکانی لون نول لە شاری (نیغ لونغ)دا تەواو شپرزە بوون کە دووەمین شاری کەمبودیایە چونکە شۆرشگێران بەشی زۆری رێگای ژمارە یەکیان داگیرکردووە کە ئەم شارە بە شوێنەکانی تری کەمبودیاوە ئەبەستێتەوە .

شۆرشگێرانی کەمبودیا ئەم سەرکەوتنانە لە کاتێکا بەدەست ئەهێنن کە فرۆکە نێرەوە بۆمبا هاوێژە (٥٢ - ب) نیشانەکانی ئەمەریکا بێ حەسانەوە بوردومانی خاکی کەمبودیا ئەکەن‌و تەرو وشك بێ جیاوازی پێکەوە ئەسوتێنن .

جا ئەم سەرکەوتنانە ئەو راستی‌یەمان بۆ روون ئەکاتەوە کە خەباتی شۆرشگێرانەی گەلی کەمبودیا ، خەباتێکی هەق‌و رەوایەو کۆمەلانی خەلکی کردووە بە سەرچاوەی هێزو توانای خۆی‌و گەلێك جیاوازی هەیە لەگەل شەری لەناوبەری ناڕەوای حکومەتی لون نول لە ئەمەریکادا .

بۆیە نە فرۆکەی (ب ٥٢) نیشان‌و نە جەنگی لەناوبەری ئەمەریکا ناتوانن ئیرادەی پۆلایی جەماوەری گەلی کەمبودیاو بەرە پیشکەوتن خوازەکەی لەناو بەرن .

بروانە ل : -٢-

جنبلاط گەرایەوە بۆ بیروت

بیروت : ٢٨-٣ ئا.د.ع :

کاك کمال جنبلاط سەرۆکی پارتی پێشکەوتن‌خوازی سوشیالیستی دوای سەردانە شەش رۆژی‌یەکەی عێراق ، بەغدای بەجێ‌هێشت‌و گەرایەوە بۆ بیروت کاك جنبلاط لەسەردانەکەیا لەگەل وەفدێکی سەرکردایەتی نەتەوەیی پارتی بەعس گفتوگۆی کرد . وە لە فروکەخانە لەلایەن مامۆستا شبلی العیسمی یاریدەدەری سکرتێری گشتی پارتی بەعس‌و قاسم سلام ئەندامی سەرکردایەتی نەتەوەییەوە بەری کرا .

●

نەوت چەکێکی کاریگەرە

واشنتۆن : ئا.د.ع : گۆڤاری (تایم)ی ئەمەریکایی لەژمارەی هەفتەی رابوردووا وتویە ، نەوت چەکێکی کاریگەرە بەدەست ولاتانی عەرەبی خاوەن نەتەوە ، وە ئەتوانن لەکاتی پیویستی‌و لێقەوماندا بەکاری بهێنن . گۆڤارەکە وتویە ٦٠٪ی پاشەکەوت (احتیاطی)ی نەوتی دنیا لەناوچەی رۆژهەلاتی ناوەراستدایە ، وە داهاتی ولاتانی عەرەب لەنەوتدا سالی ١٩٨٠ ئەگاتە - ٤٠ - هەزار ملیون دۆلار .

●●●

کۆبونەوەی نمیری‌و هیث

لەندەن : ر : رۆژی ٢٨-٣ جعفر نمیری سەرۆکی سودان لە لەندەن لەگەل أدوار هیث سەرەك وەزیرانی بەریتانیا بۆ ماوەی سەعات‌و نیوێك کۆبوتەوە وە لە کۆبونەوەکەدا باسی باری ناوچەی عەرەب‌و ئەفەریقاو باری ئێستای دەولەتانیان کردوە .

کورت هێنانی بودجەی ئەمەریکا

واشنتۆن : ئا.د.ع : وەزیری بازرگانی ئەمەریکا رایگەیاندوە کە مانگی رابوردوو بودجەی بازرگانی ئەمەریکا نزیکەی نیو بلیون دولار کورتی هانیوە .

مەسەلەی سەرۆك هەلبژاردنی توركیا گەیشتە كوێ ؟

وابو بەدووهەفتە پەرلەمانی رژێمی تورکیا خۆی ئەهێنی‌و ئەباو ئەم لاو ئەولا ئەکات بەبێ ئەوەی بگاتە ئەنجام‌و بتوانێ سەرکۆمارێکی تازە هەلبژێرێ .

رویتەر ئەلێ : وابو بە دەجارو پەرلەمان هیچی بۆ نەکرا . وە رۆژی ٢٧-٣ سەرکردەکانی لەشکر لە بارەگاکەی فریدمیلین کۆبونەوەو نامەیەکیان بە ئەشرەف ئەکنجی یاریدەدەری سوپا سالارەوە بۆ سلیمان دیمیرێلی سەرۆکی پارتی عەدالەت ناردوەو تیایا وتویانە کە ئەبێ جەنەرال فاروق گورلری سوپا سالاری پێشو بەسەر کۆمار دابنرێ .... لەلایەکی ترەوە جودت صونای سەرۆکی ئیستا بە پێشنیازەکەی پارتەکانی پەرلەمان رازی نەبووەو رێگای نەداوە کە محی‌الدین کابلان - ئەندامی ئەنجومەنی سەنا بە سەرکۆمار هەلبژێردرێت . پەیامنێری (بی . بی . سی) لە ئەنقەرەوە ئەلێ : ئاگادارە سیاسی‌یەکان ناتوانن بەتەواوی لە پاشە رۆژی سیاسی تورکیا سەر دەربکەن سەرکردەکانی لەشکر خۆیان مەلاس داوە ، وە ئەم ماتی‌و بێدەنگیەیان دوور نیە شتی سەیری لەدواوە بێ .

شۆرشگێرانی گینیا - بیساوسی فرۆکەی دوژمنیان خستوتە خوارەوە

کۆناکری : ئەدن : لە بەیاننامەیەکا کە پارتی سەربەخۆیی گینیا - بیساوی ئەفەریقایی لە کۆناکری بلاوی کردۆتەوە ، وتراوە کە شۆرشگێرانی گینیا بیساو رۆژی ٢٦ - ٣ لە ژووروی ولات دوو فرۆکەی پورتوگالیان خستوتە خوارەوەو ئەو هێزەی دوژمنیان بەرەو دوا گێراوەتەوە کە ویستویەتی ناوچە رزگارکراوەکانی هەرێمی کوبوکیر لە ژێردەستی شۆرشگێران دەربهێنێتەوە ، وەتویە ، هەروەها رۆژی ٢٧ - ٣ شۆرشگێران لەنزیك بنکەی گیلیدیجێ فرۆکەیەکی بۆمبا هاوێژی ئەمەریکایی تی ٦ نیشان‌و فرۆکەیەکی فیات جی ٩١ نیشانیان خستوتەخوارەوە ، ئەم فرۆکانەش هێزەکانی پورتوگال بۆ لیدانی شۆرشگێران لە ئەمەریکا وەری گرتوون .

ناوەرۆکی ئەو پەیمانەی مەلیك حسین‌و نیكسۆن لەسەری رێككەوتون

بیروت : ئا . د . ع : رۆژنامەی الحريه ی لوبنانی لەژمارەی رۆژی ٢٦-٣دا ئەو رێککەوتننامە نهێنی‌یەی بلاوکردەوە کە لەم دواییەدا مەلیك حسین‌و نیکسون لە واشنتۆن لەسەری رێککەوتون .. ناوەرۆکی رێککەوتننامەکە بریتی‌یە لە :

١ - پارچە زەویەك لەناوچەی - المثلث اللطرون - بەدرێژایی بەری رۆژئاوای زێی ئەردەن بدرێت بە ئیسرائیل‌و ٦ (مستعمره)و مەلبەندی عەسکەری تیا دابمەزرێنێ .

٢ - لە شاری خەلیل مافی نیشتەجێبوون (اقامـه‌و استطان) ئەدرێت بەئیسرائیل بۆ ئەوەی - مستوطنه - یەکی سەهیونی تیا دابمەزرێنی .

٣ - ئیسرائیل مافی ئەوەی هەبێ کە زەوی لەبەری رۆژئاوای ئەردەن بکرێ‌و - مستوطنە - و دامەزراوی ئابوری تیا دروست بکات ، وەئەو ناوچانەی کە ئیسرائیل داگیری کردون ، وەکو جنین‌و ئەگوارو و نابلس‌و قدس‌و اریحا مەسەلەی کرین‌و و (تملك) ئەیانگرێتەوە .

٤ - دەسکاری کردنی سنور لەناوچەی ... راپەراندنی ئیش‌و کاری عەرەبەکان دائەمەزرێنرێ‌و گەرەکی - المغاربه‌و ناوچەی - وادی الجوزر لە شارەوانی‌یە تایبەتیەکەی عەرەبەکان ئەسەنرێتەوە ، وە رێگایەك بۆ شوێنەواره پیرۆزەکانی قدس ئەدری بە ئەردەن .

٥ - شاری قدس لە چوارچێوەی سنورە تازەکەی ئیسرائیل هەرلەژێر دەسەلاتی ئیسرائیلدا ئەمێنێتەوەو شارەوانیەکی تایبەتی بۆ ...

٥ - لەمەیانی سیاسی‌دا ئیسرائیل بەسنورە تازەکەیەوە بەرەسمی بناسرێ‌و ئەردەن دان بنێ بەئیسرائیل‌و مافی کیانیا لەبەری رۆژئاوای ئەردەن‌و هەردوولا پەیوەندی دیپلوماسی دابمەزرێنن .

*

بێ کاری لە ئەمەریکا دا

واشنتۆن : ئا . د . ع : تاس رۆژ بە رۆژ بێ کاری‌و برسێتی لە ئەمەریکادا پەرەئەسێنێ‌و چینە زەحمەتکێشەکان باری گوزەرانیان گرانتر ئەبێ‌و چینە فەرمانرەواکانیش گیرفانیان پرتر ئەبێ .

بەپێی راپۆرتێکی سالانەی لیژنەی ئابوری سەر بە کونگرێسی ئەمەریکا ، حکومەتی واشنتون دووچاری چەند گیروگرفتێکی سامناك بوەو لەمانە مەسەلەی بێ کاری‌یە . نوسەرانی راپورتەکە ئەم مەسەلەیان بە نەگبەتی نیشتمان) ناوبردوەو وتویانە سالی پر بێ کاری لە نێوان لاوەکانی ئەمەریکا بەرادەی ١٦٪ بوە وە ژمارەی ئەو بێ کارانەی لەدەزگاکانی دەولەتدا ناوی خۆیان نوسیوە نزیکەی ٤ ملیون‌و ٥٠٠ هەزار کەسن . راپۆرتەکە وتویە ، بێ کاری ، گرانبونی نرخی شتومەك ، ناتوانرێ بخرێتە پشت گوێ . وە لەشکری هەژاری‌و بێ‌دەرامەتەکانی ئەمەریکا نزیکەی ٢٥ میلون کەسن ئەبێ کە رادەی ژیان‌و گوزەرانیان زۆر نزمەو حالیان شپرزەیە .

institut kurde de paris

بەپێی ڕێڕەوی هاوکاری کە دەرگای ئاواڵە کردووە بۆ هەموو وتاروو ڕەخنەیەك لە سنوری خزمەت کردنی ئەدەب و هونەری کورد نەچێتە دەرێ ئەم وتارە بلاوئەکەینەوەو ئامادەشین لە هەمان قاڵبدا هەروتارو ڕەخنەیەکمان بۆ بێت بلاوی بکەینەوە (دەرباری ئەم نووسینە) .
— هاوکاری —

سەرەتایەك بۆ هۆنراوەی نوێ

لەتیف هەلمەت

گۆڕانی ئاوو هەوا .. وا لە هەندێ گیان لەبەر ئەکات کە خۆیان بگۆڕن .. ئەگەر بێت و ئەو گیان لەبەرە .. ئامادەی گۆڕان نەبێت ئەوا لەناو ئەچێت و لەبیر ئەچێتەوە ..

لەگەڵ گۆڕانی باری سروشتا پێویستی یەکانمان ئەگۆڕێ .

چۆن گەردنی (زورافە) گۆڕا بۆ ئەوەی بتوانی خۆی لە نەمان ڕزگار بکات ئا بەو جۆرە هۆنراوەش ئەبێ بگۆڕی ئەبێ سنوورە کۆنەکان بشکێنێ بۆئەوەی بتوانێ لە دڵە تازەکاندا جێگای خۆی بکاتەوە ..

چۆن لەشی وەرزشکەر هەمیشە پێویستی بە ماسولکەیەکی نوێیە بۆ بەرەنگار بوونی بەرامبەرەکەی ئا بەو جۆرە .. هۆنراوەش پێویستی بەناوەڕۆکێکی نوێیە .. پێویستی بە فۆرمێکی نوێیە .. دژی کارەساتەکانی ژیان .. جوانترین هۆنراوە هۆنراوەیەکە .. کە لە ئەنجامی ڕوخاندنی هەموو سنوورو ڕێبازێکی کۆنەوە لەدایك ئەبێ . هیچ جیاوازی یەك نیە لە نێوانی دیلێتی شیعرو دیلێتی مرۆڤدا . چۆن مرۆڤ هەمیشە بۆ سەربەستی خۆی ئەگەڕێ ئەوا شیعریش بۆ سەربەستی خۆی ئەگەڕێ . ئەوانەی کە گەرمن لەسەر ئەوەی کە شاعیر خۆی ببەستێتە کۆت و پێوەندە کۆن و سواوەکانی شیعری کۆنەوە .. ئەوە ئەسەلمێنن کە هەرگیز ئاگاداری ڕوودانی ئەو ڕێبازە هەرگیز لە هۆنراوەی نوێ چڕ

— ئەدەبی و فیکری) یانە نین لە هەموو ڕۆژێ لە جیهاندا ڕووئەدات .. شیعر ئەبێ ڕەخنە بێ دژی باری ئاڵۆزی ژیان لەبەرئەوە ئەبێ شاعیر شۆڕشگێڕ بێ شۆڕشگێڕیش ئەبێ هەمیشە یاخی بێ لەو سنوورانەی کە پێش لەدایك بوونی خۆی بەدەوری دا کێشاویانە ..

شاعیری دڵسۆز شاعیرێکە هەمیشە یاخی یە لەو قەوارانەی ووشەکانی وەکوو پاکەتە کە ووشەی شیعری تیا مردار ئەبێتەوە ..

جا بۆئەوەی شاعیر شیعرەکانی وەکو پاکەتە خورما کەروو نەکا پێویستە یاخی بێ پێویستە بەشێوەیەکی تر بیربکاتەوە .. سەرکەوتنی هۆنراوەیەك لەوەدایە کە شاعیر بتوانێ ووشەکانی بەشێوەیەکی نوێ دابڕێژێ شێوەیەکی نەبینراو .. شێوەیەك کە ڕوویەکی تری ئەفسانەکە دەربخات .. هەموو ووشەیەك لە شیعرێکی جواندا .. دوورگەیەکی تایبەتی یە هۆزەکانی بەزمانێکی تایبەتی ئەدوێن .. وەهەروەها خووڕەوشتی تایبەتی یان هەیە جا بۆئەوەی لە هۆنراوەیەکی نوێ بگەین پێویستە لەسەرمان گەشتێك بکەین بەناو دوورگەکانی ووشەکاندا .. وەماوەیەکی زۆر لەگەڵ هۆزەکاندا بمێنینەوە .. بۆ ئەوەی لە زاراوەی زمان و ڕەوشتیان بگەین ئەگینا

وەرناگرین .. — ئەگەر لە شەقامەکانی فەرەنسادا بەرەڵاکەن لەزمانی کەسی نازانم — .

لەوانەیە کۆمەڵێك بەرهەمی شاعیرێکی شۆڕشگێڕ بخوێننەوە .. چەژی لێ وەرنەگرن .. ئەوەش ئەوە ئەگەیەنێ کە ئەو کۆمەڵە شۆڕشگێڕنین ..

خوێنەواری ئەمڕۆی کورد لەو ماڵانەدا لە دایك ئەبێ کە مۆزەخانەی هەموو نەریت و داستان و مۆدێلێکی کۆنە .. لەو بێشکانەدا گەورە ئەبن .. کە لە ترسی شەوەو مۆتەکەو شەولەبان نوقم کراوە لە (حەتحەتۆکەو کوژەکەو مووڕو نوشتەو جادوودا .. لەبەرئەوە نەخۆشی یەکیان هەیە .. ئەتوانم ناوی بلێم — ڕارایی — نیوەیان لایەن گرن .. نیوەیان بێلایەنن .. وەهەرچینێکیان پاڵپشتی دروشمێکی ڕامیاری تایبەتی یە .. لەبەرئەوە ناتوانن بە هۆنراوەی جوان سەرسام بن .. چونکە .. هۆنراوەی جوان ناناسن .. ئەبێ ئەوە بزانین کە بەگەنکردنی شتێکی جوان داهێنانێکی ترە . خوێنەرێك کە هۆنراوەیەکی نوێ بەگەن ئەکا .. ئەوە ئەسەلمێنێ کە گەیشتووەتە ڕادەی داهێنان . خوێنەری ڕاست و داهێنەر ئەبێ هەمیشە دڵداری ووشەکان بێ .

شاعیرە لاوەکان توانیان دەنگی شۆڕش دەنگی پێش مەرگەکان .. ناڵەی زامدارەکان کرووزەی مناڵە برسی یەکان دووکەڵی ڕەزە سووتاوەکان بکەن بە ووشەی توورە بۆ کەرەسەی هۆنراوەکانیان .. توانیان ووشە بکەن بە چەکی شۆڕش ووشەیان ڕزگارکرد (لە ووشك کردنەوەو ناردنی بۆ ماڵە گەورەکان) .

ڕەنگە خوێنەری کورد .. نەتوانێ بە تەواوی بگونجێ لەگەڵ شیعری لاوەکاندا .. ئەوەش هۆی ئەوەیە کە ئەم شاعیرانە لە بیروباوەڕوو نەفسیەتدا جیاوازن .. نیوەیان توورە .. نیوەیان هێمن .. نیوەیان برسین .. مەنگن .. هەندێکیان .. لە کارەساتی تایبەتی خۆیاندا خنکاون .. هەندێکیان دەربەدەرن .. بەم جۆرە هتد ..

ئەمانە هێشتا زۆریان ماوە بیلێن .. لەبەرئەوە زۆرمان ماوە لەمانە تێ بگەین .. ئەگەر تیشکی ئەستێرەیەك بەملیۆنەها ساڵ بگاتە زەوی .. ئەوا دەنگی ئەمانەشی دەیان ساڵی تری ئەوێ کە بگاتە ئەو دڵانەی کە دێوێکی جادووگەر دەرگاکانیانی کلیل داوە .

ئەگەر شاعیر (پزیشکی جیهان بێ)و هۆنراوە تیمارخانەکەی بێ ئەوا نیوە لە (لە تیمارخانەکەیدا) بەرامبەری مەرگ و ژیان ئەوەستن .. وەکوو هەموو نەخۆشێك لە هەموو تیمارخانەیەکدا .. شاعیری شۆڕشگێڕ هەمیشە ڕووخێنەرێکی گەورەو دروست کەرێکی گەورەیە شتە ناسراوە بۆگەنەکان ئەڕووخێنێ شتە نەبینراوە جوانەکان دروست ئەکات .. هۆنراوەی شۆڕش وێنەی (واقیع) ناکێشێ وەك هەندێ کەسی واتێکەیبون .. بەڵکو (واقیع) ئەلەرزێنێ و ئەیگۆڕی وەك بوومەلەرزەیەك ساتێکی تازە ئەخاتە سەر مێژووی جیهان ..

نووسینی هۆنراوەی نوێ ڕێبازوفۆرم و ناوەڕۆکێکی تایبەتی هەیە چۆن دروست کردنی ئۆتۆمبێل جیاوازی هەیە لە دروست کردنی مێشکێکی ئەلکترۆنی ئەبەو جۆرە تێگەیشتنی هۆنراوەی نوێش ڕێزمان و شیوەیەکی تایبەتی هەیە .

داواکردن لە شاعیرێکی شۆڕشگێر یا لە شاعیرە شۆڕشگێڕەکان کە بە زمانێکی ساکار بنووسن وەکوو ئەوە وایە کە داوا لە ئەندامەکانی کۆمەڵ بکرێ هەموویان ببنە دارتاش .. یا ئاسنگەر .. یا نانەوا .. ئەم داواکاری یەش زۆر نابەجێ یە .. هۆنراوەی شۆڕش ڕەشەبایە . پڕە لە مێژوو لە جوگرافیا — لە زانیاری .. لە پاك .. لە پیس لە تینوێتی .. لە ئارەزوو .. لە گۆڕ .. لە دایك بوونە . لە مەرگ .. لە ژیان .. هۆنراوەی ئەمڕۆ کورتەی ڕووداوەکانی جیهانە .. بێ گومانە کە هۆنراوەی ئەمڕۆی کورد توانیویتی خوێنێکی تر بدات بە ژیان ..

بانگەوازێك بۆ بوێژو ئەدیب پەروەرەکانما

بێ گومان وێژەری کورد سەرەڕای تەنگ و چەڵەمەکانی خۆی و ئازاری نەتەوەکەی فەرامۆشی پشتگرتنی نەتەوە بێگانەکانی نەکردووە ، بەڵکو زۆر جار بەرهەمی بیری و ئاوازی هەست و نەستی تەرخان کردووە بۆ بەرگری کردن لە میللەتانی چەوساوەو ژێردەست .

دەرخستنی ئەم ڕاستی یە بۆ ئەم میللەتانە ڕادەی بەرزی ئەدەبی نەتەوەکەمان دەرئەخات و وێژەری کورد بە جیهان ئەناسێنێ بۆیە بڕیارمدا کە لێکۆڵینەوەیەکی ئەکادیمی بە زمانی عەرەبی دەربارەی هۆنراوەی کوردی لە بابەتی بەرگری کردن لە نەتەوەی عەرەب و باس کردنی خەباتی ئەم نەتەوە دۆستە پێشکەش بەخوێندەوارانی عەرەب بکەم .

ئەوەی شایانی باسە ڕێبازی ئەم لێکۆڵینەوەیە لە لایەن بەشی لێکۆڵینەوەی کوردی و ئەنجومەنی کۆلیجی ئاداب لە زانکۆی سولەیمانی پەسەند کراوەو بە پرۆژەیەکی زانستی وەرگیراوە .

جا چاوەڕێ لە بوێژو ئەدەب پەروەرەکانمان ئەکەم کە هەر هەڵبەستێکیان هەیە لەم بابەتەوە بۆم بنێرن بۆ ئەوەی لێی بکۆڵمەوەو وەری بگێڕمە سەر زمانی عەرەبی . هەروەها لە ئەدەب پەروەرانی کورد چاوەڕێ ئەکەم کە هەر تێبینی یەکیان هەیە لەم ڕووەوە ئاگادارم بکەن تاکو لێکۆڵینەوەکەم گشتی بێت و هەموو تەنگ و چەڵەمەکانی نەتەوەی عەرەب بگرێتەوە وەکو شۆڕشی جزائرو خەباتی میللەتی میسر دژی دەست درێژی یە سێ قۆڵی یەکەی ساڵی ١٩٥٦و تێکۆشانی میللەتی فەلەستین و .. هتد .

بڕوانە ل : -٢-

پۆستەی خوێنەران

● **کاك نوری مصطفی قەرەداغی — سلێمانی :**

لەبەرئەوەی پارچەشیعرەکەت (نامەیەکی خوێناوی) لەڕووی کێش و پەنجەوە ماویتی .. بۆیە نەمانتوانی بلاوی بکەینەوە .. هیوادارین لە داهاتودا شیعری سەرکەوتوترمان بۆ بنێریت .

● **کاك کوردونس :**

بەداخەوە .. (بەرەو ئامانج) ەکەت بۆ بلاوکردنەوە پەسەندنەکرا .. ، تەنیا ئەم کۆپلەیەی نەبێ :

ڕێگا سەختە ،
ڕێگا دوورە ،
تا چاو بڕکا ئاگری سوورە ،
ڕێگا دوورە ،

● **کاك سالار عمر قەرەداغی سلێمانی :**

شیعرەکەت (شاری کوێرەکان) زۆر درێژو پان وپۆڕ بوو سەرباری ئەم درێژیەشی یەکەم زمانێکی شیعری ی خەست و پڕی نەبوو .. ، دووەم ، لە ڕووی کێشەوە لاولێز بوو .. ، سێیەم ، هیوادارین زیاتر خۆت بەشیعر خوێندنەوەوە خەریك بکەیت ..

● **کاك هەڤریست :**

ئەم بێزاریە .. بۆ ؟ ئەم ڕەش بینیە .. بۆ ؟ ئەم خۆبەلاواز زانینە .. بۆ ؟! .. فەرموو ئەمە کۆپلەیەکی شیعرەکەتە :

ڕابوردوی کورد .. داستانێکە
داستانەکەش پڕووپوچە .،
ئەژدەهاکی زەمانێکە ..
کاوە لە لای بێبایەخە
وەکوو نووشتەی مشایەخە .،
دەردێکی کورد دەرمان ناکا
لە مەینەتی دەرمان ناکا ،

کاکە گیان .. ڕابوردوی کوردو ڕابوردوی هەر میللەتێکی تری سەر ڕووی زەمین .. کۆمەڵە ڕووداوێکی پڕو پووچ و بێ مەعنانیە .. بەڵکو زادەی ئەو خەباتە درێژخایەنەیە کە سپی دژی ڕەش و چاك دژی خراپ و ڕووناکی دژی تاریکی ، بەرپای ئەکات .. بۆ .. بەسووکی تەماشاکردن و شی کردنەوەی ئەم مێژووە .. بە سووکی تەماشاکردن و شی کردنەوەی ئەم خەباتە پیرۆزەیە .. ، هیوادارین ئاسۆی بیرو ڕوانینت فراوانتر بکەیت و بەچاوێکی گەش بینیەوە سەیری دوارۆژی مرۆڤ بکەیت بۆئەوەی بتوانیت شیعری هەست بەمەسئولیەت کردوو بنووسیت .

● **کاك بێهۆش — هەولێر :**

شیعرەکەی ئەمجارەت بۆ بلاوکردنەوە ناشێ .. چونکە ئێجگار ساکارو لاواز بوو .. ئاواتە خوازین پتر خۆت بەخوێندنەوەی شیعرو هونەری شیعرەوە خەریك بکەیت .

● **کاك (مامەخەمەی ڕانیە) — ڕانیە :**

کاکە گیان .. چەندین جار وتومانەوەو دووبارەمان کردۆتەوە کە نامەو سکاڵای بێناوو نیشان بلاوناکەینەوە .

● **کاك ڕزگار مام طەکاوانی — هەولێر :**

چاکتر وایە ئەم جۆرە فۆلکلۆرانە بدەیت بەو کەسانەی یان بەو دامودەزگایانەی خەریکی کۆکردنەوەی فۆلکلۆرن بۆئەوەی لە دەقی کتێبێکدا چاپی بکەن . داوای لێبوردنت لێ ئەکەین

×

دوو مناڵی قشت ...!
وەك ئەو دوو « گیانەی » بە زۆر دەرکران
لە دەرگای بەهەشت :
بە کوڕ دەگریان ...
توند دەیان قیژاند ...!
فرمێسکی ، وەکوو فرمێسکی زیووی
منیان ...! هەڵئەڕشت
وەك گشت مناڵان
ڕقی دەروونیان
بەپەنجەو قژی خۆیان دادەڕشت ...!
هەر چەندە دەنگیان
پەنجەی ناسك بوو
تەلی کەمانی گوێمیان دەهەژاند ...!
تێ نەگەیشتم ...
تێ نەگەیشتم ...
بۆچی ئەو دڵە خەم نەدیوەیان

بە شیعری « حاجی »
کە گیان دەخاتە ، ئەشی دارو بەرد ...
وەکو دێوانە ...،
بەرەو باوەشی کانی و ڕەزدەچووم ...!
لە بەزمی چۆپی !
لە دەنگی دەهوڵ ...!
لە سەدای کێوو
لاوکی سەر شاخ و بن هەنارو دۆڵ !
دڵم دەسووتا ، وەکو دڵی مۆم ،
پەندی « بۆشکین »م لەمێشکا نەبا
شێی شێت دەبووم .. .. ..

● ● ●

دەستە کچی جوان !
لە ڕەش بەڵکا ....
لە لەرینەوەی سووخمەی سەر مەمکا ،
وا ڕێك بوون ، لەگەڵ دڵی نەوجەوان ،

دەهۆڵ و نیسانە

فاضل شەوڕۆ

بە خەم دەبرژاند ... ...!
ووتیان : بەهارە ،
شەختەی ئاسنی زستانی دوێنێ
تواوەتەوە ...
ووتم : بەهارە ،
ئەژدەهای مردووی دەستی ئەهریمەن
ژیاوەتەوە ....
دەڵێن سەیرانە ،
لە دەوری کانی چۆپی و حەیرانە ،
شار ، لە دەستی جن
بێڕەنگەو دیلە ،
بازاڕ ، پاشماوەی شاری « بابیلە » ،
کەو بەبێ شاخە ، شوان بێ ڕانە
تاکو مزگەوتیش ،
بەسەدای زووڕنای « ئۆمەرخوچانا »
دەرۆژەکەری لێ زویر بووە
بانگدەر ، بۆ بانگا ... قاچی گیر بووە ،
وەکو ڕۆژانی شەڕەکەی پاری
بەسەر هاتووە ....

● ● ●

وەکو شاعیران ،
دەروونم لە بێ یارو یاوەران
زوو کەوتە گریان ....!
— ئاخ ... خودای تەنیام :
تا لە بەهاریش ،
گەرووم وەك گەرووە تاڵەکەی « خەیام »
بۆ فرێك شەراب هەردەڵێ سووتام .

● ● ●

سا منی فەرهاد ...!
لە ئاهی جەرگی ، بەهاری بێداد ...
لە بێ ڕوناکی گڵۆپەکانی
دەوری تابلوی یاد ... ،
ڕۆژم ، تاریك بوو ،
وەکو ژوورانی سەدای « مەهاباد » ....
لە دووری شیوین ..!
نامەی زەردەشتم ،
لەگەڵ دیوانی مام « حاجی » مەزن ..
گرتە ناو دەستم ...!
لەتاو « زین و مەم » ..
پەڕاوەکانی « گیاقارام » تێکرا
خستە ژێر چۆغەم ...
چووم بەرەو بەهار
بەرەو ڕەزو چەم ....
بەهەنگاوی وورد ،

پەنجەی کەمانژەن
وارێك ناکەوێ ،
لەگەڵ تەلانی نازداری کەمان ...
بەس ! کە ڕوانیم ..!
پرچی زەردیان ...
لە قوڕ گرتووە ....!
خونچەی مەمکیان
بە فرمێسکی سوور ، زۆرتەڕکردوە ..!
وێنەی شەهیدیان ،
بە چەشنی — سەلیب — لە مل کردوە
چاوانیان بەخوێن پڕ گل کردوە .. ،
نەمزانی ..! حەشری ئاخر زەمانە !
یا هونەرێکی تازەی سەیرانە ..

● ● ●

پرسیارم کرد
لە قولینگێکی خوشکی کافرۆشی
قولینگێ بەهەشت ، بەناز دەفرۆشی ،
گوتی : ئەی فەرهاد
« بەهارە ، هاتین
بۆ سەر گۆڕەکەی جوانەمەرگ ...
دەهوڵ تەفرەی داین ،
بە تەفرەی چاوی شەیتانی مەرگ .... »

● ● ●

ئەشکی زەمزەمی گیانی دڵم
دیسان هێناوە بۆ تەرمەکەی شار ...
شیعرم ... هەنگاوم ...
وێنەی ناو چاوم ...
دیسان هێناوە بۆ نەورۆزی یار ....
دەهۆڵی نیسان چاك تێی گەیاندم :
بۆ کەوی شارمان هەناسە سوارن !؟
سێبەری داری ڕێگاکانیمان
دێوی بێ دارن ...!
تا باخەڵانی مناڵی کێخوا
پڕ ئەسپێ و مارن ...!
دەهۆڵی نیسان چاك تێی گەیاندم :
بۆ .. ئێمە ڕەشین ...
لە هەوارگەی شێر ،
لە کیشوەری زیوو ،
هەر سەر بە هەشین ...!
سا تێ گەیشتم ...
سا تێ گەیشتم ...
ئەو دوو مناڵەی توند دەیانقیژاند
بۆچی ئەو دڵە خەم نەدیوەیان
بەخەم دەبرژاند ....

چەکێك بۆ شۆڕش

لەفەلەستینا .. هەڤاڵەکانم ..
وەکو باڵداری هێلانە وێران
لەناو ئاسمانی ژان و پڕخوێنا
شەقەی دێ باڵیان .
بلیتی چینەو .. تێشووبۆ ئارام
لەڕقی چاوی هەڵۆدا ئەگرن .
دانەوێڵەی ژەم ..
لەناو خەرمانی سووتاوائەچنن .
وەکو باڵداری .. ئەم کوردستانە
ماندووی زامێکن
پڕ خوێی ئازانە .

● ● ●

هەڤاڵەکانم !
ئەمەوێ تەرمی شەهیدەکانمان ،
لە شاری قودس و غەزەبنێژم .
ئەمەوێ چاوی فەلەستینی جوان ،
بەخۆڵی گردی سەیوان بڕێژم .

هەڤاڵەکانم !
دوا پیت و ووشەی هۆنراوەکانم ،
ئەکەم بە یاقووت ..
بۆ شان ویەخەی — ڕیما — و — کنفانی —
بۆ هیندی چینی و شەهیدەکانی .
هەڤاڵەکانم !
دوا پیت ووشەی هۆنراوەکانم ،
ئەکەم بە پەڵی سێدارەی مەرگ
لاشەی — شا — کانی پیاهەڵئەواسم
هەڤاڵەکانم !
چڵێ لە دارگوێز .. چڵێ لە زەیتوون ،
بە ئاڵایەکی سوور ئەپێچمەوە
ئەیکەم بە سەوڵی ..
کەشتی یەکانی ڕوباری ئوردون
خنکاوەکان و
سووتاوەکانی
گوللەی قانتۆمی پێ ئەهێنمەوە .
من نەوتی گڕی فیداکارانم ..
من نان و ئاوی برسی یەکانم ..
تیشکی شەوارەی دەروون کوێرانم
هەڤاڵەکانم !
من فەلەستینم .. من کوردستانم ..
من چەکی دەستی شۆڕش گێڕانم .

فاضل قصاب

institut kurde de paris

دەوری گەلی کورد لەشۆڕشی ساڵی ١٩٢٠دا

بەدرخان سندی

- ١ -

شۆڕشی بیست شۆڕشـی ڕەنجبەرانی گەل بوو ، جوتیارو کاسبکارو روشنبیران ئەدات‌وسوتەمەنی ئەم شۆڕشەبوون‌و بەم پێیە هەموو جـوزەوسەنیەکی شورشی گەل لـەم شورشەدا خۆی نواند · هەروەهاشورشی پارتێك یاخود تاقمێك یان نەتەوەیـەك نەبو بگـرە بزوتنەوەی ئەم تاقمە یـان لایەنێکی تر نەبـوو بەڵکوشورشی جەماهیری گەل بوو·· شورشی هەموو گەل سەرەرای جیاوازی پەیڕەوی سیاسی‌و باوەڕی ئاینی‌و نەتەوەیی ·

شورشە گەورەکەی عیراق ،شورشی بیست لەمەوبـەرەوە ئێستاش لەلایەن ئەوکەسانەوەزوڵمی لێ ئەکرێ کە لەسـەری ئەنوسن چونکە ئەم شـورشـەکراوە بە بابەتێکی (سانوسەوا پێوەکردن) · وە تاقمێ ئـەڵێ‌من خاوەنی ئەو شۆڕشـەم‌و یەکێکی‌تر ئەڵێ گوایە من ئاگری‌ئەم شۆڕشەم هەڵگیرساندوە ·

هەردوو گەلی کوردو عەرەبکیان‌و ئەداتی ئەم شـورشـە بوون ، جەماهیری عـەرەب‌و کورد لەشکری ئەم شورشـەو عنصری هەڵگیرسان‌و تەشەنەکردنی بوون هـەر لە زووروی وڵاتەوە تاوەکو خواروی وڵات · گەلی کورد دەورێکی گـەورەی لەشـورشی بیستدا هەبـوە ،بەرادەیەك ناحەزانی ناوخـۆو بێگانە کە لەسەر ئـەم‌شۆڕشەیان نوسیوە نەیانتوانیوە نکوڵی لەبەشـداری‌و دەوری‌میللـەتی کورد لەم شۆڕشەدا بکەن یاخود لەنرخ‌و پایـەی کەم بکەنەوە · هەرچەنـدە هەندێ لەم نوسەرانە بەدوورودرێژی باسی دەوری کوردیـان کردوە لەم شۆڕشەدا بـەڵام باسـی ئـەو شەڕانەیـان بەتەواوەتی نەکردوە کە کـورددژی ئنگلیز کردویەتی ·

وەزۆر نارۆم کە بڵێـم(بەڵگـەو سەرچـاوەش لەبەردەستدایە) شورشی بیست لەناوچەی کوردەکاندا هەڵگیرسا پێش ئەوەی لە ناوچەکانی تری عـیراقدا بەرپابـێ · وە کوردەکان پێش شـەڕی ـ رمێثەو رارنجیەو رستمیەـ چوو بەگژ ئنگلیزدا · ئەمـەش‌شتێکی سەیر نیە چونکـە ساڵانی بیست سـەردەمی گەشەکردنی بلیسەی هەستی رزگاری‌بوو · کاتێك شـەڕی یەکەمی دنیا بارگەکەی خست گەلانی رۆژهەڵاتی ناوەراسـت‌زیاتر لەجاران هەستیان بـە شوێن‌و بونیان کـردو بەئاگاهاتنەوەو هوشیار بونەوە بەتایبەتی دوای ئەوەی لەژێرچنگی مۆتەکەی حوکمـی عوسـمانی رزگاریان بوو ·· بەلام ئەم گەلانە ـ وە لەمانـە گەلی کورد ـ بۆیان دەرکـەوت کە مەسەلەکە تەنیـا لەگۆڕینی چەوساندنەوەیەك بەئازاردنێکی تر ، لاچـونی داگیرکەریك‌و هاتنـی داگیرکەرێکی تر · وا بەریتانیا بەرەو رۆژهەڵاتی ناوراسـت‌هەنگاو هەڵئەهێنێتـەوە ·· کوردەکانیش ئەوەیـان لەبەرچاوو بو کە کوردستان ناوچەیەکی ستراتیجیـەو بەریتانیا چاوی تێبڕیوە · وە نیازە چڵێس‌و تەماعکاریەکـانی بەریتانیاو ئەڵەمانیاو روسیای قەیسەری کاتی بەباشـی دەرکەوت کـە شورشـی ئـوکتۆبەر ئەو پەیمانـە نهێنی یانەی رسواکرد کە ئـەم دەوڵەتانە لەنێوان خویـانەوریان کردبو بۆ دابەش‌کردنی وڵاتانی رۆژهەڵاتی ناوەراست‌ولەمانە کوردستان بەسەرخویاندا سەرەرای ئاشکرابونی ئـەوسیاسەتە دوو روویـەی کە بەریتانیا دەربـارەی ئـەوگەلانە گرتبویە بەر ، کـە لەپێناوی ئازادی‌و سەربەخوێداتی ئەکوشان ··

بەریتانیا دوای ئـەوەی‌قەرالیەتی عوسمانی روخاو داڵدەمی لە لاکەکەی ژەنـی ،بەریتانیا بەڵێنی بەکوردەکـان ئەدا کە مافە نەتەوەیی‌یەکانیان‌جی‌بەجی ئەکات کەچی لەلایەکی ترەوە ئەیویست لە ـ عصبـەالامم ـ تەگەرە لەمەسـەلەی کورد بدات ، چونکە ئەو کاتەـ عصبە الامم ـ لەژێر رکێفـی ئنگلیزدا بوو ·

ئەمانە هەمووی وای لەگەلی‌کورد کرد کە بەئاشـکرا هەڵوێستی خـۆی دەربارەی‌سیاسەتی بەریتانیـا دیاری بکات ·· ئەمەش لەژمـارەی‌ئایندەدا باسی ئەکەین ·

ـ ماوەتی ـ

شۆڕشگێرانی ئیرلەندا
کشانەوەی هێزەکانی بەریتانیا
مەرجی سەرەکی جێگیربونی ئاشتی یە

مێژووی دەست‌پێکـردنی گێروگرفتی ئیرلەندە لەئەنجامی دەستدرێژی ناڕەواو چڵێسی‌و سیاسـەتی داگیرکـەرانەی بەریتانیادا ، شتێکی رونـەو تا ئێستا زۆری لەسەر نوسراوە هەموو مرۆڤێـکی هۆشیاریش ئەزانێ کە ئەو خوێنەی ئەمرۆ لە ئیرلەندەدا ئەرژێ ئەنجامێکی چاوەڕوان کـراوە بۆ ئـەو سیاسەتە نالەبارەی‌کە بەریتانیا بە درێژایی تەمەنی لەسـەری رۆیشتوەو لە زۆر جێگـای تریشدا بەکاری هێنـاوە ··· ناکۆکی نانەوەو بەیەکـدانی میللەت‌و سودبینین لە جیاوازی ئاین یان مەزهەب لەپێنـاوی مانەوەو بەردەوام‌بونی‌دەسەڵاتی خۆی‌و تاڵان‌کردنی سامانەکانی ئەو میللەتە ، ئەمانە هـەموو نیشـانەن بۆ سیاسـەتی ناوبانگ‌رەش‌و ئاشـکرای حکومەتی بەریتانیا ·

ئەگەر تەماشایەکی زنجیرەی روداوەکانی مێژوی نزیکـی ئیرلەندە بکەین ، زۆر بەئاشکرا شوێن پەنجەی ئـەم سیاسەتە گەندەڵـەی بەریتانیـا بەدی ئەکەین ·

ئامادەکردنی : عبدالوهاب طالبانی

ئینجا وەنەبێ گەلی ئیرلەندە بەهەردوو مەزهەبەکەیانـەوە هەستیان بەمە نەکـردبێ ··· پێشکەوتن‌خوازەکانی ئیرلەنـدە زۆر بەتوندی بەگژ ئەم‌سیاسەتە نالەبارەدا ئەچن‌و ئەوەتا (ماك سیتۆڤن) کە سەرکـردەیەکی سـوپای نهێنی کۆمـاری ئیرلەندەیە لە وەڵامی پرسیارێکی رۆژنامەگەری ئیتالیایی (باوڵو میلی)دا ئەڵێ : ئێمە یەکێتـی‌و برایەتی کاسۆلیك‌و پرۆتستانتەکانمان ئەوێ ، لە هیـچ هێرشێکیشمانا نەمانویستوە خەڵکی بێ‌گوناه بکـوژین ، چونکە ئێمە تەنها دوژمنـایەتی بەریتانیاو بەکرێ‌گیراوەکـانی ئەکەین‌و هێرش‌و پەلاماری ئێمە بۆ سەری دام‌ودەزگاکـانی حوکمەو بەریتانیا بە دوژمنـی گەورەمان دائەنێین ·

هەروەها رۆژنامەگەرەکە ئەم پرسیارەشی لێ کردبو :

ـ بەرای ئێوە مەرجەکـانی جێگیربونی ئاشتی لە ئیرلەندەدا چین ؟

لەوەڵاما وتبوی :

ـ مەرجەکانی ئێمە لـە سێ‌خاڵ پێکهاتون ، یەکەمیان‌و لە هەموو گرنگتـر ئەوەیـە : پێویستە لەسەر بەریتانیـا هەموو هێزەکانی پێش‌داهاتنی مانگی کانونی یەکەمی سـاڵی ١٩٧٥ لـەوڵاتی ئیرلەنـدە بکێشێتەوە ·

دووەمیان : کۆنگرەیـەکی میلی لە ئیرلەندە ببەسـترێ‌و نوێنەرە راستەقینەکانی گـەل چ پرۆتستانت‌و چ کاسۆلیك تیا بەشداری بکەن ·

سێیەمیان : لێبوردن نـە هەمو گیراوە سیاسی یەکـان‌و هەڵوەشاندنەوەی هەموو ئـەو فەرمانانەی بۆ گرتنی خەڵـکی سیاسی تر دەرچـوە ، بەلام پێویستە ئەوەش بزانن کـە شۆڕشگێرانی ئیرلەندە هیـچ داواکاریەکی شەڕراگرتن قبوڵ ناکەن ، وەبۆ گفتوگۆکردنیش لەگەڵ ئینگلیزەکاندا ئەبێ ئەو سێ خاڵەی سەرەوە بکرێنـە بناغە ·· لەکاتی گفتوگۆکردنیشدا ئێمە لە جموجوڵی خۆمان ناکـەوین تا ئەگەینـە ئامانجەکانمان ·

هەڵوێستی ئیرلەندەی خوارو:

شتێکی ئاشکرایە کـە حکومەتی ئیرلەندەی خوارو تـا ئەم دواییـەش پشتگیری ئیرلەندە ئەناردو داڵـدەی شۆڕشـگێڕانی ئیرلـەندەی سەرکردەکانی ئـەدا ، سەروی ئەکردو چەكو جبەخانەی یارمەتی دان‌و لەسـەرکردنەوە ـ بۆ سوپای نهێنی کۆمـاری یەش هـۆی تایبەتی خـۆی هەبو ، بۆ نمونە حوکمـی ئـەم ئیرلەندەی خوارو بەدەسـت کاسۆلیکەکانەوەیـەو شۆڕش ـ گێڕانی ئیرلەندەی سـەروش کاسۆلیکن ، هەروەها حکومەتی‌خواروی ئیرلەندە ، حکومەتێکی سەربەخۆیەو ئەیەوێ ئیرلەندەی‌سەروش ئازاد ببێ‌و پێکـەوە دەوڵەتێـکی یەکگـرتوودامەزرێنن ·

بەڵام ئەم دوو هۆیە هیچ لەناوەڕۆکی سیاسەتی خۆ بـە بەریتانیا بەستنەوەی رژێمـی حوکمی ئیرلـەندەی خواروی نەگۆڕی‌و ئەوەبو بەچاوسـور ـ کردنەوەیەکی حکومەتی‌بەریتانیا یەکسەر حوکمڕانەکانی (دبلن)ـ پایتەختی ئیرلەندەی خوارو ـ لە هاوولاتیەکانی ئیرلەنـدەهەڵگەڕانەوە ·

ئەم هەڵگەڕانـەوەو گۆڕانەچۆن رویدا ؟

کاتێ کە بەریتانیا هەستی‌کرد شۆڕشگێڕان زۆر بـە توندی ئەجوڵێنەوەو بەنەواوی‌خەریکن جێ‌پێی بەریتانیا لـە ئیرلەندەی سەرودا لەق ئەکەن،وەپاش ئەوەی هەموو هێرش‌و توندو تیژی‌یەکانی ئینگلیـز نەیتوانی کار بکاتە سەر گەرم‌و گوڕی‌و جوڵانەوەی‌سەربازەکانی‌سوپای نهێنی کۆماری ئیرلەندە ··· بەریتـانیا هیچی بـۆنەمایەوە لەوەی زیاتر کە بیر لە پیلانێکی تر بکاتەوە ·· بۆیەبیری لەوە کردەوە کە هاوکاری لەگـەڵ حکومـەتی خواروی‌ئیرلەندەدا بکات‌و حوکمڕانەکانی (دبلن) بکا بە گـژ شۆڕش‌ـگێڕانی ئیرلەندەی سەرودا · بۆ ئەم مەبەستە کۆبونەوەیەك لـەنێوان ئەدوارد هیثی سـەرەکی وەزیرانی بەریتانیاو جاك لینشی‌سەرەك وەزیرانی ئیرلـەندەی خواروو لە شاری میونیخ‌و نەرۆژانی یاریە ئۆلۆمپیەکـاندا رێکخرا ، کوبونەوەکە کـر ‌وجاك لینش ئامـادەیی خۆی پیشان دا کە هەموو جوڵانەوەـیەکی شۆڕشگێڕان لەسنوری ئیرلەندەی خوارووە راگـری‌و هەموو یارمەتیەکیشـیان لێ ببرێ ، بە مەرجێ لەپاشـادەنگدانێـکی گشـتی بۆ براندنەوەی مەسەلەی ئیرلـەندەبکرێ ـ (٨)ی مانـگی مارتی ئەمساڵی بۆ دیاری کـرا ! ـهەروەهـا مافی کەمایەتیـە کاسۆلیکەکانیش بپـارێزرێ ·

لەپاش ئەم کۆبونـەوەیە ،حکومەتی‌دبلن‌هەموو یارمەتیەکی لە شۆڕشگێڕان بڕی‌و سنوری لێ‌داخستن‌و کەوتە ئازاردانیان‌و چەند سەرکردە یەکیشی گرتن‌و حوکمی بەندکـردنی هەندێکی دان ·

بەڵام ئەم پیلانەش سـەری نەگرت‌و زۆری پێ نەچو روربەی گیراوەکان لە بەندیخانەکانیان هەڵاتن‌و جموجوڵی لێـدانی هێزەکانی بەریتانیا لەجـاران‌زیاتر پەرەی سەند ··

لەلایەکی تریشەوە ئـەودەنگدانەی بڕیار بو لـە ٨ـی مارتدا بکرێ ، نەکـراو بۆ ماوەیـەکی تر دواخـرا · ئاواتەکەی بەریتانیاش کـە کۆتایی‌هێنـان بە جموجوڵی شۆڕشگێرەکان‌بوو لـە ماوەی‌ساڵێکدا ئەویش نەهاتە دی ·

وێنەکان :

(١) (ماك سـیتوڤن) سەرکردەی سوپای نهێنـی ئیرلەندە ·

(٢) منالێکی خەڵکی ئیرلەندەزمان لە سەربازێکی بەریتانی دەرئەکیشی ·

(٣) سەربازەکانی بەریتانیالەشەقامەکـانی بلفاسـتا سەنگەریان گرتووە ·

پاشماوەی : بانگەوازێك بۆ ··

ئەگەر هەڵبەستیشم بـۆ ڕەوانە بکـرێت دەربارەی بەیاننامەی یانـزەی ئازار هەمـوو ڕووداوێکی سیاسی کە پەیوەندی بە نەتەوەی عەرەبەوە هەبێت بەسوود ئەبێت‌و ئاسۆی لێکۆڵینەوەکەم فراوان ئەکات · هەر بەو جۆرە هەمـان بانگەوازم ئاراستەی بۆیـژە عەرەبەکانیش‌کردووە بۆ ئەوەی هەرهەڵبەستێکیان دەربـارەی خەباتی نەتەوەی کورد هەیـە بـۆم بنێرن چونکە لێکۆڵینەوەکەم لەسەر ڕێبـازی ئەدەبی بەراووردکراو ئەڕوات‌و ئەمەوێ لەمسووچەوە بەراوردێك لـە ئەدەبی کوردی‌و ئەدەبی عەرەبی‌دا بکەم ، ئیتـر چاوەڕێی وەڵامی ئەم بانگەوازە لە بویژو ئەدەب پەروەرەکانمان ئەکەم ·

کامل بصیر
سلەیمانی ، زانکۆی سلەیمانی
کۆلیجی ئاداب

پاشماوەی گەلی کەمبودیا ···

وە ئەم راستی‌یە وەنـەبێ هەر لە کەمبودیادا بێتەدی کـە گەلە تێکۆشەرەکەی لە پێناوی هەقی خۆی‌و رزگاری وڵاتەکەیا دەستی داوەتە چەك بەڵکـو راستی‌یە کە لە هەموو دنیـادا دێتە دی‌و هەموو گەلێـك بـە خەباتی ڕێکوپێکی بێوچـان‌و پشت‌بەستوو بـە بیروبۆچوونی عیلمی شۆڕشگێڕی ئەتوانێـت ئیمپریالیزم‌و کۆنەپەرستی لەناو بەرێت‌و رزگاری‌و ئاشـتی راستەقینە بەدی‌بهێنێت ·

ـ ئازاد ـ

*

لاپەڕەیەکی زێڕین لە مێژووی نەتەوەی کورد

-٩-

پاش رووخانی جەهوری :

رووخانی کۆماری دیموکراتی کوردستان کـە بۆ هـەموو کوردێکی دڵسۆز ببوو بەکابەی‌هیـوا و ئاوات ، بۆ خەباتی رزگاریخوازی گەلی کـوردبەگشتی و گـەلی کورد لـە کوردستانی ئێران بەتایبـەتی‌پێشهاتێکی ناخۆش و زەبرێکی کاریگەر بوو · وەك لەمەوپێش گوتمان بەرووخانی جمهـوری خونچەی هیوای نەتەوەکـەمان لەبەهاری ژیانی‌دا ژاکایـەوە و ئەوهەنگاوە گرنگەی جووڵانەوەی‌مەهاباد هەڵی‌هێنابۆوە، نیوەچڵ مایەوە · پاش گەڕانـەوەی ئەرتەشی کۆنەپەرستی ئێران بۆ کوردسـتان جارێکی‌تر ئەومە ـلبەندە کەوتەوە ژێر دەسەڵاتی دیکتاتۆری پاشایەتی و ئێدان وپێدادان و گرتن و کوشتن بوو بە وەڵامی هەموو داخوازێکـی ڕەوای دانیشتوانی کوردستان ·

بەڵام ئەوکارەساتە دڵتەزێنەنەیتوانی گەلی کورد ناهومێد بکا و وزەی پێ‌بەزبدا ، گـەلی‌کورد لـە هەموو شوێنێکی کوردستان رێبازی پرلەشانازی‌خەباتی رزگاریخوازی بڕیوە و بێ‌سڵەمینەوە و پڕینگـانەوە‌بەرەوپێش چووە· لەکوردستانی ئێرانیش هەرچەند کۆنەپەرستی توانیبـووی بۆماوەیـەك جووڵانـەوەی گەلەکـەمان سەرکوت بکا و سام و هەیبەتی دیکتاتۆری و چەکی تازەبابەتی ئەمریکایی بەخەڵك نیشان بدا، بەڵام گـەلی کورد لـەئێران بەڕابەرایەتی حیزبی پێشڕەوی خۆی حیـزبی دیموکـراتی کوردستان قەت نەیهێشت ئاڵای خەباتی بکەوێتە زەوی و شوێنی کۆماری کوردستان کوێر بێتەوە و تائێستاش گەلی کورد لەئێران بۆئامانجە‌ وەدی‌نەهاتوەکـانی حکومەتی میلی کوردسـتان تێدەکۆشێ ·

پاش هەوڵ وتەقەلایـەکی بەردەوامی ئەندامان و کـادرە تێکۆشـەرەکانی حیـزبی دیموکراتی کوردستان ، ساڵی ١٩٤٨ ئەوحیزبە توانی سەرلەنوێ ڕێکخراوەکـانی خـۆی زیندوو بکاتەوە و ڕیزەکـانی خەبات پتەو بکاتەوە · خەباتی تێکۆشانی گەلی کورد لـەئێران وەك خەباتی سەرتاسەری ئێران رۆژبەرۆژ زیاتر پەرەی دەگرت‌و بەرەوپێش دەرۆیشت ، تـا ساڵی ١٩٥٣ کە کودیتـای‌شومی ٢٨ی گـەلاوێژ (١٩ی آبی ١٩٥٣) بەرپا کرا و شای‌دەرکراو بەیارمەتی و پشتیوانی بێدرێخی ئیمپریالیستەکـان گەڕایەوە بۆئێران · ئێـرە جارێکی دیکەش خەباتی ئازادی‌ـخوازی گەلانی ئێران بەگشتی تووشی پاشەکشە بو و هێندێك‌سەنگەری گرنگی لەدەسـت چوون و خەباتی گەلی کورد وحیزبی دیموکراتی‌کوردستانیش ناچار بەهێندێك کشانەوە بو ·

لەوکاتەوە تائێستا ، دوژمنی‌سوێندخۆری نەتەوەی کورد ، دام‌ودەزگای رژێمی پاشـایەتی دیکتاتۆری حەمەرەزاشا چەنـد جار پەلاماری کوردستانی داوە و بەسەدان ڕۆڵەی هەڵکەوتووی گەلی کوردی بۆ زیندانە تاریك و تەڵەمەکان ڕەپێچەك داوە و لەپشت پەردەوە حوکمـی دوورودرێژ و تەنانـەت ئەبەدو ئیعدامیشی بەسـەردا داون · هەروەها بەهەزاران کەسی بۆ شوێنی‌دوور و ئاووهەوا ناخۆش گوازتۆتەوە و یان دەربەدەری وڵاتانی کردون · بەڵام گـەلی کورد نەبەزیوە و هەروا رێبازی شەرەف و سەربەرزی بڕیوە و هەرجارە بەجۆرێك و بەگوێرەی دەرەتان بێـزاری و توورەیی خۆی لەدەسەڵاتی دیکتـاتۆری دەربڕیوە و تەنانـەت بـە کردەوەش لەدژی راپـەڕیوە ·

جووڵانەوە چەکداریەکـەی سـاڵەکانی ١٩٦٧ - ١٩٦٨ نموونەیەکی‌زیندووی ئەوخەبات و بەربەرەکانیەی گەلەکەمان لـە کوردستانی ئێرانە · لـەو جووڵانەوەیەدا بەدەیان خەبات‌ـکەری بەجەرگ و فیداکـار و بەئەمەگی گەلەکەمان گیانیان بەخت‌کرد ، بەسەدان و هەزاران تووشی بەندیخانە و جەزرەبە و تەبعیـد و دەربەدەری بون · دوژمنی داخ‌لەدڵ بۆ سەرکوت کردنی ئەوجووڵانـەوەیە دەیان هەزار ژاندارم و سەربازی بە هەموو چەشنە چەکێکـەوە تەرخان کـرد ، دێ و مەزرای وەبەردەستریژ دا و لەئاسمان‌و لەزەوی وەکیەك ئاگری بەسەر ژن‌و منداڵ و خەڵکی بێ‌دیفاعدا بەردایەوە · بەڵام ئـەو هەموجینایەتەش نەیتوانی گەلی‌کورد چاوترسێن بکا و لەرێگـای تێکۆشانی لابدا و ڕۆڵەکـانی پێشەوا قازی محمد ئێستا لـەهەموو وەختێك‌چالاکتر بەرێگای قازی نەمردا بەرەو ئامانجـەپیرۆزەکانی پێشەوا دەچنـە پێش ·

حیزبی دیموکراتی‌کوردستان‌وەك حیزبی پێشڕەوی گـەلی کورد لەئێران ئێستا بـە بیرو‌ باوەڕێکی پێشـکەوتووانە و بەپێڕەوو پڕۆگرام و ستراتیژی‌و تاکتیکی رون و ئاشکراوە و بەرێبازێکی زانستی و گونجاولەگەڵ هەل‌ومەرجی ئێستای خەباتی گەلەکەماندا هەنگـاودەنێ و خەباتی گەلەکەمان لە ئێران رێنوێنی دەکا ، ڕۆژنامەی‌کوردستان ئۆرگانی کومیتـەی ناوەندی حیزبی دیموکـراتی‌کوردستان زیاتر لەدووسـانە بەرێك‌وپێکی دەردەچێ و نەخشی‌خۆی لـە روونکردنـەوەی ئامانجەکـانی کوردی ئێران وسیاسەتی ئەوحیزبەو ناساندنی ئەوخەباتە ڕەوایە بەگـەلانی‌جیهاندا یاری دەکا · دروشمی ئەساسی پڕوگرامی حیـزبی‌دیموکراتی کوردستان وەدەسـت هێنـانی خودموختاری بۆکوردستانی ئێرانە لـە چوار چێوەی ئێرانێکی دیموکراتی‌دا ، ئەوحیزبە لەبەرنامەی خوی‌دا قازانجی چینە زەحمەتکێشەکانی کورد بەتایبەتی کرێکـار و جووتیاری لەبەرچـاو گرتوە وبەهەموو‌شێوەیەك دیفاعیـان لێدەکا ·

« ئەسڵی هەشت‌سـەعات‌کاری رۆژانە لە هەموجێگایـەك دێتە دی ، لانی کەمی کـرێ‌کرێکـاران دیاری و بەپێی خەرجی ژیان زیاد دەکرێ ·ئەوکرێکارانەی کـە کارێکی دژواریان هەیە نابێ لەشـەش‌سەعات زیاتر کار بکـەن · کرێکاران بەرامبەر پێشهاتەکانی‌کارو نەخۆشی و پیری بیمە دەبن و ئەومنداڵانەی تەمەنیان لە ١٥ساڵ کەمترە نابێ کار بکەن »

بەندی ٢٢ی پڕوگرام ·

« زەوی هی ئەوکەسەیە کەدەیکێـڵێ · تەواوی زەوی دوژمنانی‌گەل بەسەر وەرزێرانی‌بێ‌زەویدا بەخۆرایی دابـەش دەکرێ » · بەشێك لەبەنـدی ٢٣ی پڕوگرامی حیـزبی دیموکراتی کوردستان ·

سەرچاوەکانی ئەم‌باسە :

١ ـ کوردسـتان و کورد : دوکتور عبدالرحمن قاسملو ·

٢ ـ کاروانێك لەشەهیدانی کوردستانی ئێران : کـەریم حسامی ·

٣ ـ رۆژنامەی کوردستان : ئۆرگانی کومیتـەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستان(ئێران) ·

٤ ـ بەرنامەی حیـزبی‌دیموکراتی کوردستان ·

نووسینی : عادل

Institut kurde de Paris

١٢١٨ كرێكار موچەی تەقاویتیان وەرگرتوە

داوو دەزگـای تەقاویتیو (ضمان)ی كۆمەلایەتی كریكاران لە مانگی شوباتی رابوردوا موچەی تەقاویتی داوە بە ١٢١٨ كریكار .

ئەوەی شایانی باسە موچەی تەقاویتی بەو كریكارانە ئەدرێت كە ماوەی خزمەتیان تەواو كردوە یا مردنو كەسو كاریان لەپاشی بەجیماوە یا لە كاتی ئیشكردنا توشی نەخوشی بونو توانای ئیشكردنیان نەماوە یاخود لە ئیشكردنا سەقەت بونو پەكی ئیشكردنیان كەوتوە .

چەند لیژنەیەك بۆ ڕێكخستنی پێڕەوی خوێندنی كوردی

لە وەزارەتی كاروبـاری ژوروو روژی ٢٥-٣ بڕیاردراوە چەند لیژنەیەك پیكبیت بۆ ئەوەی لە پروگرامی خوێندنی كوردیو مێژوی گەلی كوردو كتیبەكانی پەروەردەی نیشتمانی خویندنی سەرەتاییو ناوەندیو كتیبەكانی زمانی كوردی كە قوتابخانەكانی سەرەتاییو ناوەندی ئەیخوینن بكولیتەوە .

ئەو لیژنەیەی كـە لیكولینەوەی پروگرامی خویندنی كوردی پێسپیراوە ، دەست ئەكات بەدانانی بنچینەیەك (قواعد) كـە ئیشوكارو جێبەجێكردنی ئاسان بكات . وەهەروەها بۆ ئەوەی ئەوبنچینەیە بەڕیوەبەرایەتیەكانی پەروەردە لە پاریزگاكانی دهوكو سلێمانیو هەولیر لەروی هونەریو پەروەردەییەوە بە بەڕیوەبەرایەتی خویندنی كوردی ببەستیتەوە .

بەلام لیژنەی تایبەتی لیكولینەوە لە كتیبەكانی زمانی كوردی پلەی سەرەتایی، راسپاردەكانی خۆی دەربارەی بژاركردنی (تنقیح) هەندی لە كتیبەكان و بو یەككردن یا نزیك كردنەوەی زاراوەكان پیشان ئەدات . ئەمە جگە لەوەی برریاردراوە بەرنامەی خواردەمەنی قوتابخانەكان دوی بریاردان لەسەر بوجەی دارایی تازەی جێبەجێ بكریت .

هەروەها برریاردراوە كە كۆبونەوەیەك بۆ ئەو ماموستایانە پیك بهینیرێت كە شارەزاییان لە خویندنی زمانی كوردیدا هەیە ، تاكو بنچینەی پیشخستنی زمانی كوردی دابنین .

خانوو بۆ لێقەوماوەكانی كوردستان

دایەرەی ئاوەدانكردنەوەی ژوروو لە هەولیر دەستی كردوە بە دروستكردنی (٢٢) خانو بۆ لیقەوماوانی رودوەكەی كوردستان .

ئەم خانوانە لە ناوچەی شەقلاوەو چومان دروست ئەكرن و ٦٠٠ هەزار دیناریان تێ ئەچیت .

نەقابەی ڕۆژنامەنووسان

ئەنجومەنی نەقابەی ڕۆژنامە نوسـان روژی ١٢-٣-٩٧٣ بریاریدا ئـەم لیژنانەی خوارەوە پیك بیت .

لیژنەی پێوەندی :

لە كاك سعد قاسم حمودی - سەرۆك - وە ئەندامەتی ئەم برایانە پیك هاتوە ضیاء عبدالرزاق حسن و سجاد الغازی و عزیز سباهی و آمل الشرقی و معاذ عبدالرحیم و د. فرید ایاز و سعد الناصری و محمد المصطاف و سمیر مصطفی و صادق الصائغ .

لیژنەی لێ پرسینەوە :
لە كاك عطا الله شهاب

- سەرۆك - وە ئەندامەتی ئەم برایانە پیـك هات : محمد ذیاب و محمود شوكت هاشم النعیمی و اسماعیل الربیعی و عبدالقادر العانی و حسن السامرائی و هارون محمد .

لیژنەی وەرزش :

لە كاك ضیاء عبدالرزاق حسن - سەرۆك - وە ئەندامەتی ئەم برایانە پیك هاتوە « ابراهیم اسماعیل و شاكر اسماعیل و عبدالقادر العانی و موید البدری و جیل

بروانـە ل ٧

شینخوا باسی پێشكەوتنی خوێندن ئەكا لە عێراق

شینخوا .. لە سالی ١٩٥٨وە، وە لە دوای لەناوبردنی حوكمی دەرەبەگی شاهانە عیراق لەرووی پەروەردەو فێركردنەوە روژ بەرۆژ لە پیشكەوتن و گەشە كردندایە .

بەپێی ئەو سەرژمێرە رەسمییەی عیراق سەرەتاییەكان ژمارەی قوتابخانە سەرەتاییەكان لە سالی خوێندنی ٩٥٧-٩٥٨ تەنیا ٢٠٨٤ قوتابخانە بووە ، لە سالی خوێندنی ٩٧٠ - ٩٧١ بووە بە ٥٦١٦ قوتابخانە ، واتە ژمارەی قوتابخانەكان ئەوەندەو نیوی پێشوو زیادیان كردوە ، وە ژمارەی قوتابیە سەرەتاییەكان گەیشتوتە ١٢٠٠ر١٢٠ر١ قوتابی كە لەسالی خوێندنی ٩٥٧ - ٩٥٨ دا تەنیا ٤٣٠ر٠٠٠ قوتابی بووە .

هەروەها قوتابخانە (ثانەوی)یەكانیش ژمارەیان زۆر زیادی كردووە ، چونكە لە سالی خوێندنی ٩٥٧-٩٥٨ا تەنیا ١٥٨ قوتابخانە هەبووە ، كەچی لە سالی خوێندنی ٩٧٠-٩٧١دا ژمارەیان گەیشتوتە ١٣٤٤ قوتابخانە ، واتە حەوت ئەوەندەو نیوی پێشووە وەژمارەی قوتابیەكانی ثانەوی لە ٣٠١ر٠٠٠ قوتابی زیاترن واتە پێنج ئەوەندەی پێشوون .

گۆشەی تەندروستی

- دیزانتری ئەمیبی -

دكتور نەوزاد

● لەباسێكی پێشوماندوتمان كە نەخۆشی سكچوون بێجگە لە بەكتریا بەهۆی گیانلەبەرێكی تریشەوە پەیدا ئەبێت كە پێی ئەلێن « أمیبا » ئەم گیانلەبەرە یەك شانەیە (خلیە) ، لەگەل خوادەمەنیدا بەتایبەتی میوەو سەوزە ئەچێتە ناو ریخۆلەی مرۆڤەوە ، لەناوریخۆلەدا ئەتوانیت بۆ ماوەیەكی زۆر خۆی مات بداتوە هەندێ جار قاوغێك بۆ خۆی دروست ئەكاتو خۆی تیا ئەپارێزێت وە تیایا پەرە ئەسێنێ ، دوای ئەوە دێتەدەرەوەو ئەچێتە ناو شانەكانی (خلایا) ریخۆلەوەو هەوی پێ ئەكات ، ئیتر بەمە نیشانەكانی ئەم نەخۆشییە دەست ئەكات بە دەركەوتن .

● نیشانەكانی ئەم نەخۆشییە نەخۆش سكی ئەچێتو سكچوونەكەی خوینی پیوە ئەبێتو بۆنێكی تایبەتی لە پیساییەكەی دێت ، هەندێ جارژانو پێچ بە سكی نەخۆشدا دێتو لاوازو زەردو بێهێز ئەبێتو خواردنی پێ ناخوێت، زۆر جار پەكی ئەكەوێتو لەجێگادا ئەكەوێت .

● ئەگەر ئەم نەخۆشییە چارەسەر نەكرێ لەوانەیە بەهۆی دەماری خوێنەوە ئەمیباكان خۆیان بگەیەننە جگەرو هەو - التهاب - بەجگەریش بكەن .

● ئەم نەخۆشییە بەم دەرمانانە چارە ئەكرێت ، ئەمیبیتین ، پەنسلین ، تیترا سایكلین ، ئەنتروفایقورم ، هیوماتین . ئەم دەرمانانەش پیویستە بەپێی ئاموژگاری دكتور بەكاربهێنرین . ئەبێ نەخۆش لەماوەی بەكارهێنانی ئەم دەرمانانەدا لەجێگادابكەوێتو ڤیتنامینات بخوات .

● خۆ پاراستن لەم نەخۆشییە : پاكو خاوێن راگرتنی خواردەمەنی ، باش شتنەوەی سەوزەو میوە ، خاوێن راگرتنی سەرچاوەكانی ئاو ، پاككردنەوەی زێراب، تەوالێت . هەروەها ئەبێ مرۆڤ هەر سكی چوو خۆی نیشانی دكتور بدات .

زاگرۆس داراغا

لە رۆژی ٢٧-٣-١٩٧٣ كاك زاگرۆس غفور رشید داراغا حەوت گوڵ لـە باخی ژیانی هەڵچوركان واتە پێی نایە سالی هەشتەمی ژیانیەوە . پیرۆزبایی لێ ئەكەین .

ئەم هەفتەیە لە مێژوودا

نەریمان

لە رۆژی (١٢)ی نەورۆزی ڕیكەوتی یەكی نیسانی سالی :

١٩٣١ - بلاوبونەوەی دراوی عیراقی ، لە بیست سالی پیش ئەمە پارەی هیندی زەواجی هەبوو .

١٩٦٥ - بۆجاری سیهەم شەر لە كوردستان دەستی پێكردەوە .

١٩٧١ - لە ئەرمینیای سۆڤیاتی نووسەرانی كورد كۆبونەوەیەكیان كرد بۆ لیدوان لە بەرهەمی شاعیری لاو (عەسكەری) .

لە رۆژی ١٣ی نەوروز - ڕیكەوتی ٢ی نیسانی سالی :

١٧٩١ - (میرابۆ) كە یەكێك بوو لە پیشەواكانی شۆرشی فەرەنسا لە سێدارەدرا .

١٨٩٥ - بۆ یەكەم جار لە روسیا زانا (ئەلكساندەر پۆكۆف) رادیۆیەكی دروست كرد .

١٩٠٢ - بۆ یەكەم جار لە مێژوودا لە ولایەتی لوس ئەنجلوسی ئەمەریكی لە ژێر دەوارێكدا فیلمێكی سینەمای سەرەتایی پیشاندرا .

١٩٢٧ - شەری (نال پاریز) لە نێوان كوردو دوژمنانی ، كورد سەركەوت .

١٩٤٦ - وەزارەتی ناوخۆیی عیراق لە وەزارەتەكەی (تەوفیق سوێدی)دا رێگەی بە پێنج پارتی سیاسی عیراقیدا بە ئاشكرا كاربكەن پارتەكان ئەمانەبوون (ئەحرار ، ئیستیقلال ، نیشتمانی دیموكراتی ، گەل ، یەكیتی نیشتمانی) .

١٩٥٤ - لە بەغدا دەولەتانی (عیراقو توركیاو ئێرانو پاكستانو بریتانیا) پەیمانی (بەغداد)یان مۆر كرد ، ئەم پەیمانە لە سالی ١٩٥٩ هەلوەشایەوەو عیراقی لێدەرچو و ناوی گۆرا .

لە رۆژی ١٤ی نەورۆزی ڕیكەوتی ٣ی نیسانی سالی :

١٩٣٩ - مەلیك غازی بە ئۆتۆمبیلەكەی لە دارتەلیكیداو مرد .

١٩٤١ - دامەزراندنی حكومەتی (پاریزگاری نیشتمانی) بە سەرۆكایەتی رەشید عالی گەیلانی .

لە رۆژی ١٥ی نەورۆزی ڕیكەوتی ٤ی نیسانی سالی :

١٨٣٠ - رۆژی رەشی شاری

بروانـە ل ٧

تیپی باواجی نیشانەیەكی پێشكەوتنی هونەری كوردییە

نزیكەی سێ مانگە لـە تەلەفزیۆنی كركوكدا ، رۆژنێ چەند گۆرانیو ئاوازێكی بەسۆزی فولكلۆری كوردی لەلایەن تیپی باواجی - كۆیە - یەوە پێشكەش ئەكرێ .

بەرهەمەكانی تیپی باواجی زۆربەیان لەسەر بنچینەی هونەری رەسەنی كوردی هاتونەتەكایەوەو تامو زەوقێكی خۆشی بە گۆرانی كوردی داوە، كە دەمێكە پێویستمان پێ هەبوە و لیرەدا نابێ دەوری تیپی موسیقای سلیمانیش لـە بیر بكەین كە ئەویش دەوریكی بالا لەم رووەوە دەبینێ .

(هاوكاری) بەپێی رێبازی خزمەت كردنی زمانو ئەدەبو رۆشنبیرییو هونەری كوردی ، بە پێویستی زانی كە گفتوگۆیەك لەگەل هەندێ لـە ئەندامانی تیپەكە بكات بەنیازی زیاتر هاندانو ناساندنی بەرهەمی چاك بە كۆمەلانی خەلكی كوردستانو هەروەها لەچۆنیەتی دامەزراندنیو باری گۆرانیو ئاوازی ئەمرۆی كوردی بدوێ .

جوانەكان لەكۆیەدا لە سەرەتای هەمان سالدا ، بووین بـە تیپێكی سەر بەو كۆمەلەیە بەلام لەدوای سالی ١٩٦١دا لەبەر باری نالەباری ئەوسا تیپەكەمان كەوتە كزیو پەككەوتن ، تا سالی ١٩٦٥ ئینجا بـە شێوەیەكی رێكوپێك وەكوو تیپێكی بەتوانا دەستمان كردەوە بە چالاكی هونەریو گێرانی

- ظاهر محمد -

پێشمەكی بە سەرۆكی تیپەكە ماۆستای هونەرمەند (ظاهر محمد) گەیشتینو گفتوگۆكەمان بـەم جۆرەی خوارەوە بوو .

پ١ - كەی تیپی موسیقای باواجی دامەزراوە و ئەندامە كۆنەكانی كێ بوونو لـە چ بەرواریكدا ماوەی ئیشكردنی بەرەسمی پێدراوە ؟

ماۆستا زاهیر لەوەلامدا ووتی : سەرەتای - دامەزرانی تیپەكەمان دەگەرێتەوە بۆ سەرەتای سالی ١٩٥٨ كـە ماۆستا (باكووری)ی هونەرمەند بەردی بناغەی بۆ دانا لەوكاتەی كـە ماموستای ئانوی كۆیە بوو .

وە لە ئەندامە كۆنەكانی تیپەكەمان لەو سەردەمەدا :

ماموستا باكووری سەرۆكی تیپو ئەندامەكانیش زاهیر محمدو سەردار احمدو أنور طاهرو ابراهیم فرج اللەو هی تریش بوون .

وە لەگەل دامەزراندنی كۆمەلەی بووژاندنەوەی هونەرە

- أنور طاهر -

ئاهەنگی گۆرانیو ئاواز تاكو توانیمان لە ١-٣-١٩٧٢ ماوەی ئیشكردنی رەسمی لە بەرژەوەندی گشتی سینەماو شانۆ وەربگرینو ئەوەی شیاوی باسیشە ئەوەیە كە كاك جلال بیتووشی لەم بارەیەوە هەولو تەقەللایێكی بێ پایانی بو داین و ئیمەش بەرامبەر بەم كردارەی بەتیكرایی كردمان بە ئەندامی فەخری تیپەكەمان .

پ : ئەم تیپە چ كەلێنێكی لە جوولانەوەی هونەری كوردی پر كردۆتەوە ؟

وەلام : بێگومان هەروەك ووتم ئەم تیپەمان لەمێژە هەیە وبەردەوام ئیشی كردوە ، بەلام

ماوەدانی بەرەسمی لەلایەن میرییەوە شتێكی گرنگو بایەخدار بوو ، بۆ ئەوەی لە سنووریكی فراوانتر بتوانی ئیش بكات . جا دوای ئەم ماوەدانە ئەوەی راستی بێ هەموو ئەندامەكانی بە گیانێكی بەرزتر و هیمەتێكی بەهێزتر كەوتنە كۆری ئیشكردنەوەو هەر كەسێكی ئیستا سەردانێكی بارەگای تیپەكەمان بكات ئەبینێ هەموو ئەندامەكانی وەكوو هەنگ ئیشێكی ڕێكو پێكو سوود بەخش بە دلسۆزی

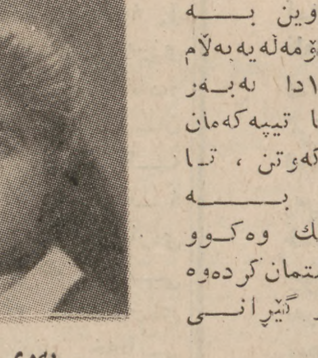

- پەری عبدالله -

دەكەن و هیوای دواروژێكی روونیان لێ چاوەروان دەكرێت وە ئەو بەرهەمە كەمەی كە لەم دواییەدا تیپەكەی ئێمە پێشكەشی كردووەو تارادەیێك سەرنجی خەلكی كوردستانی راكێشاوە و توانیویەتی كەلێن وسووچێك لە دنیای هونەری كوردی پربكاتەوە ، بە تایبەتی دوای پێكەوەنانی تیپێكی لێهاتوو بۆ نواندن بۆ ئەوەی شان بەشانی تیپی موسیقامان بتوانێ هونەری رەسەنی كوردی بەرەو پێشەوە ببات ودەست نیشانی دەردە كومەلایەتیەكانی كوردەوازی بكات و چارەیان بۆ بدۆزینەوە!

وە ئەو بەرهەمە هونەریانەی كە لە ئاهەنگەكانی روژانی ٥-٣ تا ٩-٣-١٩٧٣ی ئەم دوایەمان لە شاری كۆیەدا پێشكەش كران مایەی رەزامەندی هەموو هاوولاتیەكمان بوو و هیوادارین كە بەم زووانە بۆ تەلەفزیونی كركوك تۆماریان بكەین .

دوای ئەوەی كە سەرۆكی

تیپەكە بەروویێكی خۆشەوەو بەئارەزووەوە وەلامی پرسیارەكانی داینەوە ، ئەم سێ پرسیارەی خوارەوەشمان لـە هونەرمەندانی تیپەكە برایان

- ئازاد بلال -

(سەردار احمد و ئازاد بلالو أنور طاهرو وریا احمد) كرد :

پ١ - ئەو ئاوازانەی كە بۆ گۆرانیە كوردیەكان دانراون تا چ رادەیێك لەگەل ئاوازی رەسەنی كوردیدا دەگونجێ ؟

پ٢ - بەگشتی ئاوازی كوردی لە چ بارێكدایە و ئایا بەپێی روژگار پێشكەوتووە ؟

پ٣ - پێشنیازتان چییە بۆ پێشخستنی گورانی و ئاوازی كوردی ؟

سەبارەت بە پرسیاری یەكەم :

● **هونەرمەند « سەردار احمد » ووتی :-**

ئەو ئاوازانەی كـە بۆ گۆرانییە كوردیەكان دانراون زۆرن و زوربەشیان لـە رووی هونەرییەوە سەركەوتوونین ، چونكە لە هونەری رەسەنی

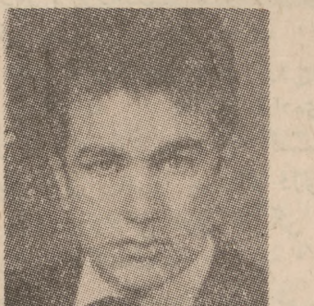

- وریا احمد -

ممتاز حیدری

كوردی ناچێ ، بەلام ئەو گۆرانیانەی كە هونەرمەندە پیشكەوتووەكانی تازەمان دایان

- سەردار احمد -

ناون وەتایبەتی ئەوانەی كە لە فولكلۆرەوە زیندوو كراونەتەوە سەرەتای قوناغیكی باشەو بەردی بنچینەی پیشكەوتنی هونەری دواروژمانن .

● **رای هونەرمەند (ئازاد بلال) بەم شێوەیە بوو :**

بە رای من فۆلكلۆر ...

كۆچ كردنی جوتیاران لە لادێكانی كوردستانەوە بەرەو شارەكان

عبدالله بەرزنجی

رۆژ لە دوای رۆژ بە چاوی خۆمان ئەبینین چەندین دانیشتوانی لادێكانی كوردستان كۆچو بار ئەكەنو روو ئەكەنە شارەكانو دەست ئەكەن بەمەرو مالات فرۆشتنو باری خۆیان سوك ئەكەنو زەویو زاری خۆیان وازلێدێنن كە گوایە ئیش لـە لادێدا نەماوەو هەر چۆنیك بێت لـە شارەكانا شرە ئیشێكیان دەست ئەكەوێت ، بەلام كەدینەوە ناو شارەكانیش پاش ماوەیەك گەرانو سوران بەدوای ئیشدا دیسانەوە توشی هەمان دەردیسەری لادێ دێنو لە كونی مالێدا ئەنیشنەوەو یان ئەوتوزەپارەیەی هەیانە وردە وردە خەرجی ئەكەنو جارو بارەتوشی گیرو گرفتی خراپ تردێنو سەد خوزگە بەژیانی لادێ ئەخوازن خۆ ئەگەر بێتو نەختێك سرنج لـەم ئاكارەبدەین باش بۆمان دەرئەكەوێت كەئەو كۆچو باركردنە لەلادێوەبۆ شار بەهۆی ئەوەوەیە كە نەخشەیەكی رێكوپێك دەربارەی كشتوكالو راپەراندنی باری گوزەران لە لادێكانی كوردستان بەتەواوی دانەنراوە ، وەچونكە بەپێی ئاوو هەوای كوردەواری ماوەی ئیش كردن لـە لادێی كوردستانا زۆر كورتەو لـەسالێكا چەند مانگێك جوتیارو دانیشتوانی تری لادێ ئەتوانن ئیش بكەن وە مانگەكانی تر هەر بە دانیشتنی پەنای دیوارەكانی مالو مزگەوت رۆژ بەسەر ئەبەن .

خۆ ئەگەر بیتو لەكوردستاندا چەند پرۆژەیەكی پیشەساری و كشتو كالی بكریتەوە بۆ ئەوەی بەرهەمی كشتوكالی جوتیاران نەمێنیتەوەو رێگای كوچ كردوانی جوتیاران بگیرێو جوتیارانی كوردستان لەو دوودلیە رزگار بكرێت ، لەپال كردنەوەی قوتابخانەو كارو باری پێویست بەژیانی لادێ ، ئەوا دانیشتوانی لادی بەئیشوكاری خوێن قایلو دلخوش ئەكاتو بەری كوچ كردن ئەگریت ، بێگومان ئەو لە شكرە بێ ئیشە لە لادێ وەكە دێنە شارەكان زیان لـە بەرژەوەندی عراقو داهاتی كشتو كالو سامانی نیشتمان ئەدات ، وەهەر هەنگاوێك بندریت بۆ چارەسەركردنی گیروگرفتی ولات ئەبی ئەوەبخریتە بەرچاو كەجوتیاران زوربەی زوری میللەتەكەمانیان لێ پیكدیتو چارە سەركردنی گیروگرفتەكانیانو دەستگرتنیان گرنگی نیشتمانییە .

وەرزش

محمد صدیق امام

ئەنجامی گرەوی پالەوانیەتی دنیا لەسدنی

ئەنجامی گرەوی پالەوانیی تۆپی پێی دنیا كە لەم دواییەدا لەسدنی پایتەختی ئوستراڵیا رێكخرا بەم شێوەیەی خوارەوە بوە :

تیپەكان	بردنەوە	گۆل كردن	گۆل لێ كردن
ئوستراليا	٣	١٥	٦
عیراق	٣	١١	٦
ئەندونیسیا	١	٦	١٣
نیوزیلەندە	-	٥	١٢

ئەوەی شایانی باسیشە ئەم لیستەیە ئەنجامی شەش جار یاری كردنەو تیپی ئوستراليا ٩ خالو عیراق ٨ خالو ئەندونیسیا ٤ خالو نیوزیلەندە ٣ خالیان هەبوە .

تیپی هەلبژاردەی تۆپی پێ لەسدنی گەرایەوە

رۆژی چوار شەممەی رابوردوو تیپی هەلبژاردەی تۆپی پێی عیراق دوای ئەوەی لە گرەوی پالەوانیەتی دنیا لەسدنی بەشداربوو لە ئوستراليا گەرایەوە . وەكو زانراویشە تیپەكەی عیراق شەش جار یاری كردووەو لـەم یاریانەدا سێجار بردویەنیەوەو ١١ گۆلی كردوەو ٦ گۆلی لێكراوە .

تیپی ئەندونیسیا بەشەش گوڵ بەتیپی ئوستراليای دۆڕاندوە

لەیاریەكەی تۆپی پێی سدنیدا ئوستراليا بەشەش گوڵ لەتیپی ئەندونیسیای بردەوە ، هەروەكو لەموینەدا دەرئەكەوێ رای ریچادزی یاریكەری ئوستراليا سەیری توپەكە ئەكاتو گولچیەكەی ئەندونیسیاش نەیتوانیوە تۆپەكە بگرێ .

ڕویڤی

نڤیسینا : ع •ن

●

وێ ڕوژێ من کتێبەکا چیروکێت بچیکا خاند (ژ زنجیرا باغچێ مەندالا) دبێژیت: ڕوژەکێ (دیکلەکێ) سورێ مەزن ژ مالا خودانێ خو دەرکەفت (برڤین) و چو دیت دو دیکلێت دی یێ ژ وێفە تێن ، ئێکێ (سپینە)و یێ دی یێ (ڕەشە) ، هەر سێ دیکل گەهشتنە ئێك ، دەست بگوتنا سەرهاتییێت خو بو ئێکو دو ڤەگێڕاڤە • دیکلێ سور گوت : من دیت خودانێ من دەست بڤەکوشتنا هەڤالێت من کر ، ئەز ژی گەلەك ترسام ئینا ئەز ڕەڤیم •

دیکلێ ڕەش گوت : من گوه لێ بو خودانێ من ینت بێژیتە ژنا خو ، دێ دیکلێ ڕەش (پێنج شەمبێ) ڤەکوژین ڤێجار ئەز بەری (پێنج شەمبێ) ڕەڤیم •

دیکلێ سپی گوت : خودانێ من دڤیا من بفروشێت ، ژ بەر هندێ ئەز ڕەڤیم •

دەما هەرسێکا قەستێ ت خو بو ئێکو دو کرین ، گوتن : دڤێت ئەم دگەلێك بژین چکو تەعدایێ لە دهێتەکرن ،دیکلەکێ ژوان گوت : دڤێت ئەم بخو خانییەکی چێکەین ، هەر سێکا پێکڤە خانی بخو ئاڤاکر ، و دەرگەهەکێ داری یێ قائم(موکوم) تێ ئێخست ، دیکلێ سور یێ ژ هەمیا مەسترو خورتر بو ، جهەکێ خوشێ مەزنێ بلند بخو داگیر کر و لێ نڤست کرە لیسێ خو ، دو جهێت بچیك بو هەردوکێت دی هێلان بەلێ دیکلێ سپی و یێ ڕەش سل نەبون •• بو سپێدە دیکلێ سور گوت : دێ چ خوێن !!

دیکلێ سپی گوت : دڤێت ئەم توڤ چینییێ بخو بکەین ،• دیکلێ ڕەش گوت : ڕاستە دڤێت دەخلی بئاخێ وەرکەین دا زڤستانێ تێر بخوین دا نە مرین ژ برسادا • هەر سێکا دەست بچاندنێ کر ، دیکلێ سور داچیتە سەر بەرەکێ بلند و شول نەدکر ، هەردو دیکلێت دی دا شول کەن لناف زەڤییێ ، حەتا ئێڤاری و پێکڤە دا ڤەگەڕینە مال ، شەڤەکێ ڕویڤییەك برسی بو ، ژ مالا خو دەرکەفت دا بخو خارنەکێ پەیدابکەت ، برێڤە بێهنا دیکلا هاتە دفنێت وی گوت : ئەڤ شەڤە دێ شیڤا من یا خوشبیت •• ڕویڤی لدیف بێهنا دیکلا چو حەتا گەهشتیە بەردەرێ مالا دیکلا ، هندی کرونەکر نەشیا دەرگەهێ وان ڤەکەت ، گوت :

سپێدێ دێ ژ مال دەرکەڤن •• مەرگێ وان ببەرپشتا من بکەڤیت •• وەکی هەرسێ دیکل دەرکەفتین سپێدێ ژمال یێ سور ڕویڤی دیت ، چافکرە هەردو هەڤالێت خو دێت دی هەرسێ ڕەڤینە د مالاڤە ، ڕویڤی هزرێت خو کرن گوت : دڤێت ئەز جلکەکێ وەسا بکەمە بەرخو و کارەکێ وەتوف بکەم کو خو لنك دیکلا بخوش مروڤی بینمە دەرێ دا باوەر ژ جلکێت من بکەن ، ڕابو چو دەستەکێ جلکێت شوڕ بخو پەیدا کرن ، و پاطەکێ سپی د سەرێ خو ئالاند و جوتەکێ (چاڤکا ـ چەشمکا) کرە چاڤێت خو شوڕکرنە سەر نڤنا خو و ڕستکەکا تزبحێت سەدوئێك کت د دەستێت خو گرتن ، هندەك پەڕکێت دەفتەرەکێ دبن کەفشێ خو نان و دەوێدەکا لیقەی کرەت بەرپشتا خوڕا ، و قەلەمەکێ لیڤنی د بەر گوهێ خو ڕا قائم کر ڕویڤ لخو کرە ئێڤار چو قەستا مالا دیکلا کر، گەهشتە ڕاستا لیسێ دیکلێ ڕەش گوتێ : تو گەلەك زەحمەتێ لناف شولی دبەی، تو بتنێ شول دکەی ، دیکلێ سور یێ لسەر کومتێ کەڤری و چ شولا ناکەت ، جهێ خوش یێ بلند یێ دیکلێ سورە ،ڕوژا پاشتر وەکی چوینە ناف شولی دیکلێ ڕەش گوت : ئەز شولدکەم و دیکلێ سور چ ناکەت ، جهێ خوشێ وییە ئەڤ شەڤە ئەزدێ لجهێ وی نڤم ، دەما بویە شەڤ دیکلێ سور یێ ڕەش دەرێخست ژ لیسی ، دیکلێ ڕەش عاجزبو چو ، دەما ژ مال دەرکەفتی دیت ڕویڤی یێ لبەراهییێ ، کەیفا ڕویڤی هات گوت : دێ وەرە تو بخێر هاتی ، زکێ من جهەکێ خوشە بو دیکلێت

کەرێت وەکی تە •• شەڤا پاشتر ڕویڤی کارێ خو کرەڤە و چو ڕاستا لیسێ دیکلێ سپی گوتێ : تە خول چ گرتیە •• وەکی دەخلێ هەوە دەخلێ هەوە گولی دا و بو (دان) و دندك دیکلێ سور دێ تە ژی کەتە دەرێ وەکی یێ ڕەش ، ڕوژا پاشتر دیکلێ سپی کرە شەڕ دگەل یێ سور ، و یێ سپی ژی هاتە دەرێخستن ، ڕویڤی گەهشتێ ئەوژی خار ، بو شەڤ ڕویڤی قەستا مالا دیکلا کر دیت دەرێ وان یێ مایە ڤەکری ، دیکلێ سور ما بو بتنێ نەشیا دەرگەهی لسەر خو بگریت ، ڕویڤی ئەو ژی خار ، یێ گوهێ وی د دەستێ فێل بازا دا بیت دێ دیماهیکا وی بیتە ئەڤە، هەکە هەرسێ دگەلێك بان ڕویڤی نەدشیا بخوت وەکی ژێك ڤەبوین هەرسێ هانە خارن •

جهێ بچووکی د فۆلکلۆرێ کوردیدا

-٢-

یاریێت بەلاف لناف بچیکێت کوردا دزۆرن و مروڤ چەندخۆ ماندی بکەت نەشێت هەمیا کۆم بکەت ، بەلێ هندی بەردەستێت من بکەڤن دێ نڤیسم•

وەلاتێ کوردستانێ وەلاتەکێ خۆش و ڕەنگینە خاسمەلرۆژێت بهارا کو ئەردێ وی هەمی شین دبیتن ئو دارو باردپەڤن ئو کولیلکێت سۆرو زەووپشکڤن ئو تەیرو دال لسەر دخوینن بئاوازەکێ خۆش ودلڤەکەر وەلات لبهارا هەمی دنەخشیت برەنگێ گولو چیمەنا ئو دخەملیت بمێرکێت سوروزەر مەحفوزێت گولا لهەمی جهادرایخستینە ئو بچیك و ئولازێت کوردا گەلەك ددل تەرن بیرێ هەمی جلکێت ڕەنگ ڕەنگ دکەنە بەرخۆ ، ئو هەمی بو بچیکێت خۆ کراسێت سوروزەر وسپی لسەر ڕەنگێ بهارامللەتی دکرن برەنگەکێ وەسا کو تو ببینی ئەڤ کورو کچو بچیکە لناف وان چیمەنا دهێن و دچن دێ بێژی کو هەر پارچەکن ژوان مێرگ وچیمەنا •

وێجا رژێت بهارا دگەل وی بایێ فێنكو رۆژا رێرینودلڤەکەر سەیران وەست پێ وکەن بوناف مێرگا لهەمی لایا، بەلێ ژبلێ سەیرانا تشتەکێ وی یێ هەی کو دبێژنێ « گراروشك » ئەو یابچیکانە پەهرا بنرێ بچیکێت گوندی لناف مێرگا لدەف کانییەکێ ئان شیڤەکا ئاڤێ دێ بخو زادی لمال دگەل خو ئینن وهێن هندەکا ژوان خارنا واناینیایە لمال دئینن ، هندەکا ژی دایکێت وان ئان خۆشکەکا مەزن دگەل دهێن دا لوێرێ بو زادی لێبنێن ، ئو رۆژا خۆ هەمیێ لوێرێ دبەنە سەری بیاری وستراناڤە ، وێجا دێ پەرەبنە ناف وان مێرگاو دێ یاریاوغاردانێ کەن ، ئێکی ژوان یاریا ئەوە کو هەر دوو دوویە دێ هێنو دێ پشتێت خە گەهیننە ئێك وئێك وێ (یێ ،یا) وی راکەتەڤ سەر پشتا خۆ دێ دنێتو دێ (یا ، یێ وێ راکەت ـ بگەهە ـ ەرگاڤێ ئێك ئو دێ بێژن وژێك ڤەگێڕن :

بڕوانە : ل «٧»

هەڤال نعمەت ئاکرەیی - گوتارەك ل ڕۆژناما هاوکاری - دا هژمارا (١٥٠) ڕۆژا ٩-٣-١٩٧٣ بەلاف کر بوو لسەر جوداهییا لنێڤا پەیڤێن (وەرگێران) و (گوهۆرین)ێ ، بتێکڕایی هەڤالی نڤیسیبوو : ئەگەر لدوی ڤان دوو پەیڤان - وەرگێران - گوهۆرین - بچین دێ بینین جودایەکا فرەه وا هەی د نێڤا هەر دووکان دا •

باش ڤێ گوتاری برادەر ئەحمەد عەلی دۆسکی ڕەخنەکا تێکچۆیی لسەر گوتارا نعمەتی گرتبوو ، ئەم دکارین بێژین هەکە وی نە نڤیسیبا گەلەك چێتر بوو ، چونکە گەلەك کورو کێماسی تێدا هەبوون ، ئەو کەسێ ڕەخنێ لکەسان بگرت دڤێت ڕەخنەیا وی لجهێ خۆ بتو خەلەتیێد هەڤالێ خۆ دروست بکات ، پشتی ڤێ چەندێ ئەز نزانم مەراما (مەبەستا وی) چی بوو ؟! بەلکو وی دڤیا ڕەخنەیێ لێ بگرت ، نە کو ڕاستیا نیشا خووندەڤانا بکەت لسەر داخوازیا هاوکارێ ،

وەرگێران و گوهەرین

دلشاد عبدالرحمن

کو خووندەڤان بیرو هرزێد خۆ خۆیا کەن بەرامبەری ڤێ چەندی ، ڤێجار من بڤەری زانی ئەز ژی چەند تێبینیەکا لڤەلەمێ بدەم ، هیڤیا من ئەوە خووندەڤان قازانجێ ژێ وەربگرن •

ئەحمەد عەلی نڤیسیبوو :

« ئەز دکارم بێژم هەردوو پەیڤ زۆر دنزیکی یەکن و جوداهی نە هندا مەزنە •• »

وەلێ ئەز دبێژم جوداهی گەلەکا مەزنە مینا ئەردو ئاسمانا •

وەرگێرانو گوهۆرین یێد ئێك جودانە ژ لایێ زمانە

ڤانییڤە(١) هەر وەسا ژ لایێ واتەو کار ئینانا وان دناف رستادا چونکە (وەرگێران) بەرامبەری (قەلبا) عەرەبییە •

هەر چەندە هەڤال ئاکرەیی دبێژت : باشترە ئەم پەیڤا (وەرگێران)ێ ، بکار بینین بەرامبەری پەیڤا (ترجمە) ئەڤەیە ڕاستەو لجهێ خۆیە بەلێ وەکوو برادەر ئەحمەد عەلی دبێژت کو (وەرگێران - گوهۆرین) ئێك دگرن ، بال منڤە نەیە ڕاستەو ئەز وەسا دزانم کو ئەو برادەرە گەلەکی هوشیار نە بوویە دەما ئەڤ رستەیە ئێخستیە سەر بەر پەرێت رۆژنامێ چونکە ئەگەر ئەم خالا خۆ بدەینە وان رستان دێ بینین لگەل دەستوورا زمانێ کوردی ڕێك ناکەڤت بێژت :

وەکی دبێژت :

١ - کراسێد وان ڕەنگێد خۆ وەرگێران یان گوهۆرین •

ئەڤە نەهاتیە بهیستنا دزمانێ کوردیدا ، ئەم نە شێین بێژین :

- کراسێد وان ڕەنگێد خۆ وەرگێران •

جونکە (وەرگێران) بەرامبەری (قەلبا - قلب) عەرەبی تێت بەلێ بمەڤە تێت بێژین :

- کراسێد وان ڕەنگێد خۆ گوهۆرین •

یان :

- ڕەنگێ کراسێد وان هاتە گوهۆرین •

ڤێجار چاوا دێ شێین بێژین •

- کراسێد وان ڕەنگێ خۆ قەلب کرن !!

٢ - سپێدێ وزو وەرنە ڤێرێ ، بەس هزرا خۆ نە گۆڕن یان وەر نە گێرن •

ئەڤە ژی چەوتەو تشتەکی گەلەك سەیرە کو ببینم کوردەك ئاخفتنەکا هۆسا بکەت ، چونکە من قەت نە بهیستییە کەسەك بێژت :

- هزرا خۆ وەر نە گێرە •

ئایە (هزر) تشتەکی مادییە کو بکارین وەرگێرین ؟! ژ بەر هندێ (وەرگێران) واتایا خۆیا تایبەتی یا هەی هەر وەسا (گوهۆرین)ێ ، ژی واتەکا تایبەتی هەیە ، هەر

بڕوانە ل : -٧-

ژرەوشتێت مللەتی

ژ ڕەوشتێت مللەتێ کورد
نڤیسینا
علی نقشبندی

دەمێ لاو و جەحێل لجهەکی ئان لمالەکێ ڤێکدکەڤن خو مژیل دکەن بهندەك یاریا ڤە وەکی (مالیمنا - پەل - پەلانێ - مەتەلوکانێ - شیعرانێ) دەمێ تولاز دچنە بگوندێ لمالەکا جیران • ڤان یاریا یاریکەر خودکەنە دو کەرت (ئان دو بر) و دێ دەست پێ کەن ، دەمێ مالیمنێ دکەن و لایەك دێ دەست پێ کەت دێ بێژیت : مالیمنا •• مالەکا هەی یێت تێدا (٣) مێر و (٤) ژن ئەو مالا کێیە؟ لایێ دی دێ مینن هزرێت خو کەن کا ئەو کیژ مالا جیرانە •• ئان یا ناسیارە کو تێدا بن (٣) یێت نێر و (٤) یێت (مێ) هەکە ڤێکەفتن ئەوان ژ یێت دی بر •• و هەکە نەزانی و ڤێ نەکەفتن دێ بەردەوام بن د گوتنێ دا و هەر جارەکا نەزانینێ دێ بیتە قەرەك لنك یێت دی ، و هەر وەسا دێ هەر بێژن حەتا مالێت گوندی خلاس دبن ، دبن ، دیسا پەل- پەلانێ دەمێ لبەر کوچکی دڕوینن دێ ئێك ژ لایەکی دەست دەتە گازکێ (پەلگرك - پەلهەلگر) و دێ پەلەکێ ژ ناف خولیپەلێ ئینیتە دەرێ و بیژیت (پەل - پەل - تە کیژ پەل دێ گازکچ لسەرێ دو سێ پەلێت دی دەت ، هەڤالێ وی دێ بێژیتێ من ژ ڤێ •• دێ ئێکێ بخو داخاز کەت ، یێ گازك ڤێ دێ د دلێ خو دا مالەکێ نیشان کەت ، پاشی دێ بێژیتی ئەڤ پەلە جاهی کیژ مالێیە هەکە ڤێکەفت ئەوی بر و هەکە نە زانی ئەو کەفت (خوسارەت بو) و هەر وەسا دێ خو بپەلاڤە مژیل کەن، ودێ مالا لسەرخو ترخان کەن و هەکە نەزانی یێ گازك ڤێ دێ بێژیت تشتەکێ (ببوها - گوندەکی) بدەنەمن دێ بو هەوە بێژم کا من ژکیژ مالێت گوت ، دیسا مەتەلوکانێ ژی هەر ژ ڤی ڕەنگێ یاریا نە ، دێ یێت ڤەکجەمیای خو کەنە دو بر و دێ دەست بگوتنا مەتەلوکا کەن ، دێ ئێك ژ لایەکی بێژیت : تشتی منا بئاڤێ دکەڤیت تەڕ نابیت ببەری دکەڤیت کەر نابیت ئەو چیە ؟ هەکە هەڤالێت وی زانی دێ ئێکا دی بێژیت و هەکە نەزانی ، دێ بیتە (قەرەك) لنك ، ئان دێ بێژیت : هادا - مادا چو ناف بیستانێ قوڕادا

ەو چیە ؟ ئان ژی دێ بێژیت : هول - هون دکەت گوول - گوول دکەت قەستا دەرگەهێ ستەمبول دکەت ئەو چیە ، هەکە زانی دێ دەستەکا دی بێژیت : دارا زەردا نە لەسمانا نە لعەردا برێ د بتەفشییێ ماوەردا ، ئان دێ بێژیت : تەنیرا زمزمی ، تژی نانێ گەنمی ، تەنیرا مەتێ پەلەك کەتێ دەستێ کەسێ ناگەهتێ •• ئەو چیە !! ئان ژی : لینەکە دەرگەهێ وی نوکەکە •• ، چومە کولانەکا تەنگ سەد کافرا لمن کرە دەنگ نە ئیسلامە نە فرەنگ کەفیکەکا شین تڕی هێکێت ژ نەخشین • ئەو چیە ؟ ژ ڤی ڕەنگی وبهزارا دهێنە گوتن بو زانین و لەزا هزر و تەخمینا ، بو شەهرەزایێ و عاقل تیژیێ ، بەلێ ڕەنگەکێ دی ژی ژ مەتەلوکا یێت هەین دا هزرا مروڤی پێ بتاقەت بکەڤیت و دا ئەمان سڤك جابا خو بدەت ، وەکی دهێتە گوتن : ئەز چومە بانیا ڕێلا جوهیەکی بان دگێڕا وی خود باگوڕدانی گێڕا من پێخو تێ گێڕا ••• دێ هێتەوە گوتن زوی و بلەز دێ لبەر خەلەت بیت و دێ لقەسێ هەلنگڤیت دی پێ کەنە کەنی، و دێ ناڤەکی لێنن و دێ قەرەك چیتەنك ، ئان دێ بێژن : مشك و پشکێت لسەر دەرخینکی من پشك خار مشك هێلا ، دێ سێ چار جارا زوی و بلەز بێژن ، کا دێ کی خەلەت بیت ئان دێ دەڤێ وی تێك ئالوزیت دیسا شێعرانێ دکەن لدەمێ ڤەکچەمیانێ لجهەکی ، دێ یێت حازر خو کەنە دو بڕ و دێ دەست بگوتنا شێعرەکێ کەن کو سەرێ وێ (ئەلیف)بیت و بنێ وێ ژی هەر وەسا ، لجارا دووی ، دڤێت بنێ شێعرێ بیتە (ئەلیف) ، هەڤالێ دی دێ دەست بگوتنا شێعرەکێ کەت کو سەرێ وێ هەر ئەلیف بیت ، کا دێ بنێ وێ بیتە چ حەرف ، یێ دی دێ دەست بشێعرەکێ کەت کو سەرێ وێ وەکێ بنێ وێ بیت ئەوا هەڤالێ وی گوتی و دێ دبەردەوام بن دگوتنا شێعرو بەنادا کا دێ کیژ ڕەخ ڕاوەستیت کو نەشێت جابا هەڤالا بدەت بگوتنا بەیتەکێ کو سەرێ وێ حەرفا بنێ شێعرا هەڤالێ وی کوتی ، ئەو بیت ، ئەڤ یاریە یا فایدەیە بو تیژیا هزرێ ، و ژبەرکرنا بەیتو شیعرا یێ گەلەك ژبەر ئەو دێ بسەرکەڤیت ، دفیرەدا پێدڤی-

نینە کو شیعر ئان بەیت عەرەبی بن هەمی ئان کوردی بن بەلکی دێ یێت فارسی و تورکی ژی هێنە گوتن ، بەنێ پێدڤیە شێعرا دهێتە گوتن ، و جارەکا دی نەبێژنەڤە ••• و د بەیت دروست ، ژ بەربیت نە یاکێم و کاسی و لەنگی تێدا غربا بل جنوبا والشمال ، ئەز بخو لژنکا دگەرهام دا لمە ناگەهتێ •• هەلبیت یەك شەمال ••• بنێڤێ بەیتێ بو (ل) پێدڤیە هەڤالێ وی ، شێعرەکی ئاز بەیتەکێ لێ ڤەگێڕیت کو سەرێ وێ (ل) بیت ، ئان ئاخ ژ بەرڤێ دل بەرا دل ڕەق ، تەرزێ ئاسنی ، وێ بداسکا نەفرەتێ قەلبێ من گرتو هنجنی بنێ وێ (ی)یە دڤێت یێ دی شێعرەکێ لێ ڤەگێڕیت کو سەرێ وێ دەستپێبکەت ب (ی) ، هەمجار دەم یێ ڕادبوریت ، و یێت شەهرەزا و زانا دیاردبن و تولاز نتر بەیتا بخو ژبەردکەن بو ڤان توڤ جارا •

محمد صديق شەرنەخێ

صديق ئامێدی

ماموستا یێ بەرکەتی وێ نا (محمد صديق) ئێکە ژ مشەختێت کوردستانا (تورکیا) خەلکێ بازێڕێ شەرنەخێ بە (لسالا ١٩٠٧)ێ یێ بوی ، د دوانزدە سالییێدا وی دەست بخاندنێ کری لبازێڕێ شەرنەخێ، و سێ سالێت دی (لجزیرێ) لسەر دەستێ (ماموستا عبدالرحمن)ێ هوسەری یا خاندی ، پاشی یێ چویە هندەك گوندا لدەڤەرا (طورێ) لدیف زانست گەڕیانێ ، پاشی جارەکا دی یێ هاتیە جزیرێ ، پاشی یێ ڤەگەڕیایە ڤە جزیرێ ، پاشێ ڤەگەڕیاڤە شەرنەخێ ،لڤان هاتنو چونا ، حکومەتا تورکی گرت ، ژ مێردینێ دابەنە دیاربەکرێ بڕێڤە خو ژ دەستێت جەندرما هاڤێت وڕەڤی ، گەهشتە عیراقێ بەرەو دەڤەرا گولیا ، پاشی هاتە نافدوسکیا ، پاشی لموسل خو جه بو و ئەڤە (٣٠) سالەلوێرێ، هوزانێت مەلایێجزیری کار تێکرنەکا مەزن تێ کربوژ لایێ (ڕەوانبێژی ڤە (بلاغە) دبێژیت ، هوزانێت جزیری گەلەك ژ هوزانێت ئەحمەدێ خانی چێترن و بهێزترن ، با هرا پێر ژ هوزانێت ئەحمەدێ خانیو جزیری بەرنو گەلەك هوزانێت هوزانڤانێت دی تر ، وی سەیدای گەلەك هوزان ژبەرن شەرنەخی لسالا ١٩٤٣ یا بڤەهاندنا هوزا کری ، ئەڤە نمونەك ژ شیعرا وی تێدا داخازێ خودێ دکەت کو برین و دەردەسەریا ئەو تێدا دەرمان کەت :

بێئیحسانو لوطفێکە   لیقائا ڕەحمو شەفەقێ کە
برینا من دەوا لێکە   بنێر حالێ پەریشانی
برینا ڤان برینداڕا   بکە جارەك وەکی جارا
لناف ئەحبابو هەم یارا   بکە جارەك بە ئیحسانێ
بکە چارەك لڤی عەبدی   تە سوتن جەرگو کەبەدی

د هوزەکا دی بەحسێ ژنادکەتو هەمیا بڕێزەکی دهاژوت تەرو هشکا تیکەلدکەت دبێژیت :

نێ ژ بەر مەکرێ ژنان   دل دائیما ڕەنجو ڕەنە
سەد هزارا وە عزو شیرەت   گەل بکە بێ فایدەیە
ظاهری صورەت قەشارتن   نە حەیانەو پەردەنە
باطنی چێچەك لە بالن   گەرو فەنو حیلەنە
مێر نزا حیلەو حەوالن   چانو دل وان تالان

دیسان هێرەش یێ دبرینەسەر هندەك شێخو مەلایێت شقەستا ئەوێت بازرگانییێ بناڤێ بوسولمانە تێیی دکەن ، شەرنەخی بانگی ڤان دکەت کو کەس گوهێ خو نەدەتە ڤان توخما دبێژیت ڕۆژا قیامەتێ گونەها ڤانا ژ هەمیا مەسترە ، گەلەك بوسولمان یێ بخەلتی لڤان توڤا گەهشتین ، چنکو باهرا پتر ژ ڤانا تێنە گەهشتینەو چو ژ دیانەتێ نزانن ژ بلی ڕەنگو ڕوبیاری و جل و بەرگادبێژیت •

نە بن تابع لشێخان هەرجەفایە
ل ئاخرەت ژ وفەقیرە بێ بوهایە
بمالی خەلك و عالەم بێ دکەن کەیف
لپاشی ژ و هەمی ژ واڕاجزایە
گەلو خەلکا ژ وان هون نە کنە باوەر
کو شەیطانێ لەعین ژوانرا برایە

جارەکا دی دبێژیت :

ئاڤا دجلە ئەم دزانین   تو ژ کوردستانێ تیی
تو سلاڤا ڤی وەلاتی   بدیاری توی تێی
تو چرا هندەی مەلیلی   هێدی هێدی بەرمە تیی
ڕەنگێ تە شێلو طاری   قەهرو زەبر شورڤە تیی

جارەکا دی دبێژیت :

بەیان دەرکەفت ژ بەغدایێ   بویە شاهی لدونیایێ
دکەم گازی چرا ناهیێ   وەرن بچین کوردستانێ
کوردستان گەلەك خوشبو   گولو نەسرین لمن گەشبون
ژ بێهنێ ئەم مشەوەش بوین   وەرن دا بچین کوردستانێ
وەرن دا بچین جهێ ژوری   کو ئەڤ طاقە لمەڕا بوری
روحێ هوین بکەن گوری   وەرن دا بچین کوردستانێ

ئەم وخویندەڤانێن هێژا

١ - برادەر (شڤانشەرەڤانی) ئەو پارچە شیعرا تە ژ مەرا شاندی سۆزوهێڤییا تە خۆیا دکەت ، جا ئەم دلێ تە نا شکێنین ڤان ڕێزاژ تەرا بەلاف دکەین هیڤیدارین ژنو پاشڤە سەرکەفتیتر بی :

تە چ ژ من بوو ، ئەو تیر هاڤێت لدلێ من دا
خونچە صۆرێ ، بروو نونێ ، برین هەودا
غەمزە چاڤێ ، دوو بەلاڤێ ، قام ئزراڤێ
شەکر قەندێ ، ئەنی هەیڤێ ، سیم هەتاڤێ
ئاگر هەلکر ، دل بخوین کر ، چاڤ غەزالێ
لمن پشتدا ، لێڤ داکنشان وێ هەلالێ

● ● ●

٢ - برادەر (صدیق حامدنزارکی) کاغەزەکا ژ مەرا شاندنی تێدا دبێژت : پێدڤییە ئەم قازانجێ ژ پیرەمێرا وەربگرین بۆ پاراستنا توراس(تراث)و ئەدەبێ مەیێ کوردی کوێ لسەر لێڤا گۆڕێ وگەلەك نەمایە هندا ببت •

جا بیرو رایێد خۆ بڤان دێرەشیعرا دەردبڕت :

بۆ من بێژە دا بنڤیسم پیرەمێر
شەرمەزارم ژ ڤی تۆرێ بێ سەخبێر
وەر ونێ بنێ دارێ بهنێ قەدە
بۆ من بێژە سەر بهوور یندوەکوو زێر
بۆ من بێژە دا بنڤیسم ،توێ مای
ل تۆرێ مە هەر توێ نامەهنێر
مە نەما چوو ! کاغەز سۆتن هنجنین
هەر توێ مای ، نەبە بۆ مەخێر قەشێر

● ● ●

٣ - دیسان برادەر (ئەحمەدعەلی دوسکی) رایا صدیق حامد نزارکی وا دایە پێش چاڤ دپێشییا گوتارا خۆدا دبێژت :

« بمرنا هەر پیرە مێرەکی زانا کتێبخانەك دهێتە شەوتاندن » !

پشتی هنگی چەند بیرو رایێدخۆ دیار دکەت براستی لجهێ خۆنە ، دبێژت بزاڤو خەبانا

بڕوانە ل ٧

٧ پرسیارو نووسه‌رو ڕۆشنبیرانی کوردستان

وه‌لامی ماموستا محمد مصطفی کوردی

پرسیاره‌کان :

١ – نوسینی کوردی له‌که‌یه‌وه باوه ؟

٢ – له سه‌ره‌تای په‌یدا بونی نوسینی کوردی‌یه‌وه ، چ جۆره نوسینێك (باو بووه : چیرۆك ، شیعر ، وتاری ڕۆشنبیری و کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی و ئایینی ... هتد ؟

٣ – چ جۆره کۆسپێك هاتۆته پێش گه‌شه‌کردنی نوسینی کوردی ، ئه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی به‌نه‌ته‌وه‌ی کورده‌وه هه‌بوه ، یاخود به بێگانه‌وداگیرکه‌ره‌وه ؟

٤ – نوسه‌ره پێشڕه‌وه‌کانی کورد کێ بون و به چ هۆیه‌ك نوسینه‌کانیان بلاوکردۆته‌وه ؟

٥ – کام گۆڤار یان ڕۆژنامه‌و کتێبی کوردیتان بۆ یه‌که‌م جار خوێندۆته‌وه ناوه‌ڕۆکی چۆن بووه ؟ هه‌روه‌ها چاکترین گۆڤاری کوردی کامه‌یان بووه‌و له‌به‌رچی ؟

٦ – به‌پێی ئاگاداریتان حیزبه سیاسی‌یه‌کان واته « هیوا رزگاری ، شۆڕش ، پارتی دیموکراتی کوردستان ، حیزبی شیوعی » ده‌وریان له‌په‌ره‌پیدانی نوسین و بزوتنه‌وه‌ی ڕۆشنبیری کوردیدا چی بووه ؟

٧ – ئیستاکه چ ڕێبازێك له‌بزوتنه‌وه‌ی ڕۆشنبیری و ئه‌ده‌بی‌ی کوردیدا باوه ؟

وه‌لامی یه‌که‌م :

نوسینی کوردی له ١٩١٨ی زاینییه وه‌ده‌ستی پێ‌کرد له کوردستانی عراق له ده‌مێکا که ئینگلیزه‌کان عراقیان داگییر کرد ، تا ئه‌و سه‌رده‌مه هه‌ر به‌تورکی خواستنامه «عریضه» و سندات و کارو بارێك که په‌یوه‌ندی به‌میرییه‌وه هه‌بو ئه‌نووسرا ، وه ڕێگه نه‌ئه‌درا که به زمانی ناوچه‌که بنوسرێ ، وه ئه‌گه‌ر بشنووسرایه بایه‌خی پێ نه‌ئه‌دراو نه‌ئه‌خوێنرایه‌وه ، وه ئه‌م یاسایه له هه‌موو ناوچه‌کانی عثمانی‌دا کاری پێ ئه‌کراو لێی لانه ئه‌درا ، جا له‌به‌ر ئه‌مه که ڕۆشنبیران – له‌گه‌ل ئه‌مه‌دا که‌م بوون – نه‌یان ئه‌ویست یا نه‌یان ئه‌وێرا به زبانی زکماکی باوو باپیرانیان بنوسن و ئاواتی خۆیان ده‌ر ببرن ، ئه‌مه له لایه‌ك ، له‌لایه‌کی تریشه‌وه خوێنده‌وار زۆر که‌م بوو ، وه چاویان نه‌کرابوه‌وه ، وه له‌به‌ر نه‌بوونی هۆی هاتوچۆ بۆ وولاتانی دوورو له‌به‌ر که‌م ده‌ستی ئه‌یان ئه‌توانی بڕۆن و شارانی پێش که‌وتوو ببینن و هه‌ست به که‌م و کووریی و دواکه‌وتنی خۆیان بکه‌ن ، له‌به‌ر ئه‌م هویانه‌و گه‌لێ هۆی تر هه‌رگیزاو هه‌رگیز به‌بیریانا نه‌ئه‌هات که به کوردیی بنووسن و بخوێننه‌وه یا داوا بکه‌ن و پێ‌بنێنه ریسی ملی میری که ڕێی ئه‌م ڕه‌وایه‌یان بداتی . ئه‌گه‌ر به‌ده‌گمه‌ن « نادر » یه‌کێك هه‌ل بکه‌وتایه‌و هه‌ستی به‌م مافه خوراوییه بکردایه‌و بانگی هاو زبانه‌کانی بکردایه بۆ ئه‌م مافه ڕێ و شوێنی هینانه دییی بۆ دابنانایه که‌س گوێی لێ نه‌ئه‌گرت ، ئه‌گه‌ر له هه‌زارانا یه‌کێکیش گوێی لێ بگرتایه ئه‌یووت ئه‌م کابرایه شیت بووه‌و سه‌ری لێ تێکچوه ، وه‌کو : شاعیری مه‌زن (حاجی قادری کۆیی) که زۆری ووت و که‌س نه‌ی بیست تا به ناشادی و ناکامی سه‌ری نایه‌وه‌و ئاواته‌که‌ی له‌گه‌ل خۆیا به هه‌ناسه ساردی برده گۆڕه‌وه .

وه‌لامی دووه‌م :–

وه‌کو له بڕگه « فقره »ی پێشوودا نووسیم به پێی بیری خۆم نووسینی کوردیی دوای داگیر کردنی ئینگلیز ده‌ستی پێ‌کرد ، له‌پێشه‌وه نووسینی خواستنامه «عریضه» به کوردی هاته‌کایه‌وه ئنجا ووتنه‌وه‌ی وانه له قوتابخانه‌کانی میرییدا به کوردی ده‌ستی پێ‌کرد ، له‌م سه‌رده‌مه‌دا چاپخانه‌یه‌کی بچووك دامه‌زرێنراو ڕۆژنامه‌ی (پێشکه‌وتن) ده‌رچوو ، ئه‌م ڕۆژنامه‌یه هه‌فته‌یی بوو ، ئیتر به‌ره به‌ره به‌رهه‌می نووسه‌رانی تیا ده‌رکه‌وت به‌لام له چوار چێوه‌یه‌کی ته‌سکو تروسکا ، وه به شێوه‌یه‌ك که پڕ بوو له ووشه‌ی بێگانه ، بۆ نموونه ئه‌م چه‌ن دێره وێنه‌ی اعلانێکه که میریی له ڕۆژنامه‌ی ناوبراو بلاوی کردووه‌ته‌وه ، ئه‌گه‌ر سه‌رنجی بده‌ینێ بێجگه له‌ووشه به سته‌ره‌وه‌کانی نه‌بێ هه‌مووی ووشه‌ی بێگانه‌یه :–

به واسطه‌ی حلولی مانگی رمضانی مبارکه‌وه ، وه وجوبی رعایتی ئه‌و مانگه‌و شعوری صائمین قرارماندا به غلقی چایخانه‌و دوکانی بائعینی مشروبات و کبابخانه‌کان و مطعمه‌کان له طلوعی فجره‌وه حتی غروب ، و مخالفین ئه‌بنه سببی تووشبوونیان به عقوباتی صارمه .

حاکمی سیاسی سلیمانی

ئنجا به‌ره به‌ره نووسینی کوردیی هه‌تا ئه‌هات پوخته ئه‌بوو ، وه به‌ره‌و پێشه‌وه هه‌نگاوی ئه‌نا به‌لام زۆر به سستی چونکی هیزێك یا دلسۆزێك نه‌بوو پشتیوانی بکاو پالی پێوه‌نی بۆ پێشه‌وه ، گه‌شه‌ی پێ بدات ، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شا ئه‌م به‌ره‌وپێشه‌وه چوونه به‌م جۆره‌ی که ووتمان له‌و سه‌رده‌مه‌دا زۆر هوبه‌ر بوو ، چونکه خوێنده‌وار زۆر که‌م بوو ، وه به‌په‌نجه‌ی ده‌ست ئه‌ژمیردرا هه‌ر ئه‌وه‌نده‌یان له ووزه‌دا بوو .

له‌و سه‌رده‌مه‌شدا هه‌مه جۆره نووسین ئه‌نووسرا وه‌ك : چیروك ، ڕۆشنبیریی . کۆمه‌لایه‌تی ، رامیاری ، مێژوویی ئاینی ، وه‌وێژه‌ی تیلاکاری « أدبی رمزی » ، هه‌لبه‌ست ، به‌لام له‌سه‌ر ئه‌و شێوه‌یه‌ی که ووتمان ، وه له‌چوار چێوه‌یه‌کی ته‌سکو تروسکا .

وه‌لامی سێیه‌م :

بۆ گه‌شه‌کردن و به‌خۆداهاتن و پوخته بوونی نووسینی کوردیی گه‌لێك گرێ وقۆرت و کوسپ هه‌بووه ، یه‌کێك له‌وانه نه‌خوێنده‌واریی و چاونه‌کردنه‌وه‌ی به‌شی‌هه‌ره زۆری گه‌له‌که‌مان بووه ، تاماوه‌یه‌کی نزیك به ئێمه که‌س به دلیا نه‌هاتوه یا بیری له‌وه نه‌کردوه‌ته‌وه که به زبانه‌که‌ی خۆی و باو و باپیرانی بخوێنی و بنووسی .

یه‌کێکی تر له‌و کۆسپانه (استعمار) ه به هه‌موو جۆره‌کانیه‌وه . ڕه‌نگه بلێن : (استعمار که هات ماوه‌یدا که به کوردیی بنوسرێ و چاپخانه‌و ڕۆژنامه‌ی دانا) نه‌ء چونکی استعمار به‌ته‌نگ ئه‌وه‌وه نیه بۆ به تورکی و تازیی و کوردیی یا به فارسی یا به‌زمانه‌که‌ی ئه‌و بنوسییت و بخوێنیت ، به‌لکو ئه‌و هه‌ر خوا خوایه‌تی که تۆ هه‌ر نه‌خوێنده‌وار بیت و نه هیچ نه‌گه‌یت و راست و چه‌پی خۆت نه‌زانییت و هه‌تا هه‌تایه هه‌ر بڕبڕوکه نه‌فه‌ت و لاوازبێ ده‌سه‌لات بیت و چاووت هه‌ر له ده‌ستی ئه‌وه‌وه بێ ، بۆ ئه‌وه‌ی ده‌م بژه‌نیته پییت و فه‌رو ده‌رامه‌دی خاکه‌که‌ت و وه‌ك زوروو بیمژێ ، ئه‌و تۆزه هه‌نگاوه‌ش که نای و ڕێی دا به کوردیی بنووسرێ و ڕۆژنامه‌یه‌کی ده‌رکرد ئه‌وه هه‌ر بۆ چاو به‌ست بوو بۆ ئه‌وه‌ی که بلێین ئه‌مه کرده‌وه‌یه‌کی باش بوو له‌گه‌لمانا کردیی .

استعمار هه‌ر استعماره جا هه‌ر که‌سێك یا هه‌ر جۆرێك بێ ، ئه‌و هه‌ر سوودی خۆی ئه‌وێ ، توی هیچ مه‌به‌ست نیه مه‌گه‌ر کاتێك که تۆ سوودی پێ بگه‌یه‌نی و ببیته هۆی مانه‌وه‌ی له خاکه‌که‌تا .

وه‌لامی چواره‌م :

زۆر له کۆنه‌وه تا ماوه‌یه‌کی نزیك تاقانه جێگای ڕۆشنبیری مزگه‌وته‌کان ، وه ڕۆشنبیره‌کانیش پێشه‌وا ئایینییه‌کان بوون ، ئه‌گه‌ر تروسکایی‌یه‌ك بوو بێ بۆ ڕۆشنبیریی و وێژه‌و هه‌لبه‌ست به‌کوردیی له‌وانه‌وه بوه ، وه ئه‌گه‌ر نوسراوێك له بابه‌ت مێژووی کورد یا دلێریی و جوامێریی کورده‌وه نووسرابێ له‌لایه‌ن ئه‌وانه‌وه بووه ، مه‌گه‌ر نووسراوه‌کان و پال کتێبه‌کان و به یازه‌کانی ئه‌وان نه‌بوایه ، که به که‌له‌پوور بۆیان به جێ هیشتووین ناوی هه‌موو زاناو نووسه‌رو هۆنه‌رو چیروك و مێژوو نووسه‌کانمان وون ئه‌بوون . کێ بابا طاهری هه‌مه‌دانی و ملای جزیریی و أحمدی خانی و صیدی هه‌ورامی و سه‌ی یاقو و مولوی و سالمی بابانی و سالمی سنه‌یی و نالی و حاجی قادری کۆیی و محوی و ملای جباری و خانای قوبادیی ئه‌ناسی ؟!! کێ ناوی ابن و خه‌له‌کان و شرف خانی بدلیسی و هه‌زارانی‌تر که له یادم نیین یا ناووم نه‌بیستون ئه‌یزانی ؟!! که‌واته پێویسته هه‌موو چاو له‌به‌ری چاکه‌ی ئه‌وان ببین وه هه‌رگیز له یادیان ده‌رئه‌که‌ین .

ئه‌گه‌ر یه‌کێك له‌و ڕۆشنبیرانه شتێکی بنووسیبایه قوتابییه‌کانی هه‌ر یه‌که له پال کتێبکا ئه‌ی نووسی ، جا ئه‌و سه‌رده‌مه ئه‌و قوتابیانه بۆ خوێندن ئه چوون به‌م‌لاو ئه‌ولادا وه به کوردستانا بلاو ئه‌بوونه‌وه ، ئه‌چوونه هه‌ر جێیه‌ك وه له هه‌رلایه‌ك دابمه‌زرانایه ئه‌و به‌رهه‌مانه‌یان ئه‌دا به هاوڕێکانی ئه‌و شوێنه ، ئه‌مانیش هه‌روا بۆ چ جێگایه‌ك بچوونایه ئه‌و به‌رهه‌مانه‌یان ئه‌دا به هاوڕێی ئه‌و جێگه‌یه ، جاری واش بووه ڕوشنبیره‌کان به‌رهه‌مه‌کانیان بۆ یه‌کتری ئه‌نارد . به‌م جۆره‌ی که ووتمان نووسین و به‌رهه‌می ڕۆشنبیران بلاو ئه‌کرایه‌وه ، بلاوکردنه‌وه‌ی به‌رهه‌می کوردیی له کۆنا ئا به‌م ڕه‌نگه ئه‌توانم بلێم شان به شانی به‌رهه‌می چاپکراوی ئیستای کردوه .

وه‌لامی پێنجه‌م :

وه‌کو بیستومه له‌ئه‌سته‌موول و حلب و دمشق گۆڤار به‌زبانی کوردیی بلاوکراوه‌ته‌وه[1] ، جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که وه‌کو ووتمان هوی گواستنه‌وه‌یه‌کی خێرا له‌و سه‌رده‌مه‌دا نه‌بوه ، ئه‌و گۆڤارانه به ده‌گمه‌نیش نه‌گه‌یبوه‌ته ئه‌م ناوچه‌یه ، جا ئه‌گه‌ر سوودیکیان گه‌یاندبێ هه‌ر جێیی « محلی » بووه ، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شا ئه‌وانه‌ی ئه‌و گۆڤارانه‌یان ده‌رکردووه شایانی سوپاس و جێی ڕێزی‌هه‌موانن .

یه‌که‌مین گۆڤار که خۆندبیتمه‌وه و کاری کردبێته سه‌ر هه‌ستم و به دلم بووبێ گۆڤاری (گه‌لاوێژ) بوو ، چونکی مه‌به‌ستی هه‌مه جۆری تیابوو ، وه له بابه‌ت ڕۆشنبیریی‌یه‌وه زۆر لێی به‌هره‌وه‌ر ئه‌بووم ، وه ئه‌و گۆڤاره ڕێگایه‌کی گرتبوو هه‌رگیز لێی لانه ئه‌دا ئه‌ویش ئه‌وه بوو که لایه‌نگریی هیچ لایه‌کی نه‌ئه‌کرد ، له‌به‌ر ئه‌مه به‌لای منه‌وه و وابوو که که‌س لێی زویرو دلگیر نه‌بوو . دوای ئه‌م گۆڤاری (هیوا) به‌راستی ئه‌میش جێی گه‌لاوێژی گرتبوه‌وه دوای ئه‌میش گۆڤاری (ڕۆژی نوێ) که له سلیمانی ده‌رئه‌چو ئه‌میش به‌راستی گۆڤارێکی نایاب بوو ، وه ئاسۆی‌زانیاریی خوێنه‌ره‌وه‌کانی زۆر به‌رین ئه‌کرد ، و هه‌تا ئه‌هات به‌ره‌و پیشه‌وه خێرا ته‌کانی ئه‌دا ، به ئاسمانی روون بێژی « فصاحت » و ڕه‌وان بێژیی « بلاغت » ه وه ئه‌دره‌وشایه‌وه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که گه‌لاوێژ پیشکه‌وتووه ، وه من یه‌که‌مجار به‌هره‌م لێ وه‌رگرتوه وه بوه به (مصدری الهامتم) له نووسینی په‌خشانی کوردییدا به‌چاکترین گوڤاری دائه‌نێم .

چاکترین ڕۆژنامه‌ی کوردیی به‌لای منه‌وه ڕۆژنامه‌ی (ژینه) . به راستی وێژه « أدب » کوردیی له پێش ڕۆژنامه‌ی ژینا هه‌نگاوێکی ئه‌و توی نه‌نا بو که بایه‌خێکی گرنگی ببێ ، به‌لام که (ژین) هاته‌کایه‌وه ، شورشێکی به‌ر پاکرد له وێژه‌ی کوردییدا ، چونکی وێژه‌ش وه‌کو منال وایه که له دایك بوو دوای ماوه‌یه‌ك بزه ئه‌ی گرێ و ئه‌خنێته‌وه ، ئنجا ئه‌که‌وێته گروگال و گمه‌گم ، ئینجا (بابه) و (دایه) فێر ئه‌بێ ، ئینجا گاگۆلکێ ئه‌کا ، ئینجا ئه‌که‌وێته (داره داره) ئینجا ئه‌که‌وێته سه‌رپێ ، دوای ئه‌مه زبانی پاك ئه‌بیته‌وه‌و توانا ئه‌بی ، له‌سه‌ر ده‌ربڕین « تعبیر »دا ، وێژه‌ش ئه‌بێ وه‌کو ساوا ئه‌م پلانه ببرێ ئینجا پێی ئه‌لێن وێژه ، به‌لام (پیره مێرد)ی نه‌مر ، (پیره مێرد)ی بلیمه‌ت که ده‌ستی دایه په‌لی وێژه‌ی ساوا به ته‌نیا بال له ماوه‌ی چاره‌که چه‌رخێکا له داوێنی چیای به‌رزی وێژه‌دا گه‌یاندیه ئه‌وقه‌سه‌ری ، راستیی ئه‌گه‌ر ئه‌و نه‌بوایه وه ئه‌و کۆشش و ڕه‌نج و ته‌قالاو کۆل نه‌دان و شه‌و نوخونی و که‌شمه‌که‌ش و ڕێی سه‌ختو له‌هه‌ت ته‌خت کردنه‌ی نه‌بوایه ئه‌توانم بلێم ته‌وقه‌سه‌ری ئه‌و چیایه وه‌کو چیای (هیمالایه) تا ئیسته‌ش که‌س نه‌ی ئه‌دیی ، له‌به‌ر ئه‌مه من له کراسی خوما ژین به یه‌که‌م ڕۆژنامه دائه‌نێم ئه‌بوایه نه‌ك (یوبیل)ی زیرینی به‌لکو یو بیلی پلاتینیی بۆ بکرایه .

ئینجا با بیینه سه‌ر باسی کتێب ، کتیبی کوردیی زۆرن ، وه هه‌ریه‌که له‌و مه‌به‌سته‌دا که ئه‌و کتێبه‌ی تیا نووسراوه‌پایه‌و

بروانه : ل «٧»

با له‌هونه‌ر بگه‌ین

عبدالله سه‌راج

ره‌سه‌نی له هونه‌ردا :

هونه‌رمه‌ندیکی توانا‌وهه‌لکه‌وت له ووزه‌یدا هه‌یه ، به‌رهه‌مێکی ئێجگار نایاب و دلفرێن پێشکه‌ش بکات بێ‌ئه‌وه‌ی‌تووشی ناره‌حه‌تی و ماندووبوون بێ له چه‌شنی کانیاوو گه‌رمك ، هه‌ستی خۆی به‌ووشه‌ی ته‌ڕو ئاوداریان به‌ئاوازی نه‌بیستراو یاخود به ره‌نگ و هێلی سه‌رنج‌کێش ، ده‌ر ببڕێت .

ووشه‌و ره‌نگ و ئاواز ، نه‌مانه‌گشت که‌ره‌سته‌ی هونه‌رن نه‌یه‌ك چاوگه‌وه هه‌لقولاون و لق و پۆپی داری نه‌مری ئه‌و هونه‌ره‌ن که‌وا له کێلگه‌ی هه‌ست و ده‌رووندا ره‌گ و ریشه‌یدا ئه‌کوتن . لێره‌دا نه‌وه‌مان له‌یادنه‌چێ که‌وا هونه‌رمه‌ند هه‌رچه‌نده له هونه‌ره‌که‌ی شاره‌زاو پسپۆڕبوو ، پێویسته‌هه‌ستێکی‌جوان پالی پێوه‌نێ یانیش وه‌ك ئه‌ووترێ خوای هونه‌ر به هه‌ر دوو باله زێڕینه‌کانی سێبه‌ری‌لێ‌بکات و سۆزی دل و ئه‌وینی‌خوایی لا هه‌لڕێژێت .

کار شوناسی وشاره‌زایی‌ڕێگایه‌که بۆ چاك ده‌رخستنی به‌رهه‌می هونه‌ری . زۆری وا هه‌یه ئاوازه‌و مه‌قامه‌کان له‌به‌رئه‌زانێ و ئاگاداره له ره‌نگه‌کان وجۆری تێکه‌ل کردنیان و (توونه‌کانی) به‌لام له کاتی‌ده‌ربڕین‌دا هیچ یه‌کی له‌مانه به‌رهه‌مێکی ره‌سه‌ن پێشکه‌ش ناکه‌ن ، بۆ ؟ له وه‌لامدا ئه‌بێ‌هانا بو خرۆشانی سروشتی و (معانات) و به‌شداربوون ببه‌ین ، (لێره‌دا ماوه نی‌یه‌له‌سه‌ری بدوێم) بۆیه نه‌لێم‌شا مه‌رجی هونه‌ر ئه‌و هه‌سته‌یه که‌وا وه‌ك خونچه له کاتی‌خۆی‌دا ئه‌پشکوێت و له ژێر په‌نجه‌ی هونه‌رمه‌ندا بۆن و به‌رامه‌ی په‌خش ئه‌کاته‌وه .

هونه‌رمه‌ند که‌سێکه خۆی‌ئه‌کات به ئاوێنه‌و بالا روانی‌سروشت و ده‌ورو به‌ر (البیئه) جوانی‌یه‌کانی ، چه‌وتی‌یه‌کانی ، هه‌لئه‌مژێت و له ناو ده‌روونی‌دا‌ته‌ته‌له‌ی ئه‌کات ، به سه‌ره‌ندی بیرو هۆش ئه‌یبێژێت و له‌پاشان به زه‌ره‌بینی هه‌ست و خولیاوه‌ئه‌یکێشێ .. له ئه‌نجامی ئه‌م هه‌موو (تفاعلاتانه) پاش‌شێلان و خه‌ملاندن ئه‌یکات به‌هه‌وێنی هونه‌ره‌که‌ی .. بۆ نموونه کاتێك مۆسیقا ژه‌ن‌وگۆرانی بێژ گوێ له سۆزی‌بولبول و کناچه‌ی پڕو قاسپه‌ی که‌و ئه‌گرێت ، له قولایی ناخی‌دا‌تۆماریان ئه‌کات و هه‌ر کاتێك هه‌ستی که‌وته خرۆشان و په‌رده‌ی ویژدانی له رایه‌وه ، ئه‌و ئاوازو جریوه‌و چریکه‌خۆشانه تێکه‌ل به شنه‌ی شه‌مال و شه‌قه‌ی بالی کۆترو فیکه‌ی ره‌شه‌با ئه‌کات ، له‌شێوه‌ی ئاوازێکی دلفرێن‌دا پێشکه‌شی مرۆڤایه‌تی‌ی ئه‌کات . هه‌ر وه‌هاش نیگارکێش ، چاوی به ئاسمانی سامال و ده‌شت و یال و دۆلی ره‌نگین و قه‌لبه‌زولوتکه‌ی زیوین ئه‌که‌وێت ، له‌ده‌روونی‌دا ، هه‌ستێکی ناسك ئه‌که‌وێته کارو سرۆشان به‌لام‌هونه‌رمه‌ند ئه‌و ره‌نگانه له‌خوێنی‌ئالی خۆی وه‌رئه‌دات و پترر ورشه‌داریان ئه‌کات ، هه‌تاکو نیگارێکی نه‌مرمان ئه‌کاته‌خه‌لات . با دیسانه‌وه‌بگه‌ڕێینه‌وه بۆ لای بوێژو هونه‌رمه‌ند ، کاتێ گوێیان به‌ئاوازی هه‌زار چه‌شنه‌ی‌سروشت ئه‌له‌رێته‌وه‌و چاویان به دیمه‌نی کانی‌وتاڤگه‌ی ژێر په‌لکه‌ره‌نگینه‌ی به‌ر داوی‌زێڕینی خۆر ئه‌که‌وێت ، به بزه‌و خه‌نده‌ی تافتانه‌و شه‌ست‌په‌ڕو میلاقه مه‌ست و خومار‌ئه‌بێت هه‌ر وه‌هاش لوتیان پڕ له بۆنی پێشه‌لان و سه‌وزه‌گیای‌ناو چه‌م و کۆساران ئه‌بێت ، به‌م جۆره هه‌ستی نووستوویان به ئاگا دێت و ئه‌که‌وێته سه‌ماو‌سه‌ری . بۆیه هیچ جێگه‌ی‌سه‌رسوڕمان نی‌یه که بووترێت : هونه‌رمه‌ند ئه‌و مرۆڤه‌یه که‌دیمه‌نی سروشتمان ئه‌خاته به‌رچاو پاش هه‌ندێك گۆڕین و ده‌ستکاری . به‌لام هونه‌رمه‌ندوژیان و کۆمه‌ل ئه‌مه ده‌بێته ناوه‌رۆکی لێکۆلینه‌وه‌کانی ئاینده‌مان ، که ئایا هونه‌رمه‌ندچۆن ئه‌ڕوانێته سروشت و چۆن ناته‌واوی‌یه‌کانی پڕئه‌کاته‌وه ..

شێتێك له‌کۆمه‌لگایه‌کی پاشکه‌وتودا

ژیان و ئازاردانی لاوێك ده‌رئه‌خات .

-١-

– برهان –

● له‌سه‌ر درگای شێتخانه‌که نوسرابو : – (هه‌موو که‌س لێره‌دا جارێکی‌تر له‌دایك ئه‌بێته‌وه ..)

● له‌ولای شێتخانه‌که‌وه کارگه‌یه‌ك بوو له‌سه‌ر درگاکه‌ی نوسرابو :– (ئێره سه‌ره‌تای ژیانێکی تازه‌یه ...)

● له‌ولاتریشه‌وه قوتابخانه‌یه‌کی‌لێ بۆ له‌سه‌ردرگای ئه‌ویش نوسرابوو :– (هه‌موو ئینسانێك ئه‌گۆڕێن جومگه‌کانی نه‌بێ..)

فه‌رهادی بی‌که‌س چۆن ڕێی که‌وته ئه‌م شوێنانه ؟ گێڕایه‌وه وتی :–

ژیانی ژوره‌وه له‌گه‌ل هی ده‌ره‌وه‌ی شێتخانه‌که‌دا گه‌لێك جیاوازبون که‌وتیان به‌ریوه‌به‌ری نه‌خۆشخانه‌که هات هه‌ریه‌که له‌جیگای خوی ڕاپه‌ڕی و خۆی گورج کرده‌وه ، به‌ریوه‌به‌ر چه‌ند که‌سیکی ده‌ست‌نیشان کرد ، پاش نه‌ختێك بردیانین بۆ ژوری به‌ریوه‌به‌ر ، ژوره‌که چه‌ند دکتوریکی نه‌خۆشخانه‌که‌و چه‌ند دکتوریکی تری بیگانه‌شی تیابوو شیوه‌ی ژوره‌که له‌ژوری لیکولینه‌وه ئه‌چو .. هه‌ریه‌که له‌سه‌ر کورسیه‌ك دانیشتین ..

به‌ریوه‌به‌ر سه‌رنجیکی وردی هه‌موومانی داو ئینجا ڕوی کرده‌من ..

– ناوت چیه

– فه‌رهاد

– چه‌ندیکه له‌م نه‌خوشخانه‌ی

– وه‌کو من بیری لی ئه‌که‌مه‌وه سێ وه‌رزه

– ئیسته چۆنیت

– باشم ، هه‌ست به‌هه‌موو خوشیو روناکیه‌ك ئه‌که‌م

– ژیانی ئیستات چۆنه

– سه‌ره‌تای ژیانیکی نوێیه

– ئه‌گه‌ر ده‌ستت لی به‌رده‌ین ئه‌توانی بژیت .

– واتی ئه‌گه‌م ..

– چی ئه‌زانی له‌ژیانتا بیگێره‌وه ..

(داوای لی‌بوردنم لێ‌کرد .. چونکه نهێنیه‌کانی ژیانم سه‌رزه‌نشتی باوکمی ئه‌کرد .)

– نابیت ، ئه‌بی چی ئه‌زانی له‌ژیانتا بیگێریته‌وه .

(سه‌یریکی خه‌لکه‌کم کرد ، هه‌ریه‌که‌یان پارچه قاقه‌زیکی به ده‌سته‌وه‌یه‌و ئاماده‌یه من چی بلێم بی نووسێ .. بیم له‌جه‌رگی خۆمنا ...)

– منال بوم ، باوکم کویخا دێیه‌کی به‌ده‌سه‌لات و ده‌وله‌مه‌ند بو له ئه‌نجامی زنجیره نه‌خوشیه‌ك و گوێ‌پێ‌نه‌دانی باوکم توشی ئه‌م نه‌خوشیه بوم ، له‌سه‌ره‌تای نه‌خوشیه‌که‌ما خه‌لکی زۆر به‌باوکمیان ئه‌ووت که بمبات بۆلای دکتور به‌لام باوکم نه‌ی ئه‌ویست پاره‌م تیا خه‌رج بکات ، بۆیه له‌قوتابخانه ده‌ری کردم تا توانای ئیش کردنم بو کردمی به‌شوانی ئاژه‌ل و کارو به‌رخی پێ ئه‌له‌وه‌ڕانم .. که نه‌خوشیه‌که‌م زۆری لی‌سه‌ندم ده‌س به‌ردارم بوو ، دو کچی بوو به‌زاوره هه‌ریه‌که‌ی دان به کابرایه‌ك که له‌جیاتی شیربایی هه‌ریه‌کیکیان دوو سال ئاژه‌له‌که‌ی بۆ بله‌وه‌ڕێنی منیش بی‌خاوه‌ن هه‌ر شه‌وه‌ی له‌سه‌ر ته‌نورێك روژم ئه‌کرده‌وه تاکو وام لی‌هات له‌گه‌ل کاروبه‌رخی ساوادا یاریم ئه‌کرد .

– له‌و کاته‌دا ته‌مه‌نت چه‌ند سال ئه‌بوو ؟

– سه‌ره‌تای لاویم بو ..

– ئه‌ی خزمه‌کانت سه‌رپه‌رشتیان نه ئه‌کردی .

– خزمه‌کانم زور له‌باوکم ئه‌ترسان .. چونکه باوکم پیاوێکی شه‌ڕکه‌رو نه‌ترس بوو چی ئاره‌زو بکردایه ئه‌یکردو گوێی به‌که‌س نه‌ئه‌دا .

– باسه‌که‌مان بۆ ته‌واو بکه

– باش‌ئه‌وه‌ی چه‌ندخه‌سار بکم خست له‌ئاوایی ده‌ریان کردم ، شه‌ویکی زورساردی زستان به‌فرێکی زور باریبو له‌ئاوایی خۆمان ده‌رچوم ، ریگاکه‌م هه‌له کردبوو ،

(له‌و کاته‌دا دکتورێك له دکتوره‌کان لێی پرسیم) .

– ئه‌و شه‌وه هه‌ستت به‌چی ئه‌کرد

– ته‌نیا به‌بی ره‌حمی باوکم و پاشکه‌وتنی کومه‌له‌که‌مان ، که‌هه‌ر ئه‌م دووانه‌ش بوونه هۆی ئه‌م به‌ختیاریه‌ی ئه‌مرۆم .

– باسه‌که‌ت ته‌واو بکه

– شه‌و دره‌نگ بو گه‌یشتمه ئاوایی‌یه‌ك به ته‌نیشت‌شاخێکه‌وه خانوه‌کانیان دروست کردبو .. دوسه‌ر به‌ناو ئاواییدا گه‌ڕام خه‌لکه‌که هه‌مویان خه‌وتبون .. چه‌مه مزگه‌وتی ئاوایی‌یه‌که‌و له هه‌یوانه‌که‌یا پیم‌کرده خولی ناو ئاگردانه‌که‌و لێی‌خه‌وتم .. ئه‌و شه‌وه پیاو خراپ هاتبون به‌ڕه‌ی مزگه‌وته که‌یان‌دزیبو ، سبه‌ینی خه‌لکی ئاوایی منیان دی بردمیان بۆ لای ئاغا ..

– تو ئه‌م شه‌و چون هاتیته ئه‌م مزگه‌وته

– من میوانیکی گلۆل و بی‌که‌سم .. که‌س حه‌ز به میوانداری من ناکا

شتومه‌کی مزگه‌وته‌که تو

بروانه ل : ٧

با فۆلکلۆره‌که‌مان نه‌فه‌وتێ !

طارق جه‌مباز

له‌م ڕۆژانه‌دا به ده‌گمه‌ن له ڕۆژنامه‌و گۆڤاره‌کانمانا ، شتێ ده‌رباره‌ی فۆلکلۆری کوردی ئه‌خوێنینه‌وه ، له‌به‌ر شتی‌تر فۆلکلۆرمان خستۆته پشت‌گوێ بێگومان ئه‌م کاره‌ش زیانیکی گه‌وره به میله‌تی کورد ئه‌گه‌یینێ .. به بڕوای من نابێ فۆلکلۆری کوردی فه‌رامۆش که‌ین به بیانوی کۆن و تازه‌وهه‌ر شتێکی تره‌وه بێت .. چونکه سه‌رباری ئه‌و سوده‌ی‌زمانه‌وانیه‌ی که له فولکلۆر وه‌رئه‌گیرێت له ده‌وله‌مه‌ندکردن‌وخاوێن کردنه‌وه‌ی زمانی کوردی له وشه‌ی بێگانه ، هه‌رواسودێکی مێژووییشی هه‌یه که‌ناسین‌و شاره‌زابون‌و ڕۆشن‌کردنه‌وه‌ی زۆربه‌ی لایه‌نه تاریك‌و شاردراوه‌کانی باری‌ژیانی سه‌رده‌مه مێژوییه‌کانی میلله‌تی کورده . که‌واته باهه‌مو لایه‌کمان : ده‌زگا ڕۆشنبیریه‌کان‌و ئه‌ده‌بیه‌کان ، هه‌روا ئه‌و مامۆستایانه‌ی که له گوندو لادێکاندا ئه‌ژین‌هه‌ولی بێ‌شومار بده‌ن ، بۆ کۆکردنه‌وه‌و بژارکردن‌و چاپ‌کردنی ئه‌م سامانه به نرخه‌ی نه‌ته‌وه‌که‌مان .. لێره‌دا ئه‌مه‌وی‌چه‌ند نمونه‌یه‌ك له (مه‌ته‌ل)ی فۆلکلۆری بخه‌مه به‌ر چاوخوێنده‌واران هیوادارم به‌دل بێت :

دار له داری سوار ئه‌بێ
ئاسنی سه‌ر ره‌وکار ئه‌بێ
په‌تکه جه‌ڕه‌و دار ئه‌بێ .. (ته‌شی)
هه‌ر لێره هه‌تا روباری
بم ژێره هه‌زار هه‌زاری .. (به‌رد)

● ● ●

ته‌یره‌ك هات به هه‌نه‌هان
شاقه‌ل شۆری گه‌رده‌ن که‌وان
گه‌وره‌ی گرتن گچکه‌ی به‌ردان ... (ره‌مه‌زان)
له سه‌ری دڕی
له‌بنی خوڕی ... (ژوژك)
ئاخوڕی خواره
گایی هاره ... (خه‌نجه‌ر)
بی ته‌ڕو تاره ... (بی)
پیره مامی له ته‌لانی
تیر داوێ به‌بێ که‌وانی ... (سیخوڕ)
شته‌کم هه‌یه ، به‌رده به‌ردنیه ، ئه‌روا که‌رنیه ،
هێلکه ئه‌کا ، مریشك‌نیه ... (کیسه‌ل)
شێر له لانی
گوێ له‌به‌ر بارانی ...(خه‌نجه‌ر)

بروانه ل : –٧–

institut kurde de paris

پاشماوەی : تیپی باواجی

چاوەیێکی سازگاری لەبەن نەهاتووە بۆ هونەرو ئەدەبی هەموو میللەتێکی زیندوو ، وە هۆیسەرکەوتنو دەنگدانەوەی تیپەکەمان لە ڕێگای پیشکەش کردنی گۆرانیو ئاوازەکانیەوە لە تەلەفزیۆنی کرکوکدا ئەوەیە کە تارادەیێك پشت بە ڕەگەزی فولکلۆر دەبەستین کە بە درێژایی ژیانی میللەتەکەمان لە دەروونی ڕۆڵەکانی کوردستانەوە خولقاوە و ئەرکی هونەرمەندی ڕاستەقینەش ئەوەیە کە بە شێوەیێکی نوێ ئەم فۆلکلۆرە ببوژێنێتەوە و لەبەرگێکی تازەدا پیشکەشی میللەتی بکاتەوە •

● وە لەوەڵامی پرسیاری یەکەمدا هونەرمەند (أنورطاهر) ووتی :

بەڕای من ئاوازی کوردی یا لە فولکلۆرەوە زیندووبکرێتەوە یا لەسەر بنچینەیێکی زانیاری نوێ دابمەزرێت ، بەڵام ئەو ئاوازانەی کە بۆ بەرژەوەندی خۆیەتیو بازرگانیدا ئەنرین زۆر دوورن لە هونەری ڕەسەنی کوردی و بەڕای من ئەو جۆرە ئاوازو گۆرانیانە ڕەش بکرێنەوە بۆ ئەوەی سەر لەنەوەی دوا ڕۆژمان نەشێوێنێ •

● لە وەڵامی پرسیاریەکەم هونەرمەند (وریا أحمد) ووتی :-

ـ ئەو ئاوازانەی کە ئائیستا بۆگۆرانی یە کوردیەکانمان دانراون دەتوانین بیان کەین بە دوو بەشەوە :

یەکەم : ئەو ئاوازانەی کە لە هەستی دەستەیێك لە هونەرمەندە ڕاستەقینەکانەوە هەڵقوڵاوەو توانیویەتی سەرنجی زۆربەی کەسانی هونەر دۆست ڕابکێشێ •

دووەمیش بریتییە لەو ئاوازانەی کە هیچ هونەرێکی تیانیەو ولەلایەن کەسانیوا دانراون کە پەیوەندیان بە هونەری ڕەسەنی کوردیەوە نیەو بە زۆری پشت بەهونەری میللەتانی ترەوە دەبەستن ، بۆیە بە زۆری ئاوازەکانیان هی بێگانەیە و تەنها ووشەکەیان مولکی کوردە !!

● کاك (سەردار) لەوەڵامی پرسیاری دووەمدا ووتی :

ـ بێگومان گەلی کوردمان خاوەنی سامانێکی ئێجگار زۆرە بەتایبەتی لەرووی هونەری فولکلۆریەوە و لە سەردەمی ئەمرۆماندا ئاوازی کوردیمان تارادەیێك دەنگی خۆی لەناو هونەری میللەتاندا بەرزکرۆتەوە

● وەڵامی کاك ئازاد بلال بەم جورەبو :

ـ ئەگەر سەرنجێك بدەینە ئاوازی کوردی لەم قۆناغەی ئێستاماندا وە بەراوردی بکەین لەگەڵ ئاوازی گەلانی تر بەگشتی بۆمان دەردەکەوێ کە ئاوازی کوردیش جێگای تایبەتی خۆی گردوەتەوە ، وە کورد خاوەنی سامان و گەنجینەیێکی هونەری هێژایە و ئەگەر هونەرمەندە دلسۆزە بەهرەدارەکانی پشت بەو سامانە فولکلۆریەی میللەتەکەمان ببەستن ئەوا دەتوانن هونەری گەلەکەمان بەرزبکەنەوە وبیبەنە ڕیزی هونەری میللەتە پیشکەوتووەکانی جیهان •

● کاك أنور لە وەڵامی پرسیاری دووەمدا ووتی :-

ـ بەگشتی ئاوازی کوردی بەرەو پیشکەوتنیکی بێ ووچان دەڕوا وە دوارۆژیکی رووی لێ چاوەڕوان دەکرێ •

● هونەرمەند « وریا أحمد » ووتی :

ـ سازو ئاوازی کوردی دوارۆژیکی زۆر روناکو گەش چاوەڕوانی دەکات و ئەمەش لەسایەی ئەوجوولانەوە هونەریانەیە کە تیپە کوردیەکان لە تەلەفزیۆنو لەسەر شانۆکانی کوردستان پیشگەشی دەکەن

وەئەگەر ئەو تیپانە هاندان ویارمەتی دانیان لە دواوە بێ ئەوا دەتوانن باری هونەری کورد بەتەواوی بگۆڕن بەبارێکی باشتر لە دوارۆژیکی نزیکدا • وە ئەگەر کەسێك بڵێ تا ئەمرۆ هونەرو ئاوازی کوردیمان نەیان توانیوە شان بەشانی هونەری گەلانی تردا بروا بەڕێوە ، دەبا ئەوانە ئەوەش بزانن کە هۆی دواکەوتنی هونەری کوردی و پێش نەکەوتنی دەگەڕێتەوە بۆ هەڵوێستی کاربەدەستانی سەردەمەکانی پێشوو لە ڕێگا نەدانی تیپە هونەریەکانمان بۆ ئیش کردنو خزمەتگو زاری سازو ئاوازی کوردیمان •

*

لە وەڵامی پرسیاری سێیەمدا کاك ئازاد ووتی :

ـ ـ هێشتا گۆرانی کوردی زۆر کەلێنو ناتەواوی تێداماوە و چارەسەر کردنی ئەو کەلێنو ناتەواویانەش ئەرکی سەرشانی هونەرمەندە بەهرەدارەکانی ئەمرۆو دوارۆژمانە و هەروەك لەمەو بەریش هەولێکی زۆری بۆ دراوە بۆ ئەوەی بگاتە ڕادەیێك لەپیشکەوتن کە لەگەڵ باری ژیانو پێویستی ئەم سەردەمەی ڕۆلەکانی میللەتەکەماندا بگونجێ • وە لێرەدا هاندانو پشتگیری کردنی هونەرمەندان دەورێکی گرنگی هەیە بۆ پاڵ پێوەنانیان بۆ ئیش کردن بەگیانیکی بەرزو بە دڵێکی فراوانو خزمەت کردنی نەتەوەکەیان لەم ڕێگایەوە •

تاوەکو ئەم چەند ساڵانەی دواییە (پێش دامەزراندنی ئیستگەی تەلەفزیۆنی کرکوك) سەرچاوەی بیستنی گۆرانی کوردی بەزۆری ئیستگەی ڕادیۆی بەغدا ـ بەشی کوردی بوو ، ئەوانەی کە لە ئیستگەکەدا ئیشیان کردووە زۆربەیان شارەزاییەکی ئەوتۆیان نەبووە کە بتوانن ئاوازی کوردی ڕەسەن بدۆزنەوەو بیان بووژێننەوە بە حوکمی جیگەکەیان تارادەیێك متأسربوون بە ئاوازو گۆرانی عەرەبی •

وە سەبارەت بە پێشخستنی هونەری گۆرانی کوردی کاك ئازاد ووتی :-

ـ پێشنیازمان لەم بارەیەوە ئەوەیە کە لەمەودوا بە بیرێکی ئازادو دلسۆزانە ڕێگا بدرێ بەم تیپە هونەریانەی کە لە کوردستان ئیش ئەکەن وپشت گیریان بکرێ ، چونکە ئەم تیپانە تەنها مولکی کەسێك یا شارێك نینبەڵکو مولکی هەموو گەلی کوردن ، وەپێویستی سەرشانی هەموو کوردێکیشە کە بە هەموو جۆرێك پشتگیریان بکەن تاکوو بتوانن ئەم ئەرکەی کە لەسەر شانیانە بۆ خزمەتی نەتەوەکەیان بەو پەڕی شارەزایەوە جێبەجێ بکەن •

● کاك (أنور) ئەم پرسیارەی بەکورتی وەڵامدایەوە و ووتی :

ـ پێشنیازمان بۆ پێشخستنی هونەرو گۆرانی کوردی ئەوەبە دانیشگایەکی هونەرە جوانەکانی تایبەتی بە هونەری کورد لە کوردستان بکرێتەوە بۆ پەروەردە کردنی هونەرمەندی بەهرەوەری تازە هەڵچوو لەناو ڕۆلەکانی میللەتی کوردا • وە میری یارمەتی تیپە هونەریە کوردیەکان زیاتر بدات و هونەرمەندانی کورد هەموو یەك بگرنەوە لە یەکیەتێك بە ناوی (یەکێتی هونەرمەندانی کورد) بەم جۆرە دەتوانن باشتر خزمەتی هونەری کوردی بکەنو بەرەو پیشەوەی ببەین •

● هونەرمەند « سەردار احمد » لە وەڵامی پرسیاری سێیەمدا ووتی :

پێشنیازمان بۆ پێشخستنی هونەری کوردی ئەمانەن :

یەکەم : هاندانی هونەرمەندان لەلایەن هاو وولاتیەکانەوە بۆ ئەوەی بەئارەزوویکەوە تێبکۆشن لەپێناوی پێشخستنی هونەرەکەمان •

دووەم : پێویستە بە چاوێکی پڕ لەڕێزو بایەخەوە سەیری هونەرمەندانی کورد بکرێو لەریزی تێکۆشەرو دڵسۆزانی گەل بژمێردرێن •

سێیەم : پێویستە ئامۆژگاپێکی هونەری بۆ ئاوازو گۆرانیو شانۆی کوردی لەیەك لەپارێزگاکانی کوردستان بکرێتەوە بۆ ئەوەی هونەری کوردی پێش بخات وبیگەیێنێتە ڕادەی هونەری گەلانی جیهان •

● لە کوتاییدا کاك (ووریا احمد)ی هونەرمەند چەن پێشنیازێکی خستە روو :-

ـ بۆ پێشخستنی هونەری گورانی کوردیمان ئەم پێشنیازانەی خوارەوە پێش کەش دەکەم •

یەکەم : ڕێگادان بە هەموو تیپێکی موسیقای کوردی پاش تاقی کردنەوەیان لەلایەن لیژنەیێکی هونەرناسەوە بۆ تۆمارکردنی بەرهەمەکانیان بۆ ئیستگەی رادیۆو تەلەفزیۆن •

دووەم : یارمەتیدانی ئەو تیپە هونەریانە بەپێی ئەو بەرهەمە ڕەسەنانەی کە تۆماری دەکەن بۆ رادیۆو تەلەفزیۆن •

سێیەم : گواستنەوەی ئیستگەی رادیۆی بەشی کوردی لە بەغداوە بۆ یەکێك لە پارێزگاکانی کوردستان بۆ ئەوەی هونەرمەندانی کورد زوو زوو بتوانن سەر لەم ئیستگەیە بدەنو بەرهەمەکانیان پیشکەش بکەن •

چوارەم : گۆڕینی لیژنەی تاقی کردنەوەی ئاوازو گورانی لە بەشی کوردی ئیستگەی ڕادیۆ بە لیژنەیێکی زانای هونەرناسو هەموو ئەندامەکانی کوردبن •

پێنجەم : پەیدا کردنی جۆرە پەیوەندییەك لە نێوان هونەرمەندە کوردەکان بەتایبەتی موسیقاژەنەکان بۆ بیرکردنەوە لەپێك هێنانی تیپێکی موسیقای کوردی لەشێوەی (ئورکسترا) یەکی بچووك تا بتوانێ هونەری کورد بەگەلانی جیهان بناسێنێ

شەشەم : بە ڕای من هیچ هونەرمەندێك نابێ لە دانانی ئاوازی نوێیدا پشت لە فولکلۆری گەلەکەی بکات بەڵکو پێویستە ئەو فولکلۆرە بکات بە بەردی بناغەی هونەرە تازەکەیو شتی نوێی لەسەر بنیات بنێ •

*

(هاوکاری) ، هیوادارە ، هونەرمەندانی کورد ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر هەستبەلێپرسینەوە بکەن لە پێناوی گەشەکردنو پێشخستنی هونەری کوردی •• هەروەها بەمبۆنەیەوە ناسکترین پیرۆزبایی لە تیپی باواجی بەتایبەتیو لە هونەرمەندانی کورد بەگشتی دەکات •

م• حیدری

پاشماوەی : گوڤاری

خوێنەران •

لەم ژمارەیەدا سێ باسی ئەدەبی نوسراوە :

● شاعیرانی کوردو ئەدەبیاتی فارسی ـ دوکتۆر ئەمین عەلی موتابچی •

● عەلی بەردەشانی ، ژیانو بەرهەمی ـ دوکتۆر عیزەددین مستەفا ڕەسووڵ •

● تێگەیشتنی « مەمو زین » یا مەمی ئالان ـ دوکتۆر مارف خەزنەدار •

ژمارەیەك بەدیاری ، بۆ مەکتەبەی ڕۆژنامەی (هاوکاری) هاتووە سوپاسیان ئەکەین •

پاشماوەی : حەوت پرسیارو ••

بایەخێکی تایبەتی هەیە ، و سوودی لێ وەر ئەگیرێو کەلێنێك پر ئەکاتەوە وە پێویستە خاوەنەکانیان ڕێز بگیرین وە لەناو نووسەرانا جێگایەکیان بۆ تەرخان بکرێ •

من کتێبی کوردیم گەلێك خوێندووەتەوە، بگرە هەموویانم بووە ، چ کتێبی مێژوو ، چ هی وێژە ، چ هی کۆمەلایەتی ، چ رامیاریی ، چ چیروکی کورت و درێژ ، چ شعر •• هتد ، بەڵام ئەوی سەرنجی من ڕاکیشابێ وە زۆر بە دڵم ڕوبی لە بەشی هۆنراوەدا (مولوی ، نالی ، محوی ، شیخ رەضا) لە کتێبیترا هەموو نووسراوەکانی مامۆستا شیخ محمدی خال چونکە بەشێوەیەکی ئاسانو سووك دای ڕشتون کە هەموو چینێك لە خوێندەواری کورد تێی ئەگات ، بەتایبەتی فەرهەنگەکەی ، ئەم فەرهەنگە مامۆستای ناوبراو (٣٦) سان پتر خەریکی کۆکردنەوەو ڕاڤەکردنی بوو ، بەراستی فەرهەنگێکە لە کوردییدا ملە ملە لەگەڵ (منجد) ئەکا لە عەربیدا ، ئەم فەرهەنگە دوو بەرگی گەورەی لێ چاپکراوە وە دوو بەرگی گەورەی تری ماوە کە لە چاپ بدرێ ، بەڵام زۆر بەداخەوە ئەوی لە چاپ دراوە هێشتا لە جێی خۆی مۆرەو نەفرۆشراوە ، ئەگەر فەرهەنگی وا هێنی هەر گەلێکیتر بوایە لەو باوەڕەدام تا ئیستا بەلای کەمەوە شەش حەوت جار لە چاپ ئەدرا •

وەڵامی شەشەم :

تێکرا حزبە سیاسیەکانی کورد بەگشتی هۆیەکی گرنگ بوون لە پەرەپێ دانو سەر خستنی نووسینو ڕوشنبیری کوردییدا چونکە پیاوی بلیمەتو خوێندەواری بەرزو خاوەن خامەی نەترسی ەوان بیژو ڕوون بێژی زۆر ئەندامی ئەم حزبانەن ، وە لە مێژە ئەنووسنو کۆششی ئەکەن ، وە بەری کردەیان ئاشکراو دیارە پێویست بەوە ناکا کە من بەتانیا بێم درێژەی پێ بدەم(٢) •

وەڵامی حەوتەم :

بزوتنەوەی وێژەو ڕوشنبیری کوردیی ئیستا لە برەودایەو رووی لەپێشکەوتنە ، بەلای منەوە ئەگەر نووسینی کوردیی بە هەموو جۆرەکانیەوە لەپێش ئەوەدا کە بریاری لە چاپدانی لە میری بۆ وەر ئەگیرێ بدرێ بە لیژنەیەکی بەرزی خاوەن دەسەلات بۆ پشکنینو لێکۆلینیەوەو لەهەتیتەدانی ئەو نوسراوانەو بریار دانی ئەم لیژنەیە بۆ پەسەند کردنی ئەو نوسراوانەو لە چاپدانیان ، بەم شێوەیە نووسراوی کوردیی لە هەڵە و خوارخیچ و ناڵە باریی پاك ئەبێتەوەو زیاترو روو تر پێش ئەکەوێو ئەخەملێ ، ئەگەر هەڵە و خواروخێچی و ناڵە باریی و هەر کەسە دەستی خستە بگرێو بنووسێو بلاوی بکاتەوە ئەوە هەرگیز چاوەڕوانی پێشکەوتنی نووسینو نووسراوی کوردیی مەکە •

تێبینی :

ئەم حەوت وەلامە کە من نووسیبوومە ڕایی خۆمە ، وە دوور نیە کە بەهەڵەدا چووبم لە نووسینیا کەواتە تکای لێ بووردن ئەکەم لەوانەی کە بەلایانەوە باش نیە •

م•م• کوردیی

(١) یەکەم ڕۆژنامەی کوردی لە قاهیرە دەرجووە ـ م•ج ـ •

(٢) مەبەست لە پرسیارەکە ئەوە بوو دەورو شوێنی هەر حزبێك بۆلێکۆلینەوە دەست نیشان بکرێ •• (م•ح) •

پاشماوەی : ٣ وشەو سەرەتایەك

چونکوو هەناسەیان کورتبوو ، چونکوو ئەدەبەکەیان هەڵگری (باوەڕ) نەبوو ،وەگڕو کڵپەو بەردەوامی شۆڕشیان پێ نەبوو ••

بەڵام هەر لە ناو نووسەرە لاوەکانیشا هەندێك هەن کە دووچاری هەمان نەخۆشی بوون •• لە باتی ی خوێندنەوەو وردبوونەوەوگەڕانو سەرنج دان ، هەموو کاتێکیان لە چایخانەو شوێنی ئاوادا ئەبەنە سەر • ئەو کەسانە ئەتوانن باسی خۆیانو تاقی کردنەوەی سەرنەکەوتووی خۆیان بکەن، بەڵام هیچ کاتێ بویان نییە بە ناوی نوێ خوازییەوە قسە بکەن •• وەنەك هەر نوێخواز نین ، بەڵکووبەشێکن لە کۆسپەکانی ڕێگای ڕاستی نوێ خوازی•• کە ئەنجامێکی سرووشتیی یاسای گەشەکردنی دایلەکتیکیو گۆڕانی مێژوە •

٣ ـ تۆو ••• ئازادی

خۆشەویستەکەم : لە دوانامەتا چەند دێرێکی زۆر جوانت بۆ نووسیبووم • بەڕاستی لە گەڵ هەموو خوێندنەوەیەکا زیاتر شاد ئەبووم و زیاتر خۆشم ئەویستی • ئەڵێی :

« ئێستا مانگی مارتە •• مانگی بەهار ، مانگی نەورۆز مانگی ئازادیو سەرفرازی •• ئەڵێم ئازادیو خۆیشم بەندم •• ئازادی نابینم •• بەڵام هەرچۆنێك بێت من بەختیارم بەوەی کە بۆ تۆ ئەنووسم » ••

دڵدارەکەم : تۆی (ئافرەت) بەندی •• دووری لە ئازادیو سەر فرازییەوە • هەموو ساڵێ (نەورۆز) دێو دەچێو ئێمەش هەر لە جێگای خۆمانایین •• بەڵام وەنەبێ تەنها تۆ دیلو بەندبیت ،هەموو دیلین ، هەموو بەندین •• هەموو وێڵی (ئازادی)ین •• بەڵام هەر چۆنێك بێت بەختیارین ••

تۆ : بەوەی کە بۆ من ئەنووسیت ••

هەندێك : بەوەی ڕێگای ئازادی لەوانی تر ئەگرن••

هەندێکی تر : بەوەی ڕێگای ئازادییان گرتوتە بەر ••

منیش : بەوەی هەمووژیانم بۆ ئازادی تەرخان ئەکەم ، کە تۆش پارچەیەکی لێی •• !!

پاشماوەی : نەقابەی ڕوژنامەنوسان

موسی و یحیی زکی و فاروق شکری •

لیژنەی ڕوشنبیری :

لە کاك ئافق بطی ـ سەرۆك ـ وە ئەندامانی ئەم برایانە پیك هاتوە « محمد کریم شلبی و ثامر الفلاحی و سەربەست بامەرنی و سلمی السامرائی و ابراهیم العیدان و حربی محمد و صلاح المختار و محمد کامل عارف و سامی مهدی و جاسم محمد المطیر و صباح یاسین و جرجیس حسن السعدی و نصیر النهر و خالد و داود و یوسف متی •

لیژنەی کۆمەلایەتی :

لە کاك حسام الصفار ـ سەرۆك ـ وە ئەندامەتی ئەم برایانە پیك هات :

شهاب التمیمی و فلیح ابراهیم صالح شکر و عزیز الحمدانی ولیلی البیاتی و سهام القیسی و فاضل الفلاحی و عامر السامرائی و مریم السناطی و لطفی الخیاط و سەردار سعید و براهیم خلیل و سعد جاسم السامرائی و سلام عباس و صلاح عقراوی و ریاض شابا و حسین علی و کامل عرب و اکرم ذنون •

پاشماوەی : لەگەل محمد عارفی هونەرمەندا

ترتان بەدەستەوە هەیە بۆ کردنەوەی پیشانگای دووهەمتان ؟

ـ بەلی •• دەستەی دووەمی تابلۆکانم کە ڕەنگرێژی کیانی ئاشتیو خۆشەویستییە لە سەرانسەری وولاتا لەم نزیکانەدا لە شاری (موسکۆ) و لەژێر سەرناوی (لە پێناو ئاشتیەکی بەردەوام لە نیشتمانم) پیشانی ئەدەم •• وام نیازە پاشان بیهێنمە (بەغدا) و پیشانگایەکی تری بۆ بکەمەوە •••

محمد عارف•• هونەرمەندێکی ڕیالیستەو باوەڕێکی پتەوی بە دەوری دیار کراوی هونەر هەیە لە پێناو خزمەتکردنی مەسەلە ڕەواکانی مرۆڤایەتی دا •• دوور لە نازایی و دوودڵی کروشکە بەستن لە قاوغەی تەسکی خۆی تاکەکەسیدا •

پێنج تابلۆیە ڕەنگینەکانیشی کە لە پیشانگای ئەمجارەیدا خستویەتیە بەرچاوو •• قەوارە کێشانێکی یەکجار بەنرخە بۆ بازو وەزعی میللەتەکەمان بەتایبەتی لە تابلۆیە سێ لاییەکەی (چەند ئاوازێکی هاوبەش)دا تاکە تابلۆیەکی ئەم سێیانەی کۆمەڵە کچێکی جوانی دەر ئەخست کە بەدەم ئاوازێکی شیوەنگاریەوە شەهیدەکانیان ئەگەیاندە دوا مەنزڵو گۆڕیان •• بەڕاستی دەستێکی باڵای نواندبوو لە هاوجوت کردنی ڕەنگە خەمناکەکان شان بەشانی ئەو بابەتو سەزو کارو دەمو چاوانەی کە کردبوونی بە ناوەرۆکی بەرهەمە بەنرخەکەی کە بە ئەو پەڕی شارەزاییو ئیهاتوویو ڕاستگۆییەوە توانیبوی ڕەنگی هەمووەمەئەو مەبەستە خاوێنەکانی خۆی بکێشێ ••

پاشماوەی : ئەو پیاوەی

باخەڵیا سەرزەلە گیانم ئەلێت خێر خوا لەبەر ئەوەی هەژارو بێ کەسو بێوەیە جلو بەرگی بۆ ئەکەن ، خواردنی خۆشی بۆ ئەکرن • جارێك نەخۆش کەوت، دکتوریان بۆ بردە مزگەوت ، وە بەپێی ئامۆژگاری دکتۆر نا چاك بوەوە مریشكو خواردنی باشیان بۆکرێ •

لە کوتایی باسدا خوێنەری بەرێز ئەم شتانە دەربارەی تۆفە بزانی باشە :

× درێژایی مەترێك نابێت•

× تەمەنی چل ساڵە •

× وەکو قازو مراوی ئەڕوات بەرێوە •

× لە هەمووکەس ئەترسێت بەڵام هەر ئازاری ئەدرێت گوێ ناداتە قسەو تیرو توانجو ناوو ناتۆرە •

پاشماوەی : شێتێك

دزیوتە

ـ مزگوت شتومەکی نیە •

(لەسەر فەرمانی ئاغا •• دووجار لەئاوی حەوزەکەیان هەڵ ژەندمو دارکاریەکی باشیان کردم و ئینجا لەئاوایی دەریان کردم)

(دکتوریکی تریان قسەکەی پێ بڕیم)

ـ ئەو ئازاردانەت لەلا چون بو ؟

ـ **بەشێك بو لەو ئازارەی کە هەستم پێ ئەکرد باوکم نایەوێ خزمەتم بکات •**

ـ فەرمو باسەکەت تەواو بکە •

ـ ڕێگام گرتەبەر •• شەوبو گەیشتمە سەر سنور ، پاساوڵەکان تێیان خوڕیم ، هیچ جوابم نەدانەوە •• ڕایانشم نەکرد ، هەر بەرێچکەی ڕێگاکەدا ڕۆیشتم •• دوان لە پاساولەکان جەکەکانیان هینابوە سەرم لێم نزیك بونەوە ، یەکێکیان بەشێنەیی هاتە پێشەوەو باڵی گرتم

ـ بوکوێ ئەچی ؟!

ـ **بو ئەو شوێنەی کەهیشتا بریارم لەسەر نەداوە**

ـ تو چیت

ـ **لەڤەوماوێکی بێکەسم**

(ئینجا پەلیان گرتمو بردمیان بۆ پاسگاکەیان)

گەلێك پرسیاریان لێ کردم بەڵام منکەم جوابیانم ئەدایەوە، ئەوشەوە لەژوریکی تاریکو ساردا حەپس بوم سبەینی بەرێوەبەری پاسگاکە هات •

ـ **کێ ئەڵێ تو جاسوس نیت**

ـ هەرکەس هەرچون باسی ئەکات بیکات •

(چەند ڕۆژێ لە پاسگاکەیان مامەوە ، ئینجا لەگەڵ دو پاساولدا ناردمیان بۆ دادگا) لەهۆلی دادگاکەدا چاوەڕوانیمان ئەکرد •

لەسەردرگای دادگاکە نوسرابوو هەرکەس بەپێی خوی سزا ئەدرێت ••

(بەرێوەبەری نەخوشخانەکە ئەماشای سەعاتەکەی کردو وتی ئەمرو تازە دەوام تەواوبو بابمینێ بۆ سبەینێ ئیمەشیان بردەوە بۆ ژووری نەخۆشخانەکە)

ماوەیەتی

پاشماوەی : ڕەش ، سپی

کە ئەمە چواریەکی نەوتی خاوی سالێکە ، بەرامبەر بە کەلوپەلانەی کاتی خۆی کومپانیاکان دایان مەزرادوە•

● کومپانیاکان بەناچاری وازیان لە « ئیمتیازی » نەوتی موسل هێنا •

● بوریە نەوتەکانی بەندەری ترابلس کەوتنە دەست عیراق و لوبنانەوە نەوتی خاو بەرێگای لوبناندا کەوتە دەست خۆمان •

کورد ئەڵێ (ماڵی سپی بۆ ڕۆژی ڕەش) ، بەڵام وا ئێستە (زیری ڕەش) ئەبێتە بە دراوی سپی •

بەرمایێ : ئەمو ••

مثلەتێ ژ چی لایەکیڤە بت لسەر ملێدانێکی ناوەستت ، بەلکو بهاریکاریا هەموان تێتە جی ، چونکە

« **گایێ بتنێ چو جارا جوتی ناکەت** »

ئەم دزانین مەبەستا برادەری ژ ڤی گۆتنێ چییە جا برادەری خۆشتنی ئەم گەلەك دڵشادین بەرهەڤێن هاریکاریا هەر کەسەکی بەدین و پاڵێ پێ نێین بۆ پێشفە بچت نەکو ئەم ئەڤی گەلەمیا (تاخیر) وی ڤەڕێت هەر بڕێن

پاشماوەی : فولکلورەکەشمان

چومە ئەو لای گوندێ حە جایلم دی
دار وەرگەڕابوە بەردی
••• (ئاشە)

×

شتەکم هەیە لە شتانێ
نە پێی هەیە نە پانی
بە هەمو ماڵان دەزانێ
••• (پارە)

١ ـ دوو سپی ، دەر ڕەش •• (مەنجەڵ)
٢ ـ تا ئەڕۆی لە دوت دێ •• (سێبەر)
٣ ـ سوورە و مۆرە ، مەئەوانی گۆمی قوڕە •• (گلوان)
٤ ـ ئاغاژن لەبن بانێ ، کەزی لەسەربانێ •• (بیفوك)
٥ ـ لە سەری سانە لە بنی قورئانە •• (کوارکە)

بەرمایێ : وەرگێرانو

وەکی دڤان ڕستادا ئاشکرا دبت :

١ ـ **من کتێبا خۆ وەرگیرا ـ فولپاند ـ**

٢ ـ **من کتێبا خۆ بقەلەمی گوهۆری (تبدیل ـ تغییر ـ کر ـ**

ئێرەدا نکارین بێژین :

ـ من کتێبا خۆ بقەلەمی وەرگێرا •

چونکە بەرامبەری وێ بعەرەبی دێ بە (قلبت الکتاب بالقلم) ژ ڤی چەندێ خویا دبت جوداهی‌یەکا مەزنو فرەهـ وا لنێڤا هەر دوو پەیڤاندا •

(١) چونکە ـ وەرگێران ژ پێشگری وەر گێران یا پێتك هاتی ، ئانکو ژ دوو پرتا • بەلێ ـ گوهۆڕین ـ یەك پەیڤە ، ئانکو نەیە دروست کرییە •

بەرمایێ : جهی بێ ووکی

مەگە بێکی ژوان (أ) بیت یادی (ب) بیت • دێ بقی ڕەنگی بێژن :

(أ) ـ سا بینا ڕەقێ
ب ـ لبن تەبیقێ
أ ـ مەسینێ مومێ
ب ـ کەفتە گومێ
أ ـ گوم تەبیقی
ب ـ موم خەندقی

ڤێجا ئەڤە بئاوازەکێ خوش دهێتە گوتن وەختێ حاجیلەقەك دهێت و دبوریت هەندافا سەری وان هەمی بێکفە بێك دەنگ وێ گازی کەن وکەنە هەوار حاجی لەقی ، بن تەبەقێ تیشتکاتە مە ، یا لدی نەمە ئەو بە زورزان ، من بینەئە ئەو ڕۆژێت خۆ هەمیا وگەل یاریا وستراناو دبورینن بئاوازێت خۆش و دلفەکەر دێ لدەف کانیێ بورن دێ بێژن :

کانی لبەر کانی
کانیا حیایێ
چێ رێ ناچێ
لبەر گیایێ
هتد •••

ڤێجا ئەم دبینین کو ژیانا وان هەمی ئاواز وستران دجوانن وەکی بهارێ وەکی دلپاکیا وان چ تشت نینە کو ئاوازەکێ بێ نە بێژن ، ئەڤەیە جوانیا بێکێ کورد کەی ، ئاواز ، ستران ، دلپاکی ، ڕاستگوی ••

نەوزاد زێباری

(١) مەخسەدا من ئەوە کو ـ ئەوێ بارێ گەنج ـ کوردکەن

پاشماوەی : ئەمهەفتەیە

(بەغداد) ; لە هەر ڕۆژێکدا نەخۆشی چاوە قرڵە (شمانەوە) سەدو بەنجا کەسی قەلاچو نەکرد ، ڕوباری دیجلەش لافاوی بردو ناو شار ، داود پاشاش لە ئەستەمول جیابوەو هۆزەکانی عەرەبی دەوری بشتیش وەکو واشە کەوتبونە ڕاووروت •

هەرجارەی نوسینێك ●●●

● سێ وشەو سەرەتایەك ●

سەرەتایەك : ئەنوەر شاکەلی

لە ژیانی ڕۆژانەماندا گەلێ باس ڕێگەمان پێ ئەگرن‌و ناچارمان ئەکەن کە هەڵوێستێکیان بەرانبەر دیاری بکەین .. ئەم سێ سەرنجەی لەم گۆشەیەدا بڵاویان ئەکەمەوە بەشێکی زۆر بچووکی ئەو جۆرە باسەن‌و باری سەرنجی تایبەتی ی خۆمن ..!!

١ – ئەوتاقی کردنەوانەی هەرلەناخا ئەتاسێن :

بە وردی سەرنج لەباری کوردستانەکەت ئەدەیت .. ئەگەڕێی بە شارو دێهاتەکانیا .. ئەخوێنیتەوەو زۆریش ئەخوێنیتەوە .. هەر لە ئایدیالیزمەوە تا ماتەریالیزم .. ئەدەب هەمو ئەدەبی .. دیستوڤیسکی‌و هۆگۆو هەمەنگوای‌و .. مایگۆڤسکی‌و بۆدلێرو یەفتۆشینکۆ .. گۆلن ویلسن‌و سارتەرو کامۆ .سەییاب‌و بەیاتی‌و عەزاوی‌و ئەدۆنیس .. نازم حیکمەت‌و ئەراگۆن‌و ئیلوارو دەیان‌و سەدانی کەش .. دەست ئەدەیتە پێنووس‌و ئەتەوێ شتێك بڵێی کە جیابێت ، نوێ بێت ، ڕاست بێت .. دوورت بخاتەوە لە وەستان‌و جوینەوەو کاوێژ کردن ، تیماری برینەکانت بکات .. بەڵام ڕێگات نادرێ بیڵێی ، ڕێگات نادرێ ئەوەی ئەتەوێ دەری ببڕی .. دەری ببڕی چونکوو ناتەوێ بوەستێ ، چونکوو ناتەوێ درۆ لە گەل خۆتا بکەی ..!!

ئەی چار چی‌یە ؟؟ ڕەنگەخۆیشت بزانی چار چی‌یە .. بەڵام تەنها ماوەی ئەوەم بدەرێ کەمێك بیر بکەمەوە تا وەڵامەکەت بۆ ئامادەئەکەم ..!!

٢ – وەستانێکی تر

لەم دوو – سێ ساڵەی‌دوایی‌دا ، ئەدەبی کوردی جم‌و جووڵ‌و بۆ پێشەوەچوونێکی گەورەی بە خۆیەوە بینیوە ، بە پەیدا بوونی کۆمەڵێ لاوی نوێ خوارو پێش کەوتن خواز کە بەنووسینەکانیان هێندە سەرەکی‌یەکانی .سەردەمێکی تازەیان دیاری کرد . هەر لەم کاتەشا کۆمەڵێ لەونووسەرانەی کە سەردەمێك شانۆی ئەدەبی کوردی‌یان :اگیر کردبوو ، تووشی وشك بوونەوەوله ناو چوون بوون ، لە وزەیان‌دا نەما ئیتر بەردەوام بن‌و بنووسن .ئەو کۆمەڵە هەر لە یەکەم ڕۆژەوە تۆوی فەوتان‌و وشك‌بوونەوەیان هەڵگرتبوو ،

بڕوانە ل ٧

لەگەڵ محمد عارفی هونەرمەند

ئامادەکردنی ئازاد ئەحمەد

محمد عارف : یەکێکە لەو هونەرمەندە کوردانەی کە لە مەیدانی هونەردا بەلێهاتووی ناسراوە لەبەر ئەو دەورە بەبایەخەی کە بزوتنەوەی هونەری پێشکەوتووانا ئەیگێرێت ..

وەك هونەرمەندێکی بلیمەت‌دەوری کاریگەری خۆی لە پەنای ئامانج‌و خەون‌و ژان‌و ئاواتی میللەتەکەیا دیوە .. هەر بۆ ئەم مەبەستەش سەدەها تابلۆی ڕەنگینی خۆی‌لە نێوان پیشانگاکانی ساڵانی‌ڕابردودا پێشکەش کردوە چ لە ناوەوەی وولات چ لە دەرەوەی دا .

باوەرنامەی ماستەری لە هونەری نیگار کێشاندا لە ساڵی ١٩٦٧ لە یەکیەتی سوڤیەت دەس خستوە .. ساڵە وەختێك بە مامۆستایی لە (سعودیە) ماوەتەوە .. بەلام لە پاشا سۆزو جۆشی دوورولاتی هانی گەرانەوەی داوە بۆ نیشتمان .. ئێستا لە ئامۆژگای هونەرە جوانەکانی بەغدا دا مامۆستایە ..چەند ڕۆژێك لەمەوبەر لەپیشانگای ئەمسالەیدا کە لەگەل دەستەی (قوتابخانەی ریالیزمی تازە) لە هۆلی مۆزەخانەی نیشتمانی‌ی سەر بە هونەری نوێ دا (کولبەنکیان) کردویەتیانەوە دەربارەی هەندی قسەو سەرو سۆراخی هونەرو دوورولاتی‌و پاشە ڕۆژ دواین‌و ووتی :

لە ئەنجامی مانەوەی حەوت ساڵی ڕەبەقم لە یەکیەتی سوڤیەت و سعودی‌یەدا دوور لە وولات‌و دور لە خەباتی بێ وچانی گەل .. بەتایبەتی لەو کاتەدا کە شەڕی برا کوژی گەیشتبوە ئەو پەڕی توندو تیژیەوە .. دەرکم بە ئازارێکی زۆر ئەکردو سەرتاپای هەست‌و نەستو ناخەوەمی هەڵتەکاندبو .. لە سایەی ئەو کارەسانە جگەربڕەو لە نێوان بەراورد کردنی ئەو دواکەوتنە ترسناکەی ئێمەو میللەتانی پێشکەوتوی ئەم چەرخە سەرکەشە .. هەر بەو پێیەش کە من خەم هونەرمەندێکی کوردم .. هەوڵ‌و تەقەللایەکی زۆرم دا لە پێناو ئاوەژو کردنەوەی هەموو ئەو خەون‌و هەست‌و تاسەیەم دەربارەی کۆتایی پێ هێنانی شەڕی برا کوژیەوە .. هەر ئەو ماوەیەش خەونێکی یەکجار فراوانم ئەدی بەو ڕوژەی کە شاپەڕی ئاشتی‌و دلنیایی‌و برایەتی باڵی بەسەر ئاسمان‌و مرۆڤی نیشتمانی ئازیزرم دا بهێنێ .. !

بەدەم پرسیارەوە دوبارە لێم پرسیەوە :

● **دەوری ئێوە وەك هونەرمەندێك لە دۆخ‌و زروفی ناڵەباری نیشتمانا چی بوو ؟**

– بۆ ئەم مەبەستە نەخشەیەکی ئاراستە کراوم ئامادەکرد ئەوەبو دەستەیەك تابلۆی هەمە چەشنم کە لە (٢٤) تابلۆی گەورە پێك هاتبو خستە کار .. بەشی یەکەمی ئەم تابلویانە ڕەنگی قوناغی شۆڕشی ئەدایەوە .. کە حالی حازر (٥) لەوانە لەو پیشانگایەی ئەم جارەم دا خراوەتە بەرچاوو .. بەشی دووهەمیش کە تەواوکەری تابلۆکانی بەشی یەکەمە قۆناغی دوای بەیاننامەی مارت‌و ئاشتی‌و دلنیایی ئەنوێنێ‌یە ڕەنگدانەوەیەکی سفتی ئامانج‌و ئاواتی میللەتی سەرفرازی کوردە لەپێناو بنیات نانی ژیانێکی پڕ لە ئاسودەیی‌و سەربەرزی‌و بەختیاری دا ..

● **باشە .. ئایا چ پرۆژەی**

بڕوانە : ل «٧»

میهرەجانی کۆمەڵی ڕوشنبیری‌و یەکێتی نوسەران

ئەمرۆ بەبۆنەی جەژنەکانی مارت‌و نەورۆزەوە ، کۆمەڵی ڕۆشنبیری کوردی‌و یەکێتی نوسەرانی کورد میهرەجانێکی گەورە لە سەیرانگای سەلمان پاك ڕێك ئەخەن .

●

– ئەدەبی واقعی ئیشتراکی –

ڕۆژی یەك شەممەی ڕابوردو دوکتوز عزالدین مصطفی‌رسول لە بارەگای یەکیتی نوسەرانی کورد ، دەربارەی ئەدەبی واقعی ئیشتراکی دواو گەلێك کەسی ئەدەب دۆست بۆ گوێ گرتن لەم‌دوانە ئامادەبون‌و مامۆستایان حسین عارف‌و جلال دباغ دەربارەی باسەکەی دوکتور عزالدین قسەیان کرد .

●

پرۆژەی کوودەتایەکی نهینی

یەکەم بەرهەمی شاعیری لاو ئەنوەر شاکەلی « پرۆژەی کوودەتایەکی نهینی » کەوتە ژێر چاپەوە ، ئەم بەرهەمەی کاك ئەنور بەشێکە لە هونراوەکانی ئەم دواییەی .

●

چاپکراوی نوێ :

ژمارەی ١٦ی گۆڤاری کۆلێجی ئەدەبیات « بەشی کوردی » کە لە زانستگای بەغدا دەرئەچێ کەوتە بەردەست

بڕوانە : ل «٧»

ڕەخنەیەکی برایانە

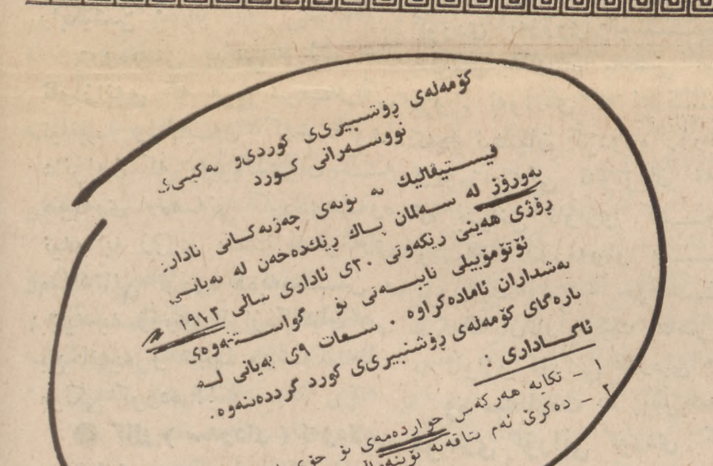

کۆمەڵەی ڕۆشنبیریی کوردیو یەکێتی نووسەرانی کورد

فیستیڤالێك بە بۆنەی جەژنەکانی ئادارو نەورۆز لە سەلمان پاك ڕێکدەخەن لە بەیانی ڕۆژی هەینی ڕێکەوتی ٢٣ی ئاداری ساڵی ١٩٧٣ ئۆتۆمبێلی ئامادەکراوە بۆ گواستنەوەی بەشداران . سعات ٩ی بەیانی لە بارەگای کۆمەڵەی ڕۆشنبیریی کورد کۆدەبنەوە .

ئاگاداری :

١ – تکایە هەرکەس خواردەمەنی بۆ خۆی ئامادە

٢ – دەکرێ ئەم بتاقەیە بۆ بنەماڵەیێك بەکاربهێندرێ

لە خوێنەرێکی هاوکاری‌یەوە ئەم ڕەخنە بچکولەیەمان بۆ هاتوە بەپێی سەربەستی نوسین‌و ڕەخنەو ڕەخنەلەخۆگرتن بۆی بڵاو ئەکەینەوە، هیوادارین کۆمەڵەی ڕۆشنبیریی کوردی‌و یەکێتی نووسەرانی کورد لێمان زویر نەبن .

برادەرێکم دوو کارتی کۆمەڵەی ڕۆشنبیریی کوردی‌و یەکێتی نوسەرانی کوردی بۆ بەشداربون لە ئاهەنگی سەلمان پاکدا بۆهاتبو کارتێکی بۆ هانیم کەمنیش تیا بەشداربم ، بەڵام باش بەڕوشتێ عەرەبیم ئەزانی بۆیە ئەختێك سەرم لێ دەرکرد ، چونکە ئەگەر زمانی عەرەبیم نەزانیایە توشی هەندێ سەر لێشێواو ئەبووم ، کە ڕەنگ بوو نەك هەر خۆم بەڵکو ئەوانیشم تووشی کیشەو بەرەیەکی زۆر بکردایە .

پێش هەموو شتێك ئەمەوێ باسی ئەوە بکەم کە ئەو هەڵانەی لەم کارتەدان نابێ بە هەڵەی چاپ لەقەڵەم بدرێن ، چونکە بەرەکەتدا ئەندامانی ئەم دوو کۆمەڵە ماشاءالله ! ئەوەندە هەن کە هەڵەی چەند دێڕیکی کارتێکی بچکۆلانەیان پێ چاك بکرێت ، سەرەڕای ئەوەی کە هەندێکیان هەڵەی چاپ نین .

١ هەق نەبوو دیسوە کوردی‌یەکەی کارتەکە کوتومت وەکو عەرەبی‌یەکەی بنوسرایەتەوە . چونکە عەرەب زمان جۆرێك ئەنوسێ‌و قسە ئەکات ، کورد زمانیش جۆرێکی تر هەروەها هەموو نەتەوەیەك شێوەیەکی تایبەتی خۆی هەیە کە بەڕیوەبەرانی ئەم دوو دەسگایە ئەیزانن ، بۆ نمونە ، **لە عەرەبی‌یەکەیدا نوسراوە «یمكن اعتبار هذه البطاقة لعائلة واحدة» ، « دەکرێ ئەم بتاقەیە بۆ بنەماڵەیێك بەکار بهێندرێ» .**

هەروەها هەق نەبو بلێت کۆمەڵەی ڕۆشنبیریی کوردی‌و یەکێتی نوسەرانی کورد فیستیڤالێك بە بۆنەی جەژنەکانی ئادارو نەورۆز لە سەلمان پاك ڕێك دەخەن لەبەیانی ... ساڵی ١٩٧٣دا ئەمە جگە لە هەڵەی زمان‌و نوسین هەق نەبوو کارتەکە وابنوسرێت کە یەکێك یان لایەکی‌تر ئەم کارتەی بۆ نووسیون بەڵکو وا باش بوو خوێنەر تێ بگات کە خۆیان کارتەکە بڵاو ئەکەنەوە ، بەوەی نەڵێن « کۆمەڵەی ... ڕێك دەخەن ... » وە هەق وابوو لەسەرەوە بنوسن فیستیڤالێك یان ئاهەنگێك لە سەلمانی پاك وە لە خوارەوە ئیمزایی کۆمەڵەو یەکیتی پێوە بوایە ، ئینجا بنوسرایە بەبۆنەی جەژنەکانی ئادارو نەورۆزەوە بەیانی ڕوژی هەینی ... فیستیڤالێك ڕیك دەخەین .. » .

٢ – ئینجا با زۆر درێژەی نەدەینێ زوو بێینە سەر (ئاگاداری) یە عەزیزەکەی کارتەکە ! لە بەندی یەکەمیدا ئەڵێت .

– – تکایە هەرکەس خواردەمەی بۆ خۆی ئامادە .

وەکو لەپێشەوە وتم خوا نەخواستە عەرەبیم نەزانیایەو کارتەکەش هەر بە کوردی بنوسرایە ، نەم ئەزانی « بۆ خۆی ئامادە .. بکات یا ، نەکات یا بکات‌و نەکات یان چی تر ؟!!

دیارە ئەبێ نیازیشیان لە خواردەمەی خواردەمەنی بێت ، چونکە خواردەمەی ڕەنگە بەمانای مەی – شراب – خواردەمش ئەگرێتەوە کە باوەر ناکەین ئەو هەموو سەیرانکەرو ئاهەنگ گیرانە مەی بخونەوە !

بەلای منەوە واباش بوو بنوسن ، تکایە هەموو کەسێك خواردەمەنی لەگەڵ خویدا بهێنێت یان لەوێ‌خۆی مشووری خواردەمەنی بخوات .

جا بێینە سەر خاڵی دووەم کە ئەمیش هاوتای خاڵی‌یەکەمە نازانین مەبەستیان لە (بنەماڵە) چی‌یە چونکەبنەماڵە هەر مانایەك بدات مانای « عائلة واحدة » ناگەیەنێت ، وە بنەماڵە بە هەر لەهجەیەك بێت گەلێ لە عائلە – خیزان گەورەترە .

جا خوانەکردە ئەگەر دەکەسی وەکو نی بنەماڵەی خۆیان لەگەڵ خۆیاندا بهێنن لام وایە نیوەی ئوتومبیلی بەغدایان بەش ناکات جگە لەوەی پیپسی‌یەك لەسەلمان پاك لەو ڕۆژەدا ڕەنگە بگاتە نیودینار .

داخم ناچێت نە ئەبوو دوو دەسگای ڕۆشنبیری‌و نووسینی کوردی کارتیکیان پێ ڕێك نەخرێت ، یاخود ئەوەندە لێی کەمتەر خەم بن کە بەم شیوەیە بکەوێتە دەست کومەلانی خەلك .

● سنور ●

ئەی ئەو کەسەی دەتپەرستم‌و لێم وونی
تۆ (خودا) نی .. تۆخۆشەویستی منی
لە ئاسمان نی ، تاوێت رانەکا دەستم
لەقاف نی ، کالەی ئاسنت بۆ هەڵبەستم
تۆی لەمن وون کردومنی لەتۆ دوور
ئەو بستۆکەی ، دوژمن ناوی نا : سنوور !

هێمن

● **دیاری بوکو زاوا** ●

کاربەدەستانی دەزگای مارەبڕین لە فەرەنسا ئامۆژگاری هەموو بوك‌و زاوایەك ئەکەن بەرهەمە ئەدەبی یەکانی « ڤیکتۆر هوگو »و « بلزاك » بکڕن‌و بەدیاری بیدەن بە یەکتری «کویشارد»ی وەزیری پەروەردەی فەرەنسا لەم بارەیەوە وتویە مەبەست لەم ئاموژگاری‌یە ئەوەیە فەرەنسایی‌یەکان ئاموچێژیکی باش لە خوێندنەوە وەربگرن .

– × –

– هیلکەی دەستکرد –

کابرایەك لە ئەمەریکا ، وای دەرخستوە کە توانیویەتی هیلکەی مریشك دروست بکات، وتوشیە ئەم جورە هیلکەیە بە تێکەڵ کردنی ڕۆنی ڕەیت‌و جەلاتین دروست ئەبێت ، ئەم کابرایە سورە لەسەر ئەوەی کە ئەگەر ماوەی بدرێ ئەتوانێت بی سەلمێنیت کە هیلکە دەست کردەکەی وەکو هیلکەی مریشك **«سور ئەکرێتەوەو ئەبرژێنرێت‌و ئەکولێنرێت ! » .**

لە دەرەوەی سنور

ڤیکتوریا ئەمرێت‌و زیندو ئەبێتەوە

● لە سەردەمی «ڤیکتۆریا»ی‌شاژنی ئینگلترادا، ڕۆژنامەکان توشی گەلێ گیروگرفت ئەهاتن، بەتایبەتی لەروی نەبونی دەنگوباسەوە ، ئەویش بەهوی‌ئەو ڕەقابە بەهیزەوە وای لە خاوەن ڕۆژنامەکان ئەکرد نەوێرن هەموو جۆرە هەواڵێك بڵاوبکەنەوە .

خاوەن ڕۆژنامەیەك ، لەوسەردەمەدا تا بەرەبەیان بەلای لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەکەیەوەدانیشت‌و چاوەڕێی ئەو جۆرە دەنگوباسانەی ئەکرد کە توشی گیروگرفتی ناکات ، بەلام سودی نەبو ، نیوەی لاپەرەکەش بە چۆلی مابووەوە ، لەپڕ هات بەبیرباو شوێنە چۆلەکەی بەم‌هەواڵە پڕکردەوە .

(سەر چاوەیەکی بەرپرسیار پێ‌ڕاگەیاندین کە «ڤیکتوریا»ی شاژنی ئینگلترە کۆچی دوایی کرد) .

ئینجا بەدوایا کەوتە مدح کردنی‌شاژنی ناوبراو دەربڕینی دڵ‌تەنگی بەم ڕوداوە هەتالاپەرەکەی پڕکردەوە ، ئینجا لە کۆتای باسەکەدا نوسی :

(بەڵام پێتان ڕائەگەیەنین‌کە سەرچاوە بەرپرسیارەکە ، هەواڵی مردنی شاژنی بەدرۆ-خستەوە) .

— + —

ئەو پیاوەی هەمو دنیا بە ژێرەستەی خۆی ئەزانێ !

دەمێکە خاوەنی ئەم وینەیە لە شاری سلەیمانی ئەسوڕێتەوە هەمیشە سەری قاڵە ! ئەگەر لێی بپرسیت بەچی‌یەوە خەریکیت خێرا ئەڵێت بە ئیشوکاری‌خەڵکی‌و دامەزراندنی ئەمو ئەوو ڕاپەراندنی‌کاروباری دۆست‌و ناسیاوەوە !

لەمانەش زیاتر مشوری گیروگرفتی هەموو کۆمەڵانی خەڵکی دنیا ئەخوات !

ئەگەر بەنەرمی بیدوێنیت وەزعی خۆیت بۆ باس ئەکات‌و ئەڵێت :

باخەڵکی بەهیچم نەزانێت ، هەموو خەڵك پیاوی منە !

ئەم زاتە ناوی « تۆفە »یە ناز ناوەکەی ئاغایە گوایاکاتی خۆی ئاغای کورە ئاغا بووەو لە پشدەرەوە هاتوتە سلەیمانی . ناوی خۆی‌و باوو باپیری ئەمەیە « تۆفیق عبداللە شریف » ، بەڵام لەخۆی بپرسیت ئاغا کوڕی کێیت ئەڵیت :

عبداللە ئاغای باوکم مراوی بوو لەگوێ ڕوباری تانجەرۆ هیلکەیەکی نایەوە کە هەڵهات ئەم زاتی حازری‌یەی لێ پەیدا بوو !

تۆفەی بلیمەت لە مزگەوتی ناو بازاری سلەیمانی‌دا ئەنوێت بەتەنگ ماڵ‌و حاڵی دنیاوە نی‌یە بێ پارەو پولە ، ئەسپێ لە

بڕوانە ل ٧

لە کاك جەمشید حەیدەری‌لە لەنین گرادەوە ئەم کارەمان بۆ هاتووە زۆر سوپاسی ئەکەین ..

ڕەش ـ سپی

ئامادەکردنی ڕەوا

زێڕی ڕەش

● سوربونی حکومەتی عیراق باوەڕ پتەوی بەمافی ڕەوای خۆی‌و خۆڕاگرتن‌و ورەبەرنەدانی گەل‌و هەوڵ‌و خەباتی هیزە پێشکەوتن خوازەکان‌و پشت گیری‌و یارمەتی هەموو ئوردوگای سوشیالستی‌و ئازادی خوازان، ئەمانە هەمووی لەیەکو باری ئالۆزاوی ئابوری وولاتە سەرمایەدارەکان لەلایەکی ترەوە ، چوکیان بە کومپانیا مۆنۆپولیەکان داداو کرنوشیان بۆ دەسەڵاتی نەبەزیوی گەل برد ، ئەم ڕاستیەش لە جەوهەری ئەورێککەوتن نامەیەدا دەر ئەکەوێ کە لەیەکی ئازارا بڵاوکرایەوە :

● کومپانیا مونوپولیەکان ١٤١ ملیون پاوەنی ئیستەرلینی ئەدەن بە عیراق ، ئەویش لەجیاتی ئەو قەرزەی کەلایان بوە .

● عیراق ١٥ ملیون تەن نەوتی خاو ئەدات‌بەکومپانیاکان

بڕوانە ل : –٧–

تۆمار

نەبر اشتر سوارم ، نەچو خر بزیر بارم
نە خداوند رعیت ، نەغلام شهر یارم

●

نزیکەی ٧٥٠ ساڵ لەمەوبەر سەعدی شیرازی ئەم دێڕە شیعرەی لەزمان لاوێکی لادێی‌یەوە گێڕاوەتەوە ، ئەم شیعرە ئەڵێ :– نەسواری وشترم‌و نە وەکو بارەبەریش بارم لێنراوە ، نە ئاغای کەسم‌و نە خزمەتکاری هیچ شازادەیەکیشم .. بەم شیعرەدا دەرئەکەوێ کە مەسەلەی ڕزگاربون‌و کیشەو بەرەی داخوازی سەربەستی‌و عەدالەت گۆیی کردنی چەوساندنەوەی خەڵك لە کۆنەوە بووەو بەپێی ڕەوتی پێشکەوتنی کومەڵ‌و گۆڕینی کۆمەڵایەتی قەوارەی ئەو کیشەیە گەورە بووە تا وای لێ‌هاتوە ئەمڕۆ هەموو چەوساوەکانی جیهان خەباتێکی ناوکۆیی بۆ ئەکەن .. ئەم شیعرە دوو ڕوی بەکەڵکی هەیە ، یەکەمیان ئەوەیە دەرئەخات کە کەس کەس نەچەوسێنێتەوەو دووەمیشیان کەس نای چەوسێنیتەوە .. ئەمە نمونەی ژیانێکی ئاسودەیە لە کۆمەڵگایەکی بەختیارا .

ئاردەڵان

institutkurde de paris